

งานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล

ปีที่ 7

“พัฒนาพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชาวเล สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”

วันที่ 19 –20 พฤศจิกายน 2559

ณ ชุมชนชาวเลหาดราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

จัดทำโดย หน่วยปฏิบัติการวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา โครงการนำร่องอันดามัน
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มูลนิธิชุมชนไท และมูลนิธิเพื่อนชนเผ่า

สนับสนุนโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

มูลนิธิชุมชนไท
Chumchon Thai
Foundation

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
(องค์การมหาชน)

สถาบันวิจัยสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มูลนิธิเพื่อนชนเผ่า
FRIENDS OF
TRIBAL
PEOPLE
FOUNDATION

จัดทำโดย	หน่วยปฏิบัติการวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา โครงการนาร่องอันดามัน สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มูลนิธิชุมชนไท และมูลนิธิเพื่อนชนเผ่า
สนับสนุนโดย	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
เขียนโดย	นฤมล อรุโณทัย พลาเดช ณ ป้อมเพชร อูษา โคตรศรีเพชร กิ้งแก้ว บัวเพชร และรัชดาภรณ์ พัฒนศิริมงคล
ภาพโดย	พลาเดช ณ ป้อมเพชร รัชดาภรณ์ พัฒนศิริมงคล อูษา โคตรศรีเพชร และเครือข่ายชาวเล
ออกแบบปกและรูปเล่ม	อูษา โคตรศรีเพชร
ปีที่พิมพ์	2559
จำนวนที่พิมพ์	500 เล่ม
จัดพิมพ์โดย	สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์ 0-2218-7366, 0-2218-7376 โทรสาร 0-2255-2353 www.andaman.cusri.chula.ac.th เพจ ชาวคราวชาวเล

สารบัญ

	หน้า
1. กำหนดการงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ครั้งที่ 7 ณ ชุมชนหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต	6
2. สรุปรายอากาศและกิจกรรมงานรวมญาติฯ ครั้งที่ 6 ณ ลานวัฒนธรรม บ้านสัγκαอู๋ จังหวัดกระบี่	7
2.1 การเปิดงานรวมญาติฯ ณ ลานวัฒนธรรม บ้านสัγκαอู๋	7
2.2 การรำรองเง็ง รำมะนา กาหยง จากคณะแสดงตัวแทนชาวเล	9
3. สรุปกิจกรรมเสวนา “ความร่วมมือเพื่อความมั่นคงของชาวเลและอันดามัน”	13
3.1 รายนามผู้เข้าร่วมเสวนา	13
3.2 “ปัญหา แนวทางและวิธีการขับเคลื่อนในการแก้ปัญหา”	13
3.2.1 “พัฒนาการและสถานการณ์ปัญหาบนเกาะหลีเป๊ะ” โดย คุณครูแสงโสม หาญทะเล ตัวแทนชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล	13
3.2.2 “ปัญหาเอกสารสิทธิ์ที่อยู่อาศัยและการถูกฟ้องร้อง” โดย คุณสนธิ แซ่ซั่ว ตัวแทนชาวเลหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต	13
3.2.3 “เขตแดนบรรพบุรุษ : สุสาน พื้นที่พิธีกรรม และจิตวิญญาณ” โดย คุณวิทวัส เทพสง ตัวแทนชาวเลบ้านทับตะวัน (บางสัก) จังหวัดพังงา	14
3.2.4 “สถานการณ์ปัญหาชาวเลแหลมตง” โดย คุณพรสุดา ประมิ่งกิจ ตัวแทนชาวเลแหลมตง เกาะพีพี จังหวัดกระบี่	15
3.2.5 “ปัญหาของพี่น้องชาวเลเกาะลันตา” โดย กำนันอาสัน เกื้อชาติ กำนันตำบลเกาะลันตาใหญ่	16
3.2.6 “ความสำคัญของภูมินาม ข้อมูลชุมชน และการประกาศจุดยืนของชาวเล” โดย ดร.นฤมล อรุโณทัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	16
3.2.7 “การท่องเที่ยวกับชุมชนชาวเล” คุณธีรพจน์ กษิรวัฒน์ นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเกาะลันตา ในฐานะตัวแทนสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	18
3.2.8 “ชุมชนกับการพัฒนา” คุณธนภุต ทองแย้ม พัฒนาการอำเภอเกาะลันตา	19
3.2.9 “สรุปปัญหาอดีต ปัจจุบัน แนวทางการแก้ไข และกระบวนการขับเคลื่อน” โดย คุณปรีดา คงแป้น ผู้จัดการมูลนิธิชุมชนไท	20
3.3 จากปัญหาที่ทับซ้อนกันมากมายสู่หลายข้อเสนอ –มุมมองของชาวเลต่อแนวทางการแก้ปัญหา ระยะต้น ระยะกลาง และระยะยาว	22
3.3.1 คุณพรสุดา ประมิ่งกิจ ตัวแทนชาวเลบ้านแหลมตง เกาะพีพี จังหวัดกระบี่	22
3.3.2 คุณสนธิ แซ่ซั่ว ตัวแทนชาวเลหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต	22
3.3.3 คุณวิทวัส เทพสง ตัวแทนชาวเลบ้านทับตะวัน จังหวัดพังงา	22
3.3.4 คุณครูแสงโสม หาญทะเล ตัวแทนชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัด	22
3.4 จากปัญหาที่ทับซ้อนกันมากมายสู่หลายข้อเสนอ –มุมมองและข้อมูลจากภาคีการพัฒนา	23

3.4.1	จากภาครัฐ คุณชนกฤต ทองแย้ม พัฒนาการอำเภอเกาะลันตา	23
3.4.2	จากภาคการท่องเที่ยว โดย คุณธีรพจน์ กษิรวัฒน์ นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเกาะลันตา	23
3.4.3	จากภาควิชาการ โดย ดร.นฤมล อรุโณทัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	24
3.4.4	จากภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดย คุณปรีดา คงแป้น ผู้จัดการมูลนิธิชุมชนไท	25
3.4.5	จากภาคผู้นำท้องถิ่น โดย กำนันอาสัน เกื้อชาติ กำนันตำบลเกาะลันตาใหญ่	26
3.5	ข้อคิดเห็นและคำถามจากผู้ร่วมงาน	26
4.	สรุปความคิดเห็นต่องานรวมญาติฯ ครั้งที่ 6	30
4.1	ข้อมูลบุคคลและความคิดเห็นเกี่ยวกับงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ครั้งที่ 6	31
4.2	ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล	33
4.3	ข้อคิดเห็นเรื่องการทำงานในประเด็นชาวเล	37
5.	ข้อเสนอการปฏิรูปเพื่อส่งเสริมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เข้มแข็ง:กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	41
5.1	สถานการณ์ที่สะท้อนความรุนแรงของปัญหาชาวเล	42
5.2	หลักการในการแก้ปัญหาและการขับเคลื่อนการปฏิรูป	43
5.2.1	หลักการความมั่นคงของมนุษย์	43
5.2.2	หลักการเรื่องความสำคัญของวัฒนธรรม	44
5.2.3	หลักการเรื่องสิทธิชุมชนพื้นเมือง	44
5.2.4	หลักการเรื่องเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals)	45
5.2.5	หลักการ “เศรษฐกิจพอเพียง”	45
5.2.6	หลักการ “สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม”	45
5.3	แนวทางและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาชาวเลที่เคยมีมา	46
5.3.1	มติคณะรัฐมนตรี 2 มิถุนายน 2553 เรื่องการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล	46
5.3.2	ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการและคณะวิจัยหลายชุด	46
5.4	แนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างชุมชนชาติพันธุ์เข้มแข็งในอนาคต	48
5.4.1	เร่งรัดการขับเคลื่อนมติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล 2 มิถุนายน 2553	48
5.4.2	ผลักดันการพัฒนาพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชาวเล	48
5.4.3	ขยายผลเรื่องการคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ที่เผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน	48
5.4.4	ทบทวนและผลักดันการขับเคลื่อนแผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2558-2560)	49
5.5	แนวทางการแก้ปัญหาโดยลำดับตามความเร่งด่วน	49
5.5.1	การแก้ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย	49
5.5.2	การแก้ปัญหาพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชาวเล	49
5.5.3	การแก้ปัญหาเรื่องการทำมาหากินที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม	50
5.5.4	การแก้ปัญหาเรื่องสถานะทางทะเบียนราษฎร	51
5.5.5	การแก้ปัญหาการศึกษาและสาธารณสุข	52
5.5.6	การผลักดันการพัฒนาพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชาวเล	52

5.5.7	การขยายผลเรื่องการคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ที่เผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน	52
5.5.8	การทบทวนและผลักดันการขับเคลื่อนแผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2558-2560)	52
บรรณานุกรม		54
ภาคผนวก ก	สาระสำคัญของมติคณะรัฐมนตรี 2 มิถุนายน 2553 เรื่องการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล	56
ภาคผนวก ข	เอกสารเรื่องสิทธิที่ดินในประเทศไทย -แผนข้อมูลเพื่อการรณรงค์ จากการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรอบที่ 2 ของประเทศไทย Thailand UPR 2016	59
ภาคผนวก ค	แนวคิดเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์ โดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	61
ภาคผนวก ง	คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหา ความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล	64
ภาคผนวก จ	ข้อเสนอจากคณะกรรมการแก้ไขปัญหาฯ ถึงปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (20 มิถุนายน 2559)	66
ภาคผนวก ฉ	สรุปย่อแผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2558-2560) ที่จัดทำโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	69
ภาคผนวก ช	จดหมายขอให้แก้ปัญหาวาเล	71

ภาพโดย : วิชิต ไกรเทพ

1. กำหนดการงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ครั้งที่ 7

“พัฒนาพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชาวเล ... สู่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”

วันที่ 19 –20 พฤศจิกายน 2559 ณ หาดราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

วันเสาร์ ที่ 19 พฤศจิกายน 2559

13.00 – 19.00 น. ประชุมสมัชชากลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล

ชาวเลพบกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (คุณเตือนใจ ดีเทศน์)

19.00 – 20.30 น. หนังสั้นกลางแปลง มอแกนไม่มีคำว่ากังวล" No word for worry

วันอาทิตย์ ที่ 20 พฤศจิกายน 2559

09.30 – 10.30น. การแสดงร้องเงี้ยวความอลัง และเปิดงานโดยผู้แทนปลัดกระทรวงมหาดไทย

10.30 – 12.30 น. เสวนา ทำไม? ต้อง... คุ้มครองทางวัฒนธรรม

ศาสตราจารย์พิเศษ วิชา มหาคุณ คณะบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง ประธานคณะกรรมการแก้ปัญหาที่ดิน ๗ ชาวเล

ดร.ชยันต์ วรรณะภุติ ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์และการพัฒนา ม.เชียงใหม่

ผศ. ดร. บัญชร แก้วส่อง ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.

คุณเตือนใจ ดีเทศน์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

ดร.ประเจียด อักษรธรรมกุล อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต

อาจารย์ไพสิฐ พาณิชยกุล คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ดร.นฤมล อรุโณทัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้แทนชาติพันธุ์ชาวเล / ภาครัฐ / ภาคธุรกิจ / ประชาสังคม

ดำเนินรายการโดย : ณาตยา แววีร์คุปต์

12.30 – 13.30 น. รับประทานอาหารกลางวัน

13.30 – 17.00 น. มหกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรม ร้องเงี้ยว รำมะนา จากชาวเลทั่วอันดามัน

17.00 – 18.00 น. รับประทานอาหารเย็น / เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

2. สรุปบรรยากาศและกิจกรรมงานรวมญาติฯ ครั้งที่ 6 ณ ลานวัฒนธรรม บ้านสังกาอู่

2.1 การเปิดงานรวมญาติฯ ณ ลานวัฒนธรรม บ้านสังกาอู่

เมื่อประธานในพิธีได้เดินทางมาถึงลานวัฒนธรรมบ้านสังกาอู่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้ใหญ่บ้านจึงได้กล่าวต้อนรับประธานในพิธีพร้อมทั้งเรียนเชิญชมการแสดงร้องเงี้ยวต้อนรับจากคณะรำมะนาทุ่งสามปล้อง เกาะลันตา ซึ่งได้ขับร้องเพลงรำมะนาเพื่อเปิดพิธีในชื่อเพลง “มะอีนัง” โดยได้มีการขับร้องและรำร้องเงี้ยว 5 บทเพลงก่อนที่จะจบลงด้วยบทเพลง “บุรง ปูเตะ” ที่หมายถึง นกสีขา

ต่อมา ผู้ใหญ่บ้านกล่าวรายงานถึงที่มาของการจัดงานวันรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ครั้งที่ 6 นี้ เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมภายใต้หลักการในมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2553 ที่เห็นชอบในหลักการและแนวนโยบายการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลและร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรง องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรท้องถิ่น นักวิชาการและชุมชนชาวเล ซึ่งจากระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาดำเนินการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาโดยเฉพาะเรื่องความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง และเรื่องสัญชาติ ยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะต้องอาศัยการทำงานร่วมกันจากหลายภาคส่วน ดังนั้นรัฐบาลชุดปัจจุบันจึงได้ตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล โดยมี พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง เป็นประธานดำเนินการ จนเป็นที่มาของการจัดงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ครั้งที่ 6 ในครั้งนี้

นอกจากจะมีกิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรมชาวเลรวมถึงนิทรรศการเรื่องราวกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลแล้ว ยังมีเวทีเสวนากลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล เรื่อง ความร่วมมือเพื่อความมั่นคงของชาวเลและอันดามัน เพื่อพูดคุยถึงปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา ซึ่งข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ปัญหาที่ได้รับจากเวทีเสวนานี้ จะเป็นส่วนหนึ่งในการเตรียมจัดทำข้อเสนอระดับนโยบายตามแนวทางการแก้ปัญหาในมติคณะรัฐมนตรี โดยผู้เข้าร่วมงานในครั้งนี้ ประกอบไปด้วยชาวเลทั้งชาวมอแกน มอแกลน และ อูรักลาโว้ย จาก 5 จังหวัดอันดามัน และจากหลากหลายหน่วยงานจากองค์กรสนับสนุนความร่วมมือ รวมถึงองค์กรประสานงานพื้นที่

เมื่อการกล่าวรายงานจบลงแล้ว นายสมศักดิ์ เวชพาณิชย์ ปลัดจังหวัดกระบี่ ประธานในพิธีจึงได้กล่าวกล่าวเปิดงาน พร้อมทั้งได้กล่าวถึง การนำเอาผลสรุปความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและความคืบหน้าของการดำเนินการต่างๆ ที่ได้รับจากงานรวมญาติชาติพันธุ์ครั้งที่ 6 ไปเสนอต่อหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสานต่อและดำเนินเป็นลำดับต่อไป เมื่อประธานกล่าวเปิดพิธีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คุณครูแสงโสม หาญทะเล จึงได้มอบของที่ระลึกเป็นสิ่งพิมพ์ชุดหนังสือชาติพันธุ์ชาวเลให้กับประธาน จากนั้นประธานพร้อมด้วยคณะกรรมการและตัวแทนของแต่ละต้นตระกูลชาติพันธุ์ชาวเลได้ร่วมกันปลูกต้นไม้ ณ ด้านหน้าบริเวณลานวัฒนธรรม จึงเป็นการเสร็จสิ้นพิธีการเปิดงานอย่างเป็นทางการ

2.2 การร่ำร้องเงืง รำมะนา กาหยง จากคณะแสดงตัวแทนชาวเล

ต่อมามีการแสดงร่ำร้องเงืงชุดแรกจากเกาะจำ จังหวัดกระบี่ ตามมาด้วยร่ำร้องเงืงชุดที่สอง จากบ้านเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นการแสดงที่สื่อถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวหลีเป๊ะ ร้องนำโดยแม่ครู มะแล้หนา เกาะสิเหร่ มะละมัย หาญทะเล และมะรอมิต๊ะ หาญทะเล พ่อครูตีกลองโดย ปะมะเอี่ยมและปะยักดิน นอกจากนี้ยังมีเด็กและเยาวชนเกาะหลีเป๊ะร่วมเล่นดนตรีประเภทต่างๆ ไวโอลินโดยนายนันทกร ทะเลเล็ก ข้องโดย ด.ช. สิทธิชัย หาญทะเล ด.ช. ญัฐพล หาญทะเลและ ด.ญ. ดวงลัดดา ประมงกิจ และคณะรำแสดงโดยนักเรียนหลักสูตรอัตลักษณ์ชาวเล โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง 5 คน รวมทั้งคุณครูแสงโสม หาญทะเล

แม่ครูทั้งสามท่านได้ขับร้องประสานเสียงร่วมกันในบทเพลงแรก ชื่อ “ผู้บุกเบิก” ตามมาด้วยบทเพลงที่สอง “ผู้หญิงอันเป็นที่รัก” และบทเพลงที่สาม “บูรง ตีมัง” เป็นทำการร่ายรำที่คล้ายลักษณะการบินของนกที่ไปในอากาศด้วยปีกสองข้างที่สมดุล ซึ่งเป็นการสอนบุตรหลานเกี่ยวกับการดำรงชีวิตด้วยทางสายกลาง สำหรับบทเพลงที่สี่นั้นชื่อ “ทาลัก ทักทัก” ซึ่งมีทำนองดนตรีที่สนุกสนานครื้นเครง มีการยกย้ายสายสะโพกตามบทเพลง ท่วงทำนองทาลัก ทักทัก พิธีกรได้เชิญชวนพี่น้องชาวเลจากทุกจังหวัดเข้าร่วมร่ายรำ ทำให้บรรยากาศเต็มไปด้วยความสนุกสนาน จากนั้นปิดท้ายการแสดงด้วยบทเพลงเกี่ยวกับการพายเรือขึ้นชมธรรมชาติ สัมปัน กาโยฮ เป็นการร่ายรำที่อ่อนช้อยงดงาม หลังจากเสร็จสิ้นการแสดงแล้วพิธีกรมอบของที่ระลึกเป็นกระเป๋าผ้าพกพาใบเล็กให้กับทุกคนในคณะร้องเงืง

รายการแสดงลำดับต่อมาเป็นการแสดงรำรองเงืงจากคณะแม่จั่ว ประโมงกิจ แหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต บทเพลงแรกและบทเพลงที่สองขับร้องโดย แม่จั่ว ส่วนบทเพลงที่สามเป็นการร้องคู่ชายหญิง ซึ่งมี นายสมโชค ประโมงกิจ ซึ่งเป็นหลานแม่จั่ว เป็นผู้ร้องนำฝ่ายชาย โดยรำรำไปพร้อมกับคณะรำฝ่ายหญิง บทเพลง ที่สี่นั้นใช้ท่วงทำนองเดียวกับบทเพลง “ทาลัก ทักทัก” เป็นการร้องเพลงคู่รับส่งชายหญิงเช่นกัน โดยบทเพลงนี้ แต่งโดยหลานของแม่จั่วซึ่งเป็นพี่ชายของนายสมโชค เนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับการสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และความจงรักภักดีต่อทั้งสามสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หลักเศรษฐกิจพอเพียง ความเสียสละ มีระเบียบวินัยและไม่ยอมให้ยาเสพติดเข้ามาบ่อนทำลาย เป็นหนทางที่จะช่วยทำให้ประเทศไทย รุ่งเรือง

บทเพลงต่อมา“ต้นหยง” ยังคงเป็นการร้องรับส่งชายหญิง โดยมีคณะรำรองเงืงจากแหลมตุ๊กแก ส่วน บทเพลงที่หกและเจ็ด แม่จั่วขับยังคงเป็นผู้ร้องเดี่ยว โดยมีจังหวะการตบมือประกอบทำรำรำที่ดึงดูดความสนใจ และเสียงหัวเราะจากผู้ร่วมงาน และปิดท้ายด้วยบทเพลงลา “ตาเบะ” เป็นการร้องคู่รับส่งระหว่างแม่จั่วและ หลานชาย ซึ่งในระหว่างการร้องรำรองเงืงนี้ ได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติเข้ามาชมการแสดง หลังจากเสร็จสิ้น การแสดงแล้วพิธีกรจึงได้สัมภาษณ์ แม่จั่ว และหลานชาย ถึงที่มาและประวัติการรำรำรองเงืง ซึ่งแม่จั่วได้รับการ ถ่ายทอดมาจากแม่ครูที่มีความสามารถในการรำรำรองเงืงในกลุ่มชาวเล และด้วยวิถีชีวิตในวัยเด็กที่ติดตามพ่อแม่ เดินทางเร่รอนทำมาหากินในทะเลอันดามัน ทำให้ได้พบเห็นธรรมชาติ วิถีชีวิตของชาวเลที่ผูกพันกับชายฝั่งและ ทะเลมาช้านาน จากภาพที่ได้พบเห็นจึงจดจำมาถ่ายทอดเป็นเนื้อหาในบทเพลงรองเงืง และแม่จั่วก็มีโอกาสได้ รับเชิญขับร้องเพลงรองเงืงตั้งแต่ภูเก็ต ระนอง เกาะสอง พังงา เรื่อยมาจนถึงพื้นที่ชายแดนแม่สาย และพม่า ก็เคย ไป จนมากระทั่งปี 2535 ได้รับเชิญเข้าไปขับร้องในวัง ถวายให้แก่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถและพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายา (พระนาม ณ ขณะนั้น) ฯลฯ ส่วนหลานชาย (นายสมโชค ประโมงกิจ) ได้กล่าวว่า แม่จั่ว มีบุตรทั้งหมด 12 คน และหลานๆ รวมทั้งหมด 22 คน ไม่มีใครสนใจรำรองเงืงเลย นายสมโชคจึงเป็นผู้เดียวที่สืบทอดการรำรองเงืงจาก แม่จั่ว ในปัจจุบันแม่จั่วและคณะรองเงืงพรสวรรค์ก็ได้รับเชิญไปแสดงในงานต่างๆ มากมาย และยังคงฝึกสอนเด็ก และเยาวชนในหมู่บ้านแหลมตุ๊กแก รวมถึงการไปถ่ายทอดศิลปะรองเงืงให้กับนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัด ภูเก็ตด้วย

รายการต่อมาเป็นการแสดงจากชนเผ่าพื้นเมืองชาวปกาเกอะญอ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีตัวแทนฝ่ายชายเป็นผู้เล่นกีตาร์ และฝ่ายหญิงเป็นผู้ขับขานบทเพลงที่เกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อสิทธิผู้ที่ยาเสพติด หลังจากเล่นบทเพลงจบลงในแต่ละช่วงนั้นจะมีการพูดคุยพร้อมบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการประกาศพื้นที่มรดกโลก และสร้างความตระหนักให้กับผู้เข้าร่วมงานด้วยการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนรวมถึงชนพื้นเมืองในพื้นที่นั้นๆ ควรที่จะมีสิทธิ์ในการเข้าร่วมการจัดการด้วยเช่นกัน หลังจากการถ่ายทอดบทเพลงชนพื้นเมืองปกาเกอะญอแล้ว จึงค้นรายการด้วยการถ่ายรูปหมู่ตระกูลดั้งเดิม ตามนามสกุลซึ่งกล่าวกันว่าเป็นนามสกุลพระราชทาน 5 สายตระกูล คือ ทะเลเล็ก หาญทะเล ประมงกิจ ขาวน้ำ และ ช้างน้ำ

หลังจากนั้นจึงเป็นการแสดงรำรองเง็งในรูปแบบระบำอินเตีย จากเยาชนสะป่า จังหวัดภูเก็ต เป็นการแสดงระบำประกอบเพลง 4 ชุด จากนั้นจึงเป็นทีมเยาชนหญิงในชุดการแสดงต้นรูปแบบสมัยใหม่ แล้วจึงเป็นการแสดงรำมะนาโดยชุมชนชาวเลแหลมหลา จังหวัดภูเก็ต โดยขับร้องบทเพลง “เก็บหอยดิบ” แล้วจึงตามด้วยการแสดงระบำอินเตีย จากเยาชนเกาะสิเหร่ และการแสดงรำมะนา และการแสดงจากชุมชนสังกาอู จังหวัดกระบี่ การแสดงรำมะนาในช่วงเย็นนี้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเข้ามาชมและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติดังกลุ่มเข้ามาชมเล่นดนตรีและร้องเพลงแนวโฟล์คที่สนุกสนานแล้วกลุ่มคณะนางรำรองเง็งชาวเลได้ออกมารำรำประกอบบทเพลงเป็นที่ครึกครื้นและสนุกสนาน สะท้อนถึงวัฒนธรรมที่ไม่มีพรมแดน ที่ช่วยสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมจากพี่น้องชนเผ่าได้เป็นอย่างดี

การแสดงในช่วงเย็นเป็นชุดการแสดงรำรองเง็งจากหลีเป๊ะ เป็นการขับร้องบทเพลงที่มีเนื้อร้องถ่ายทอดถึงเรื่องราวที่ผ่านมาของชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก เด็บโดเป็นวัยผู้ใหญ่จนกระทั่งย่างเข้าวัยชราและการลาลับไปจากโลก การร้องรำชุดนี้มีเครื่องดนตรีที่มีทั้งไวโอลินโดย ปะมะเด็น กลองรำมะนา โดยปะมียีหน้า ขับร้องโดย มะแสหนะ และ มะละมัย พร้อมกับทีมรำรองเง็ง 6 คน หลังจากนั้นตามมาด้วยบทเพลง “โอมาม่า” ซึ่งเป็นบทเพลงที่เกี่ยวกับอาหารการกิน เป็นการประกอบอาหารจากเส้นบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป หรือ มาม่าที่ชาวเลมักจะทำมาจากรวมผลไม้จากทะเลเชียว จากนั้นจึงเป็นการแสดงรำรองเง็ง ปิดท้ายรายการด้วยบทเพลง “ผู้บุกเบิกหลีเป๊ะ” ซึ่งท่วงทำนองเพลงชาวเลแต่ขับร้องเป็นภาษาไทย มีเยาวชนหญิง 2 คนเป็นผู้ขับร้องบทเพลงดังกล่าว

3. กิจกรรมเสวนา “ความร่วมมือเพื่อความมั่นคงของชาวเลและอันดามัน”

3.1 รายนามผู้เข้าร่วมเสวนา

คุณธนภุต ทองแย้ม	พัฒนาการอำเภอเกาะลันตา
คุณธีรพจน์ กษิรวัฒน์	นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเกาะลันตา
คุณปรีดา คงแป้น	ผู้จัดการมูลนิธิชมชนไท
กำนันอาสัน เกื้อชาติ	กำนันตำบลเกาะลันตาใหญ่
ดร.นฤมล อรุโณทัย	อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คุณครูแสงโสม หาญทะเล	ตัวแทนชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล
คุณสนธิ แซ่ซั่ว	ตัวแทนชาวเลหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต
คุณพรสุตา ประโม่งกิจ	ตัวแทนชาวเลแหลมตง เกาะพีพี จังหวัดกระบี่
คุณวิทวัส เทพสง	ตัวแทนชาวเลบ้านทับตะวัน (บางสีก) จังหวัดพังงา
ดำเนินรายการโดย	
คุณสุวรรณา บุญกล้า	รองผู้อำนวยการข่าว สถานีโทรทัศน์ TNN

3.2 “ปัญหา แนวทางและวิธีการขับเคลื่อนในการแก้ปัญหา”

3.2.1 “พัฒนาการและสถานการณ์ปัญหาบนเกาะหลีเป๊ะ” โดย คุณครูแสงโสม หาญทะเล ตัวแทนชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล

จากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ ชาวเลอุรักลาไวย์บนเกาะหลีเป๊ะ ทำมาหากินและประกอบอาชีพเกี่ยวกับประมง ข้าวไร่ พืชไร่ ชาวเลบางส่วนอาศัยอยู่ตามหมู่เกาะอาดัง-ราวี ชาวเลเกาะหลีเป๊ะรวยทรัพย์ากรต่างๆ แม้ไม่มีเงิน แต่มายุคหลังเมื่อมีการประกาศเขตอุทยานฯ ก็มีการทวงความเป็นเจ้าของพื้นที่ระหว่างรัฐกับชาวเล มีกลุ่มทุนภายนอกเข้ามาในพื้นที่กว้านซื้อที่ดินโดยวิธีการต่างๆ ที่โหดร้ายรุนแรง ซึ่งปัญหานี้ได้ปรากฏชัด

มากขึ้นในช่วงหลังสึนามิ ชาวเลบางรายถูกบังคับให้อยู่ในชุมชนชายฝั่ง ซึ่งราคาที่ดินที่ชาวเลขายให้นายทุนไปนั้นราคาต่ำมาก จนมีคำพูดว่า “ขายที่ชาติชาวเลก็ไม่รวย” และในช่วง 4-5 ปีมานี้สถานการณ์ปัญหาที่มีความรุนแรงมากขึ้น ชาวเลกลายเป็นชาวเขาเพราะต้องอพยพไปอยู่ในพื้นที่บนเขาหรือพื้นที่ที่ห่างไกลจากทะเล แต่เมื่อชาวเลมีความสามัคคี รวมกลุ่ม และมีพี่เลี้ยงจากมูลนิธิชุมชนไท มีการผลักดันนโยบายฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลผ่านมติกรม ทำให้เริ่มมองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาในอนาคตด้วยกัน

3.2.2 “ปัญหาเอกสารสิทธิ์ที่อยู่อาศัยและการถูกฟ้องร้อง” โดย คุณสนธิ แซ่ซัว

ตัวแทนชาวเลหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต

ประเด็นปัญหาของชาวเลหาดราไวย์คือนายทุนได้ออกเอกสารสิทธิ์ทับที่ดินของชาวเล ในพื้นที่ใช้ประโยชน์ทั้งหมดประมาณ 33 ไร่ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาแล้วมีมติว่าเป็นการออกเอกสารสิทธิ์โดยมิชอบ และเกิดปัญหาฟ้องร้องกันเกิดขึ้น ช่วงแรกประมาณ 13 ราย และตอนนี้อยู่ในชั้นศาลฎีกา 10 ราย ซึ่งในช่วงหลังจากเหตุการณ์ในช่วงปี พ.ศ. 2552 และปี พ.ศ. 2555 ชาวเลถูกฟ้องดำเนินคดีจำนวนทวีคูณเพิ่มขึ้นเป็น 101 ราย ต่อมาในปี พ.ศ. 2557-2558 ชาวเลที่ถูกฟ้องมีจำนวนเพิ่มขึ้นอีก 60 ราย รวมทั้งหมด 161 ราย

ต่อมา กรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือ DSI ลงพื้นที่หาดราไวย์เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ทั้งการขูดกระดุกของบรรพบุรุษ ตรวจพิสูจน์ดีเอ็นเอ (DNA) หาความเชื่อมโยงการสืบเชื้อสาย เพื่อนำไปพิสูจน์สิทธิ์ว่าชาวเลอยู่ในพื้นที่หาดราไวย์มาก่อนการออกเอกสารสิทธิ์ สค.1 ของนายทุนหรือไม่ ซึ่งก็ได้พิสูจน์ว่าชาวเลอาศัยอยู่มานานนับร้อยปี

3.2.3 “เขตแดนบรรพบุรุษ : สุสาน พื้นที่พิธีกรรม และจิตวิญญาณ” โดย คุณวิฑูรย์ เทพสง

ตัวแทนชาวเลบ้านทับตะวัน (บางสัก) จังหวัดพังงา

พื้นที่สุสานของชาวเลที่มีเอกสารสิทธิ์มี 2 แห่ง และไม่มีเอกสารสิทธิ์อีก 23 แห่ง มีการบุกรุกด้วยวิธีการต่างๆ เช่นหลายแห่งผู้อ้างสิทธิ์เหนือที่ดินไม่อนุญาตให้เข้าไปใช้ประโยชน์ ไม่นับรวมพื้นที่สุสานที่ถูกสร้างทับด้วยรีสอร์ท บ้านเรือน หรือบางแห่งก็กลายเป็นถนนไปแล้ว ซึ่งภายใต้สิ่งปลูกสร้างเหล่านั้นมีโครงกระดูกบรรพบุรุษชาวเลอยู่ รูปแบบการบุกรุกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มทุนที่เข้ามาโดยลักษณะการกว้านซื้อที่ดิน เป็นประเด็นคำถามว่าการซื้อขายทำได้อย่างไรในเมื่อที่ดินนั้นเป็นพื้นที่สุสาน แต่เนื่องจากเขตแดนบรรพบุรุษชาวเลประกอบด้วยชุมชน ที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกินและพื้นที่สุสานไม่มีอะไรรองรับ เพราะชาวเลเป็นกลุ่มคนที่เข้าไม่ถึงข้อมูล เข้าไม่ถึงช่องทาง เพราะขาดความรู้ เช่นสมัยก่อนปู่ย่าตาทวดของชาวเลออกไปตลาดเห็นตำรวจก็วิ่งหนีเห็นใครมาที่หมู่บ้านก็หลบอยู่ในบ้านแอบมองไม่กล้าออกมา เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องยากที่จะให้ชาวเลไปขอยกใบอนุญาตบนพื้นที่สุสานของบรรพบุรุษ

ปัจจุบันพื้นที่สุสานที่มีการบุกรุกและเป็นประเด็นการต่อสู้ได้แก่ สุสานแหลมทุ่งยุง สุสานบ่อแหวน ที่เกาะลันตา สุสานที่เกาะพีพี ซึ่งมีทั้งสุสานทหาร และสุสานดั้งเดิม แต่ทั้งสองสุสานได้ถูกรื้อสร้างทับพื้นที่สุสานไปแล้ว นอกจากนี้ก็มีสุสานทุ่งหัว จังหวัดพังงา และที่อื่นๆ อีก ถ้าพูดถึงความเท่าเทียมกับความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย กลุ่มชาวเลและชนเผ่ายังไม่มี ความเท่าเทียมเรื่องพิธีกรรมหลังจากเสียชีวิตแล้ว ศาสนาพุทธ มีเมรุ ศาสนาอิสลามก็มีกุโบร์ ศาสนาคริสต์ และศาสนาจีนก็มีแตกต่างกันไป แต่สุสานชาวเลไม่มี เป็นเรื่องที่น่าแปลกมาก ชาวเลเกิดชาวเลก็ตายเป็นเหมือนกัน แล้วทำไมชาวเลไม่มีสุสาน ซึ่งใน 23 สุสานนั้นใช้สำหรับชาวเล 13,000 คน ถ้าไม่มีพื้นที่สุสานรองรับชาวเลจะอย่างไร เปลี่ยนเป็นเผาศพได้หรือไม่ สังคมต้องตั้งคำถามแล้วว่า คนในศาสนาใดก็แล้วแต่มีหลักความเชื่อว่า บรรพบุรุษปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างไร ลูกหลานก็สืบต่อกันไปอย่างนั้น เพราะฉะนั้นถ้าจะเปลี่ยนพิธีกรรมไปเป็นเผาหรือว่าแม้แต่กระทั่งการย้ายสุสานก็เป็นปัญหาเพราะไม่ใช่วิถีที่ปฏิบัติ สืบต่อกันมา

ประเด็นเรื่องสุสานนี้ ไม่ว่าจะเป็นพี่น้องชาวเล ชนเผ่าพื้นเมืองต่างๆ หรือพี่น้องไทยพุทธ ไทยมุสลิม พื้นที่สุสานเหล่านี้เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและกระทบจิตใจมากถ้ามีใครไปทำอะไรที่ไม่เหมาะสม สำหรับชาวเลก็เช่นกันเมื่อสูญเสียหลักความเชื่อก็เหมือนไม่มีตัวตน แต่ในวันนี้พื้นที่ของชาวเลกลายเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้มูลค่าของที่ดินแพงขึ้นๆ จากสุสานที่ชาวเลเองไม่กล้าไปใช้ประโยชน์อื่นใดนอกจากเป็นพื้นที่สุสาน บรรพบุรุษ เพราะชาวเลมีความเคารพในเรื่องจิตวิญญาณบรรพบุรุษ มีความเชื่อว่าถ้านำไปใช้เพื่อประโยชน์อื่นจะทำให้เจ็บป่วยไม่สบาย แต่ก็มักมีคนอื่นที่กล้าเข้าไป เช่นพื้นที่สุสานปากวิปเป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิในสล.ที่ออกตั้งแต่ปี 2522 แต่พบว่ามีการขุดสุสานปากวิปเพื่อทำบ่อกัก

ในยุคต่อมา พื้นที่ไหนที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ก็มักจะขาดจิตสำนึก ในการให้เกียรติบรรพบุรุษชาวเลที่เสียชีวิตไปแล้ว ขณะที่นายทุนที่มาลงทุนก็อยู่ไกลไม่รู้ว่าตัวแทนได้เข้ามาจัดการเรื่องที่ดินอย่างไร บางครั้งมีการส่งคนมาตามข่มขู่ทำร้ายพี่น้องชาวเล นี่คือการละเมิดการคุกคามพื้นที่สุสานของชาวเล แสดงให้เห็นว่าสังคมนี้ไม่เท่าเทียมกัน คือชาวเลไม่มีสิทธิเกิดแต่ดูเหมือนไม่มีสิทธิทำพิธีหลังความตาย ถ้าปัญหานี้ยังคงอยู่ต่อไปชาวเลก็จะเป็นกลุ่มคนที่สูญเสียอัตลักษณ์ สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นสังคมที่จะต้องยอมรับความหลากหลายซึ่งกันและกัน นี่เป็นสิ่งที่สังคมทั่วโลกมี มีปฏิญญาสากลสหประชาชาติว่าด้วยความเคารพในสิทธิของชนพื้นเมือง ทุกวันนี้สังคมไทยมองชาวเลเป็นเพื่อนหรือไม่ก็ต้องพิสูจน์กันว่าชาวเลจะมีความมั่นคงด้านสุสานได้อย่างไร

3.2.4 “สถานการณ์ปัญหาชาวเลแหลมตง” โดย คุณพรสุดา ประโมทกิจ ตัวแทนชาวเลแหลมตง เกาะพีพี จังหวัดกระบี่

ชุมชนชาวเลแหลมตง มีจำนวนประชากร 150 คน 33 หลังคาเรือน 45 ครอบครัว ที่อาศัยอยู่รวมกันบนพื้นที่รวมทั้งหมดประมาณ 2 ไร่เศษ อยู่กันอย่างแออัด ถ้าใครได้ไปสัมผัสจะพบว่าไม่แตกต่างกับสลัม

น้อยๆ กลางเกาะพีพี ปัญหาหลักๆ ที่พบมี 3 ประการด้วยกัน ปัญหาประการแรก คือ เด็กๆ ไม่มีเส้นทางที่จะเดินเข้าไปโรงเรียนได้โดยตรง จะต้องเดินผ่านพื้นที่ของโรงแรมเพื่อเข้าไปยังโรงเรียน ซึ่งสภาพแวดล้อมระหว่างทางนั้นเต็มไปด้วยนักท่องเที่ยวที่แต่งกายและมีกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนบริเวณหาดนั้น ถือว่าเป็นสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก จึงอยากให้ใครหรือผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลเรื่องนี้

ประการต่อมา คือ ชุมชนต้องซื้อน้ำดื่มและน้ำใช้ในราคาแพง เนื่องจากบ่อน้ำชุมชนมีสารปนเปื้อน ไม่มีแหล่งน้ำบ่อบาดาล หรือน้ำประปา จึงต้องอาศัยรับน้ำจากหลังคาบ้านสำหรับเป็นน้ำใช้ แต่ก็ยังไม่เพียงพอสำหรับครัวเรือนที่มีสมาชิกอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นเกือบทุกครัวเรือนจะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นในการซื้อน้ำดื่มและน้ำใช้ ปัญหาประการที่สาม คือ เรื่องของกลุ่มทุนภายนอกอ้างสิทธิ์ครอบครองพื้นที่สุสานบรรพบุรุษของชาวเล และมีการกันรั้วลวดหนาม มีการรुकล้ำ และมีกองขยะทิ้งเกลื่อนกลาดบริเวณสุสาน

3.2.5 “ปัญหาของพี่น้องชาวเลเกาะลันตา” โดย กำนันอาสัน เกื้อชาติ

กำนันตำบลเกาะลันตาใหญ่

เดิมพี่น้องชาวเลที่เกาะลันตาอยู่กันอย่างสงบ นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยี่ยมเยือนที่ได้มาสัมผัสวิถีชีวิตชาวเลที่นั่นต่างก็พูดในทำนองเดียวกันว่า วิถีชีวิตของชาวเลควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ ต่อมาในช่วงหลังสึนามิ มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งบ้านเรือน และวิถีชีวิตของชาวเลมากมาย เช่นการให้ความช่วยเหลือเรื่องการประกอบอาชีพโดยขาดการมองในบริบทว่าชาวเลต้องอยู่ใกล้กับทะเล ออกทะเลทำมาหากิน แต่กลับส่งเสริมอาชีพให้ชาวเลเลี้ยงหมู กลับกลายเป็นการสร้างความแตกแยกให้กับชุมชน

นอกจากนั้น ยังมีปัญหาพื้นที่การทำมาหากินของชาวเลซ้อนทับกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติทั้งทางบกและทางทะเล เช่นวิถีชีวิตของชาวเลคือการวางอุปกรณ์ดักปลา เช่นไซหมึก แต่เนื่องจากขาดความเข้าใจระหว่างชาวเลและเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐทำให้ปัญหาต่อกัน อย่างไรก็ตาม ปัญหานี้ก็มีการแก้ไขโดยมีการพูดคุยตกลงร่วมกันในระดับหนึ่งระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวเล ส่วนการใช้ประโยชน์พื้นที่บนบกของพี่น้องชาวเลก็มีปัญหาเช่นกัน เช่น ชาวเลไปตัดหาญแล้วถูกจับดำเนินคดี ขึ้นศาล ต้องกู้หนี้ยืมสิน เหล่านี้เป็นปัญหาที่ชาวเลเกาะลันตาประสบอยู่ ทั้งปัญหาการทำมาหากินในพื้นที่คุ้มครองหรือพื้นที่อุทยานฯ ปัญหาการประกอบอาชีพ ซึ่งถ้าภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถเสริมรายได้ให้พี่น้องชาวเลอย่างสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและความต้องการ น่าจะเป็นประโยชน์กับพี่น้องชาวเลมากขึ้น

3.2.6 “ความสำคัญของภูมินาม ข้อมูลชุมชน และการประกาศเจตจำนงของชาวเล”

โดย ดร.นฤมล อรุโณทัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชาวเลทั้งสามกลุ่ม มอแกน มอแกน และอูรักลาไวก์ อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งและทะเลอันดามันมานานหลายร้อยปี แม้ว่าจะยังไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นภาษาเขียน แต่เพียงชื่อ หรือภูมินาม ที่เป็นภาษาชาวเลก็สำคัญ ยกตัวอย่างกรณีเกาะฮาตัก เราก็เปลี่ยนชื่อเป็นเกาะอาดัง หรือ หลีเป๊ะ มาจากภาษา

ดั้งเดิมว่า ปูเลา นิปย แต่ได้มีการเรียกเพี้ยนกันมาเป็น หลีเป๊ะ เพราะฉะนั้นถ้าไล่เรียงชื่อตั้งแต่อาว ชายหาด ชื่อเดิมเป็นภาษาอูรักลาไวก์ก็เพี้ยนไป อย่างสถานที่จัดงานที่สังกาอูนี้เป็นภาษาอูรักลาไวก์ที่หมายถึงเหือง ปลากระเบน ถ้าเราเรียนรู้ภาษาของชาวเลในทะเลอันดามันไล่ตั้งแต่ระนองถึงสตูลเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ทำมาหากินดั้งเดิมของชาวเลทั้งสามกลุ่ม ถ้าเรายังมีชื่อและดำรงคงไว้ก็เป็นเหมือนหลักฐานรับรอง

ปัญหาของชาวเลมีการพูดคุยกันมานาน หลายคนอาจรู้สึกว่ามันดีที่มีการขับเคลื่อนได้ช้า แต่ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นชาวเลมีความดีที่ต้องขึ้นศาลฟ้องร้องกันมากมาย มีทั้งเจรจาแล้วหรือกำลังอยู่ระหว่างการเจรจาว่าพื้นที่ที่เป็นพื้นที่คุ้มครองหรือพื้นที่อนุรักษ์ชาวเลจะใช้อะไรได้บ้าง เก็บอะไรได้บ้าง นี่ก็ถือเป็นความก้าวหน้าที่ค่อยๆ เคลื่อนไป ซึ่งมีตัวอย่างจากหลายๆ พื้นที่ ในการอะลุ่มอล่วยระหว่างอุทยานฯ กับชุมชนพื้นเมือง เช่นประเทศออสเตรเลียมีชนพื้นเมืองอย่างชาวอะบอริจินส์ รัฐบาลออสเตรเลียมองว่าชาวอะบอริจินเป็นเจ้าของดั้งเดิมของพื้นที่ และในด้านการท่องเที่ยวออสเตรเลียมีการกันเขตไว้เลยว่าจะต้องให้การตัดสินใจอยู่ที่ชุมชน หลายๆ พื้นที่มีการควบคุมว่านักท่องเที่ยวกลุ่มไหนที่จะเข้าไปต้องมีคฤหบดีท้องถิ่นเอง ไม่ใช่มีคฤหบดีต่างชาติเข้ามาแล้วเล่าเรื่องราวที่ผิดเพี้ยนไปจากความเป็นมา เล่าเรื่องแปลกๆ ชาวเลเองช่วยทำให้การท่องเที่ยวเคารพศักดิ์ศรีของชุมชนได้ อย่างพื้นที่สังกาอูถ้าคนนอกเข้ามาควรต้องเคารพศาลดาโต๊ะก่อน ซึ่งการให้ความเคารพพื้นที่จิตวิญญาณของชุมชนนั้นเป็นเรื่องสำคัญของวิถีชีวิตชุมชนพื้นเมืองทุกชุมชน

การขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาของชาวเลนั้นมีลักษณะค่อยๆ เคลื่อนไป แต่ชาวเลเองก็ต้องเตรียมความพร้อม เช่นในเรื่องข้อมูลต่างๆ แผนที่ชุมชน ผังเครือญาติ เรามีสายตระกูลอย่างไร สืบทอดมาอย่างไร ประชากรมีกี่คน ฯลฯ เยาวชนก็ต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย โจทย์สำหรับชาวเลไม่ยากแล้ว เพราะการท่องเที่ยวเข้ามาอย่างไม่ปราณีปราศรัย เช่นที่ศาลาด่าน เกาะลันตาใหญ่ มีการพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวคล้ายป่าตอง ภูเก็ต เข้าไปทุกที่

พื้นที่สังกาอูยังสงบอยู่เพราะอยู่ปลายสุดของเกาะลันตา แต่ว่าการท่องเที่ยวและการพัฒนาต่างๆ จะค่อยๆ เคลื่อนมา เราจะตั้งรับอย่างไร การท่องเที่ยวแบบไหนอยู่กับชุมชนได้ ในส่วนของการท่องเที่ยวจะดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวอย่างไร เราต้องสร้างความเข้มแข็งให้ชาวเลก่อน ซึ่งยังดีที่มีกลุ่มผู้ประกอบการเช่นนายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเกาะลันตาที่เห็นความสำคัญของวิถีชีวิตชาวเล เห็นความสำคัญของชีวิตกับธรรมชาติ

นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามานั้นเราสามารถเลือกได้ โดยกำหนดพื้นที่ของเราว่าจะพัฒนาอย่างไร ถ้าจะพัฒนาเป็นป่าตองก็มีพื้นที่บาร์เบียร์แบบป่าตอง ถ้าเราให้พื้นที่เป็นพื้นที่วัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิต ธรรมชาติเราก็จะได้นักท่องเที่ยวอีกชุดหนึ่ง ซึ่งส่วนนี้สำคัญมาก แล้วแต่จุดยืนของเรา และตัวตั้งของพวกเราชาวเล เรื่องการท่องเที่ยวนี้ยังเป็นเรื่องที่ดีจัดการได้ง่าย แต่ขณะนี้มีปัญหาอื่นๆ เข้ามาเรื่อยๆ เช่น โรงไฟฟ้าถ่านหิน ท่าเรือ น้ำลึก ฯลฯ เป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคน และอาศัยข้อมูลที่จะแสดงให้เห็นว่า ท้องทะเล

อันตามันมีความอุดมสมบูรณ์ มีการทำมาหากิน ชีวิตชาวเลอยู่ได้มาหลายร้อยปี ตั้งแต่ทวด พ่อแม่ปู่ย่าตายาย ถ้าทำเรื่อน้ำลึกเกิดขึ้น โรงไฟฟ้าถ่านหินเกิดขึ้น ถ้าเกิดผลกระทบ ใครจะรับรอง วิธีป้องกันผลกระทบเป็นอย่างไร แล้วชาวเลพร้อมหรือไม่ ฐานชุมชนวิถีชีวิต สำคัญชาวเลต้องเตรียมพร้อมเพราะการพัฒนาหรือ ปัญหาใหม่ๆ เข้ามาเรื่อยๆ ตอนนี้เราจัดการปัญหานี้ได้ แล้วก็จะมมีปัญหาอื่นๆ ตามเข้ามา เราอย่าทอดทิ้ง อย่างวันนี้ก็เป็นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน คนที่เป็นพี่เลี้ยงก็เข้าร่วมยืนหยัด และส่งเสริมกันไป

3.2.7 “การท่องเที่ยวกับชุมชนชาวเล” คุณธีรพจน์ กษิรวัดน์

นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเกาะลันตา ในฐานะตัวแทนสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

บางเรื่องเรามองว่าเป็นปัญหาก็เป็นปัญหาที่ไม่รู้จบ แต่อีกด้านหนึ่งเรามองความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ วัฒนธรรมความเป็นพื้นถิ่นไม่ใช่เฉพาะชาวเล ทุกส่วน ทุกกลุ่ม ถ้ามีการใช้ให้ถูกที่ถูกทาง โดยเฉพาะเรื่องการท่องเที่ยวเป็นเรื่องของทรัพยากร ถ้าเรามองย้อนกลับ ทุกพื้นที่ที่ชาวเลอาศัยอยู่เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญสูงมาก เห็นชัดเจนว่ากลายเป็นพื้นที่อุทยานฯ หรือพื้นที่คุ้มครอง ภาพเหล่านี้ยังตอกย้ำความสำคัญว่าทุกพื้นที่ของชาวเลที่เป็นปัญหา เพราะเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่า ทุกคนเห็นความสำคัญของทรัพยากรเหล่านี้ในวันนี้ แต่ชาวเลใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้นาน

ในพื้นที่จังหวัดกระบี่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์มากมายหลายอย่าง เกาะลันตาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ จังหวัดกระบี่นโยบายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กระบี่สีเขียว ในเชิงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการท่องเที่ยวในฝั่งอันดามันโดยเฉพาะสามจังหวัดหลัก ภูเก็ต พังงา กระบี่ เพราะฉะนั้น นักท่องเที่ยวที่เข้ามาที่เกาะลันตา กระบี่ ก็เป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจธรรมชาติ วิถีชีวิต แต่ชาวเลจะใช้ประโยชน์จากตรงนี้อย่างไร เชื่อมต่อกันได้อย่างไร ยกตัวอย่างจากการพูดคุยกับพี่น้องชาวเลที่ศาลาด่านว่า ถ้าเราพัฒนาพี่น้องชาวเลให้มีโอกาสมีทางเลือกมากขึ้นมากกว่าการทำประมงเราจะทำอย่างไรบ้าง ในเมื่อชาวเลทำประมงอยู่ ขณะที่การท่องเที่ยวเข้ามาล้อม และคนนอกอยากใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและพี่น้องชาวเล ขณะที่พี่น้องชาวเลเองก็บอกว่า ไม่มีรายได้แล้วควรจะทำอย่างไร เพราะฉะนั้น วิธีที่จะทำให้ชาวเลมีเกราะคุ้มกันที่ดีกว่า ก็คือ ชาวเลก็เลือกใช้ประโยชน์จากสิ่งที่พยายามจะเอาประโยชน์จากชาวนั่นเอง

ถ้าชาวเลมองการพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงวิถีชีวิต ยกตัวอย่างกรณีโต๊ะบาหลี่ จากการปรึกษาพูดคุยกันว่าจะทำอย่างไรให้มองไปที่วัฒนธรรมแบบโบราณคือ เรือพายย่อนยุค ซึ่งเมื่อท่านผู้ว่าราชการจังหวัดได้ฟังก็สนใจให้งบประมาณมาส่วนหนึ่ง แต่ว่าเรือสมัยก่อนของชาวเลอูรักลาโว้ยดั้งเดิมเป็นแบบไหน บางคนเข้าใจว่าเป็นเรือพายแบบชาวเลมอแกน แต่เมื่อได้ปรึกษากับอาจารย์ณฤมล จึงทราบว่าไม่ใช่อย่างที่เข้าใจ จากความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรือของชาวอูรักลาโว้ย ในด้านการท่องเที่ยวเราจึงมีแนวคิดต่อยอดว่าจะทำเป็นพิพิธภัณฑ์เรือที่มีชีวิต คือใช้เรือรูปแบบดั้งเดิมของชาวอูรักลาโว้ยที่มีพี่น้องชาวเลเป็นคนพาย เป็นคำถามว่าแนวคิดนี้ใช้ได้กับพี่น้อง

ชาวเลได้ทุกพื้นที่หรือไม่ เชื่อว่าพี่น้องชาวเลที่ศาลาด่านคงไม่มาขายเรือที่สังกาอู เพราะฉะนั้นถ้าชาวเลสังกาอูอยากทำก็ได้ เรื่องพวกนี้สามารถใช้ประโยชน์ต่อยอดได้ ลูกหลานชาวเลเองก็จะเรียนรู้ว่าเมื่อก่อนเรือสมัยรุ่นปู่ย่าตาทวดเป็นอย่างไร การซ่อมแซมบำรุงรักษาเรือชาวเลก็ซ่อมได้เอง ดังนั้น ถ้าเราเริ่มต้นทำแบบจุดเล็กๆ อย่างนี้ก็จะเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้

วันนี้เราก็คงเห็นว่าพี่น้องชาวเลที่อาศัยใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากทะเล ทำธนาคารปู แนวคิดคือเวลาที่ชาวเลออกไปหากินไกลๆ จับที่ไหนก็ปล่อยที่นั่น วันหลังก็ไม่ต้องหากินไกล หากินใกล้ๆ ศาลาด่านก็ได้ ถ้าเรามีธนาคารปู ธนาคารปลา ธนาคารหอยชักตีน ในอนาคต ก็อาจกลายเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยธรรมชาติเอง ในอีกด้านหนึ่ง เมื่อพื้นที่ทำกินของชาวเลที่เคยจับปลาจับสัตว์ทะเลต่างๆ กลายเป็นพื้นที่อุทยานฯ ก็ไม่ให้พี่น้องชาวเลเข้ามาหากิน นักท่องเที่ยวก็มองพี่น้องชาวเลว่าไปจับสัตว์ทะเลในพื้นที่ธรรมชาติสวยงาม ทางสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวเกาะลันตาจึงตั้งโจทย์กับพื้นที่อุทยานว่า จะเป็นไปได้หรือไม่ถ้าเราจะมีปะการังเทียม แล้วเขตอุทยานฯ อยู่ตรงไหนเราก็ไปต่อยอดจากรอบนอกของอุทยานฯ โดยการทำบ้านปลา เรือจม เป็นต้น พี่น้องชาวเลก็สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่แบบนี้ได้ ก็ตอบโจทย์ทำได้จริงจนเป็นโครงการในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นถ้ามาชวนกันคิดและทำในลักษณะเช่นนี้ก็จะประโยชน์กับหลายๆ ฝ่าย ส่วนที่เป็นปัญหาก็รับรองว่าต้องผลักดันและแก้ไขได้

3.2.8 “ชุมชนกับการพัฒนา” คุณธนภุต ทองแถม พัฒนาการอำเภอเกาะลันตา

คุณธนภุตมีประสบการณ์ทำงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามัน เริ่มต้นที่ภูเก็ตตั้งแต่ปี 2528 ราชวีย์ เกาะสิเหร่ สะปำ และหาดไม้ขาว แล้วไปอยู่พังงา 10 ปี และกระบี่ 10 ปี ทำให้โดยส่วนตัวเชื่อว่ารู้จักชาวเลเป็นอย่างดี เมื่อก่อนเราไม่สามารถจะโต้ตอบกันได้เพราะชาวเลสมัยก่อนมีความหวาดกลัวคนข้างนอกมาก แต่ในวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเกี่ยวกับวิถีชีวิตพี่น้องชาวเล ทั้งเรื่องการพัฒนาที่ดิน ที่ดินถูกบุกรุกยกตัวอย่างพี่น้องชาวเลสังกาอู พื้นที่นี้ใครๆ ก็รู้จัก เป็นพื้นที่สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว

ถามย้อนไปว่า ชาวเลที่อยู่ในพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะแยะมากมาย แล้วมีเงินเข้ากระเป๋าชาวเลเท่าไรต่อวัน ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอยู่ที่ไหน ทั้งในเรื่องค่าเช่าพื้นที่ ที่พัก โรงแรม รถเข้านักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสเห็นวิถีชาวเลแล้วก็กลับไป แล้วพี่น้องชาวเลที่อยู่ตรงนี้มีเงินเข้ากระเป๋าหรือไม่ เพราะฉะนั้น ในฐานะที่เราอยู่ในชุมชน เป็นโอกาสของพี่น้องชาวเลที่จะใช้วิถีชีวิตของพวกเขาชาวเลเป็นสื่อกลางสร้างอาชีพ สร้างรายได้ขึ้นมา

คำถามว่าพัฒนาชุมชนทำอะไร หน้าทีพัฒนาชุมชน ทำเรื่องการพัฒนาคน พัฒนาจิตใจ พัฒนาสังคม และพัฒนาเศรษฐกิจ แล้วถามกลับไปว่าหน้าที่ของชาวเลต่อการพัฒนาชุมชนคืออะไร ประการแรกชาวเลต้องสร้างความต้องการที่แท้จริงว่าต้องการอย่างไร ชาวเลต้องมีการรวมกลุ่ม ซึ่งจะทำให้มีอำนาจในการต่อรอง เราขายวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเรา เรามีอาชีพประมง มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเราพาไปเยี่ยมชมพื้นที่ เรามี

รายได้เสริมเข้ามา เรามีทรัพยากรธรรมชาติ เราสามารถเปลี่ยนหรือประยุกต์ เท่าที่เห็นภูมิปัญญาของพี่น้องชาวเล เช่น สมอเรือที่ใช้ไม้ พี่น้องชาวเลสามารถนำมาเพิ่มมูลค่า มาประยุกต์ทำสมอเรือจิว เรามีภูมิปัญญาถ้าเรานำของที่เรามีอยู่มาใช้ประโยชน์ ทำเป็นของที่ระลึกต่างๆ เชื่อว่านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเห็นเขาจะชอบ พี่น้องชาวเลทำมาหากินออกทะเลกันทุกคน มีปลาเค็ม มีกะปิ ที่พักที่อยู่ข้างบ้านเราสามารถทำเป็นโฮมสเตย์ เพราะฉะนั้น ก่อนที่การสนับสนุนจากข้างบนจะลงไป ชาวเลต้องพัฒนาตนเอง โดยเริ่มต้นจากตัวเราเองก่อน แล้วทุกหน่วยงานก็พร้อมที่จะช่วยเหลือเราและก้าวไปด้วยกัน

3.2.9 “สรุปปัญหาอดีต ปัจจุบัน แนวทางการแก้ไข และกระบวนการขับเคลื่อน”

โดย คุณปริดา คงแป้น ผู้จัดการมูลนิธิชุมชนไทย

หลังสิ้นปีทำให้เห็นว่าชาวเลเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและมีปัญหา ปัญหานั้นมีมาก่อนสิ้นปี เข้าใจว่าปัญหาของพี่น้องชาวเลที่ได้รับผลกระทบเกิดจากเรามีนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว การประกาศเขตอุทยานฯ ซึ่งเราต้องยอมรับข้อเท็จจริงว่าอุทยานประกาศทับที่อยู่ของชาวเล เช่นกรณีเกาะอาดัง มีพี่น้องชาวเลอยู่อาศัย แต่อุทยานฯ ก็เอาไปตั้งเกาะ หมู่เกาะสุรินทร์ก็เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ในงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเลครั้งที่ 6 ครั้งนี้มีนิมิตหมายที่ดีเพราะเป็นครั้งแรกที่เราพูดถึงความร่วมมือ ที่ผ่านๆ มายังไม่ได้พูดถึงความร่วมมือ เมื่อเกิดปัญหาชาวเลก็ประท้วง ชาวเลยื่นข้อเสนอลงแล้วชาวเลก็ต้องต่อสู้กับปัญหาความรุนแรงเช่นครั้งที่ผ่านๆ มา แต่ในครั้งนี้เมื่อได้ฟังแนวคิด และแนวทางและข้อเสนอแนะต่างๆ ในการทำงานร่วมกับชาวเลของก้านั้น ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว พัฒนาการอำเภอ ซึ่งเป็นประโยชน์มาก ซึ่งนอกจากตัวแทนจากหน่วยงานองค์กรต่างๆ ที่นั่งอยู่ในที่นี้แล้ว ในการจัดงานครั้งนี้ยังได้ประสานติดต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และปลัดกระทรวงมหาดไทยด้วยแต่ติดภารกิจจึงไม่สามารถมาร่วมงานในวันนี้ได้

ประเด็นในการพูดคุยกันครั้งนี้คือ ความร่วมมือในการรักษาความมั่นคงของทั้งชาวเล และฝั่งอันดามัน เพราะว่าทั้งชาวเลทั้งผู้ประกอบการในฝั่งอันดามันน่าจะเผชิญปัญหาเดียวกัน เช่นปัญหาอุตสาหกรรมโรงไฟฟ้าถ่านหิน เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เนื่องจากว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง มีความซับซ้อน การแก้ไขด้วยองค์กรใดองค์กรหนึ่งไม่ได้ เราต้องใช้ความร่วมมือ การแก้ไขโดยมีมติกรม.พื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล 2 มิถุนายน 2553 เพียงอย่างเดียวก็ไม่ได้ ทั้งศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กระทรวงวัฒนธรรม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มูลนิธิชุมชนไทย และเครือข่ายชาวเลผลักดันให้มีมติกรม. ก็เป็นเรื่องที่น่ายินดีที่ชาวเลเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แรกๆ ที่มีมติกรม. นั้นหมายถึงการมีที่ยืนทางนโยบาย จากเมื่อก่อนไม่มีเลย กะเหรี่ยงก็เพิ่งมีมติกรม. ทั้งที่มีถึง 38 ชนเผ่า หรือมีมากกว่านั้นมากมายนับไม่ถ้วน

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอันดามันที่เราต้องรักษาไว้ เช่นภูมิปัญญาของชาวเล และอีกหลายเรื่องที่ชาวเลต้องเรียนรู้มีอีกมากมายแต่เชื่อว่าชาวเลร่วมมือกันก็สามารถทำเรื่องเหล่านี้ได้

และเราสามารถทำคู่กับเรื่องการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี เป็นโอกาสดีที่ตัวแทนสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพูดว่าชาวเลจะต้องหันกลับมามองเรื่องนี้จริงๆ จัง ในขณะนี้พี่น้องชาวเลอาจจะไม่ถนัด แต่ถ้าได้เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ ผู้ประกอบการท้องถิ่นมาช่วยว่าชาวเลจะอยู่กับการท่องเที่ยวอย่างไร จะเป็นเรื่องที่ดีมาก แต่ว่าอย่างไรก็ตาม เราต้องยอมรับว่า 20 กว่าปีที่ผ่านมา การท่องเที่ยวกับการประกาศเขตอนุรักษ์เกิดการพัฒนาที่ไม่สมดุล เราต้องมาร่วมกันตั้งหลัก

ถ้ารัฐบาลกลางไม่มีมติกรม. ผู้ประกอบการท้องถิ่นไม่ช่วย ชาวเลก็ยังไม่สมดุลอยู่ดี ชาวเลก็ยังถูกระงับ ถูกคุกคามเบียดขับ ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ แต่ที่ดินราคาแพงขึ้น สุสาน 23 แห่ง พื้นที่รวมกันประมาณ 300 กว่าไร่ ราคา 3,000 ล้านบาท ผู้ประกอบการก็อยากได้ที่ดินริมทะเล อย่างไรก็ตาม ชาวเลก็บอกว่าเราต้องเคารพพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชาวเล ถ้าเช่นนั้นจะอย่างไรให้สุสานเป็นได้มากกว่าสุสาน เช่นนักท่องเที่ยวได้เคารพด้วย เรื่องพวกนี้สำคัญและมีความละเอียดอ่อน ในฐานะที่มูลนิธิชุมชนไทร่วมเป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดิน มองว่าปัญหาของชาวเลเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง พวกเราต้องช่วยกันคลี่กฎหมาย คลื่นโยบาย และมติกรม.กันอย่างจริงจัง ติดตามความคืบหน้าการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง

ขณะนี้เป็นเวลาครบ 6 ปี ตามมติกรม.แล้วชาวเลจะเป็นฝ่ายตามอย่างเดียวไม่ได้ พี่น้องชาวเลต้องสร้างคุณค่าของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลอย่างที่เราพัฒนาชุมชนกล่าวไว้ เราต้องสร้างรูปธรรมในพื้นที่ สร้างความร่วมมือในพื้นที่ อย่างกรณีเกาะหลีเป๊ะจะอย่างไรให้ผู้ประกอบการหันหน้ามาพูดคุยเพื่อทำให้ชาวเลมีที่ที่ยืน มีที่ขายของ มีทางออกสู่ทะเล ชาวเลที่เกาะลันตาโชคดีมากๆ เนื่องจากไม่มีปัญหาที่ดิน ที่โต๊ะบาหลีก็พยายามสนับสนุนเรื่องสิทธิของชุมชน แต่สำหรับพื้นที่สุสาน 2 แห่งก็ยังเป็นเรื่องที่น่าห่วงกังวลอยู่ว่าจะทำอย่างไร ซึ่งขณะนี้ก็ได้มีการหยิบยกประเด็นนี้ขึ้นมาพูดคุยแล้วและทางอำเภอก็ได้รับมอบหมายให้ประสานว่าจะทำอย่างไรให้พื้นที่สุสานของชาวเล 23 แห่งเป็นพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ของชาวเลจะมีความมั่นคงได้อย่างไร

อีกประการหนึ่งคือว่าเราจะจัดการอย่างไรกับปัญหาชาวเล 31 ชุมชนที่อยู่ในที่ดินรัฐ ยกตัวอย่างชุมชนสังกัอู้อีอัวว่าเป็นที่ดินของกรมเจ้าท่ากับป่าชายเลน แต่กรมเจ้าท่าก็ทำหนังสือถึงคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินโดยมีมติว่าชาวเลอยู่มาก่อนปี 2518 นั้นหมายความว่าสิทธิของชาวเล ซึ่งเราก็ต้องขึ้นขมแนวทางการทำงานของกรมเจ้าท่าที่ไม่ได้ยึดพื้นที่ของชาวเลสักแห่งเดียว ไม่ว่าจะเป็นสะพาน สังกัอู้อี หั่วแหลม เราก็อยากให้อุทยานฯ เคารพสิทธินี้ด้วย ตอนนี้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ก็มีความพยายามพูดคุยเจรจาต่อรองกับหัวหน้าอุทยานฯ 8 แห่ง ว่าพื้นที่บริเวณไหนที่ชาวเลลงไปหากินได้ บริเวณไหนเป็นเขตอนุรักษ์ เขตปะการัง เขตวนอุทยานฯ บางเรื่องก็สามารถตกลงกันได้บ้างแล้ว เพราะฉะนั้น ต้องขอให้เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยดูแลแก้ไขปัญหาที่ดิน บางส่วนที่ออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบ เราต้องช่วยกันแก้ปัญหาโครงสร้างของที่ดิน ที่ทำกินทางทะเล ที่สุสาน ต้องช่วยกันสร้างโมเดลการฟื้นฟูของแต่ละพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม ตัวอย่างเช่นในช่วงหลังสันามิทางมูลนิธิชุมชนไท

ร่วมกับโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ UNDP และอีกหลากหลายองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดตั้ง ศูนย์วัฒนธรรมชาวเลอุรักลาไย บ้านลังกาอู๋ โดยคาดหวังว่าพื้นที่ตรงนี้จะเป็พื้นที่ศูนย์กลางวัฒนธรรมแห่งหนึ่งของพี่น้องชาวเลอันดามัน ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือชาวเลก็ต้องช่วยกัน ถ้าพี่น้องชาวเลยืนยันว่าจะแก้ปัญหา หลายหน่วยงานก็พร้อมที่จะช่วยเหลือแต่ถ้าพี่น้องชาวเลเพิกเฉยก็คงไม่มีใครช่วยได้

3.3 จากปัญหาที่ทับซ้อนกันมากมายสู่หลายข้อเสนอ --มุมมองของชาวเลต่อแนวทางการแก้ปัญหา ระยะต้น ระยะกลาง และระยะยาว

3.3.1 คุณพรสุตา ประมงกิจ ตัวแทนชาวเลบ้านแหลมตง เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ ขอให้ ภาครัฐช่วยแก้ปัญหา ไม่ปล่อยให้ชาวเลต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว อยากให้มีการสนับสนุนการสื่อสารผ่านช่องทาง ต่างๆ ในด้านการท่องเที่ยวว่า แหลมตงมีชาวเลอยู่อาศัยมานาน ทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวและชาวเลได้มีส่วนร่วม และทำอย่างไรจะส่งเสริมการแสดงศิลปะพื้นถิ่น เช่น รำรองเง็ง อาจเชิญไปจัดแสดงเพื่อเสริมให้มีรายได้

3.3.2 คุณสนธิ แซ่ซั่ว ตัวแทนชาวเลหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ในระยะเร่งด่วน คดีต่างๆ ที่ เป็นเรื่องกระบวนการของกฎหมายนั้น อยากให้อธิบดีกรมที่ดินพิจารณาเอกสารของชาวเลและลงนามเพิกถอน เอกสารสิทธิ์เร็วๆ เพื่อชาวเลจะได้อยู่อาศัยอย่างมั่นคงมากขึ้น ระยะยาว เรื่องการทำมาหากิน ได้มีข้อตกลงกับ อุทยานฯ บางส่วนแล้ว และที่กำลังเจรจាន่าจะอยู่ในกระบวนการของคณะกรรมการอยู่ คาดว่าประมาณปีหน้า หน้าชาวเลจะได้ทำมาหากิน

3.3.3 คุณวิวัฒน์ เทพสง ตัวแทนชาวเลบ้านทับตะวัน จังหวัดพังงา ในระยะเร่งด่วน จะต้อง หยุดปัญหาการคุกคามในพื้นที่สุสานทั้งหมด มีการติดตามตรวจสอบโดยมีเจ้าหน้าที่รัฐลงไปตรวจสอบในพื้นที่ อย่างจริงจังว่าเกิดอะไรขึ้น ในระยะยาว จะต้องตรวจสอบแนวเขต รังวัดที่ดิน การออก นส.1¹ ในพื้นที่สุสาน ของชาวเล

3.3.4 คุณครูแสงโสม หาญทะเล ตัวแทนชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ในระยะเร่งด่วน ชาวเลต้องปฏิบัติตามคดี “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” ถ้าชุมชนชาวเลไม่เข้มแข็งแล้วใครที่ไหนจะมาช่วยเหลือ ณ วันนี้ ชาวเลเห็นแล้วว่าพี่น้องชาวเลทุกจังหวัดพยายามจับมือเป็นเครือข่าย แต่ละชุมชนจัดทำกลุ่มออมทรัพย์ได้ ทำ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ อยากให้พี่น้องชาวเลสร้างความเข้มแข็งของตนไว้ให้มากๆ เพื่อรองรับกับการแก้ปัญหา ของฝ่ายรัฐที่จะเข้ามาช่วยเหลือชาวเล หรือคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินที่พยายามที่จะแก้ไขปัญหาให้พวกเรา

¹ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เป็นหนังสือแสดงสิทธิ์ในการขอใช้ประโยชน์หรือร่วมกันใช้ที่ดินในเขตราชพัสดุหรือเขตสาธารณะ ประโยชน์ ออกโดยกรมที่ดิน เป็น เอกสารสิทธิ์แสดงแนวเขตที่ดินของรัฐ โดยอาจจะออกเป็นแปลงใหญ่รวมกันและระบุชื่อ หน่วยงานที่ใช้ประโยชน์ไว้ได้

ชาวเล สิ่งที่สำคัญที่สุดคือชาวเลต้องกระตือรือร้น แข้มแข็งสามัคคี เพื่อจะรองรับการพัฒนาชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวเลในอนาคตได้ ระยะยาว ชาวเลต้องการซื้อที่ดิน

3.4 จากปัญหาที่ทับซ้อนกันมากมายสู่หลายข้อเสนอ -มุมมองและข้อมูลจากภาคีการพัฒนา

3.4.1 จากภาครัฐ คุณธนภุต ทองแย้ม พัฒนาการอำเภอเกาะลันตา

หน่วยงานพัฒนาชุมชนพร้อมที่จะส่งเสริมการทำงานของชาวเล ขอเพียงให้ชาวเลมีความเข้มแข็ง ลูกขึ้นมาคิดเอง ตัดสินใจเอง ทำเองโดยมีพี่เลี้ยง สำหรับทุนนั้นมีอยู่มากมายในหน่วยงานต่างๆ อาทิ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในทุกพื้นที่เราฝึกให้พี่น้องได้ร่วมรับผิดชอบตนเอง

ทุนที่สองคือ รัฐบาลจัดให้เป็นกองทุนหมุนเวียน กองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เราจะบริหารจัดการอย่างไรให้เกิดประโยชน์ วันนี้มีการขยายเพิ่มเติมว่า หมู่บ้านต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล หมู่บ้านสังกัดอยู่ ก็เป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุน เพียงแต่เราไม่ได้เพิ่มทุนเป็นระยะที่สาม เพราะฉะนั้นวันนี้เป็นโอกาสของชาวเล ที่ต้องรวมตัวกันโดยเฉพาะคนที่เป็สมาชิกหรือเกี่ยวข้องตรงนี้เพื่อขอเพิ่มทุนก็สามารถทำได้ เพราะรัฐต้องการขยายโอกาส ตั้งแต่วັນนี้จนถึงเดือนกันยายน 2559 เรายังมีโอกาสเพิ่มทุนในระยะที่สาม

อีกกองทุนที่อยู่ในพื้นที่อยู่แล้ว ทุนที่สาม คือ กองทุนแม่ของแผ่นดิน มีส่วนที่จะสร้างยึดเหนี่ยวจิตใจ ต้องมีทุนศรัทธาที่สร้างสม เพื่อที่จะสานต่อให้เกิดเป็นทุนมากมายขึ้นมา เมื่อเรามีทุนแล้วเราจะใช้อย่างไร พวกเราต้องช่วยกันคิด ร่วมกันผลักดันให้โตขึ้น

และทุนที่สี่ คือ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เป็นสิทธิ์ของสตรีทุกหมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่มกันคิดทำโครงการ โดยผลประโยชน์อยู่ที่เราเอง แล้วเสนอผ่านมาในระดับตำบล แล้วไประดับจังหวัด วันนี้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีได้มอบหมายให้กรมพัฒนาการชุมชนดูแลทุนนี้อยู่ เพราะฉะนั้น ทุนมีอยู่มากมาย เพียงแต่เราจะวิ่งเข้าหาได้อย่างไร สิ่งที่ยากจะทำ คือ ต้องมีการพูดคุยให้เข้าใจ การแลกเปลี่ยน ร่วมกันคิด แลพูดคุยว่าจะขับเคลื่อนต่อไปอย่างไร

3.4.2 จากภาคการท่องเที่ยว โดย คุณธีรพจน์ กษิรวัฒน์

นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเกาะลันตา

คำถามว่าพี่น้องชาวเลและพี่น้องชนเผ่าในประเทศไทยจะอยู่อย่างมั่นคงยั่งยืน มีศักดิ์ศรีในตัวเอง ต้องเป็นอย่างไร โดยส่วนตัวมองว่าพี่น้องชาวเลมีความรู้ความเข้าใจความเป็นชาวเลเยอะมาก มีภาษา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ดนตรีที่เป็นรูปแบบเฉพาะของตนเอง เพื่อให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างการจัดการการท่องเที่ยวใน 2 พื้นที่ที่เื่อถึงในระดับโลกแล้วคนทั่วโลกจะรู้จัก หนึ่งในบาทลี วัฒนธรรมแบบบาทลี บาทลีอยู่กันมาเป็น 100 ปี พอคนรู้จักแล้ว แทบไม่ได้ทำตลาดเลย นักท่องเที่ยวไม่ได้คาดหวังว่าไปบาทลีแล้วจะมีคาสีโน ดิสโก้

เรค เพราะนั่นคือคุณค่าในแบบที่บาทลีเป็น และพื้นที่ที่สองคือ กฎาน ไม่ต้องลงทุน แค่ว่าเราจะจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อปีไม่เกินเท่านั้นเท่านี้ คนทั้งโลกก็แหกกันไป และต้องจ่ายเงินค่าเข้าก่อนไป

เหตุผลที่ยกตัวอย่างสองพื้นที่นี้เพราะมีความชัดเจนในตัวเองรู้ว่าคืออะไร แล้วความชัดเจนของพื้นที่น้องชาวเลแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นอย่างไร เราต้องรักษาในความต่าง ภาษาชาวเลต้องมีอยู่ในชนเผ่า นี่คือเสน่ห์ เพราะถ้ามาเที่ยวในหมู่บ้านชาวเล พบว่าชาวเลพูดภาษากลางและภาษาอังกฤษได้ดี นักท่องเที่ยวคงรู้สึกเฉยๆ แต่เวลาที่ชาวเลสามารถพูดทักทายได้สองสามภาษา และมีภาษาชาวเลด้วยนั้นมีเสน่ห์ ถ้าเราไปญี่ปุ่นคงไม่คาดหวังให้คนญี่ปุ่นคุยกับเราเป็นภาษาไทย เพราะฉะนั้น ทรัพยากรที่พื้นที่น้องชาวเลมียู่แล้วต้องสร้างจุดยืนให้เข้มแข็ง ตัวอย่างอีกพื้นที่ที่ใกล้เคียงคือ หุบผาหิมะ เป็นพื้นที่น้องชุมชนมุสลิม มีการรวมตัวและมีจุดยืนด้านการท่องเที่ยวในระดับต้นๆ ของประเทศ เพราะนั้น จึงพยายามผลักดันให้พื้นที่น้องชาวเลได้มีจุดยืนลักษณะเดียวกัน ซึ่งเชื่อว่าพื้นที่น้องชาวเลถ้าเริ่มต้นจะไปได้ไกลกว่า เพราะมีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ แตกต่างจากกลุ่มอื่นค่อนข้างมาก เป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยวมาก เป็นโอกาสของพื้นที่น้องชาวเลที่จะขายความเป็นชาวเลที่คนอื่นไม่สามารถจะมาแย่งชิงความเป็นชาวเลไปขายได้ เราต้องมีความภาคภูมิใจที่ได้เกิดเป็นชาวเล

3.4.3 จากภาควิชาการ โดย ดร.นฤมล อรุโณทัย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เราจะเห็นได้ว่าการทำงานมีหลายระดับมีหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง วันนี้ก็เป็นการเปิดประเด็นใหม่มีความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ มีตัวแทนหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวมาทำงานกับเรา รัฐมีทุนหลากหลายพร้อมที่จะมาสนับสนุนชาวเล ตั้งแต่การทำงานระดับชุมชน เครือข่ายชาวเล การทำงานร่วมกับกลุ่มพี่เลี้ยง และการทำงานร่วมกับหน่วยงานรัฐ เราอาจต้องมองในประเด็นว่าเรามีความสามารถ ศักยภาพอะไร ทำงานระดับไหนเชื่อมโยงกับกลุ่มไหนบ้าง เมื่อมองถึงโอกาสในการเข้าถึงทุน พัฒนาการอำเภอเกาะลันตาที่ชี้แจงให้พวกเราทราบ ว่ารัฐมีทุนให้แล้ว นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเกาะลันตา หรือในฐานะตัวแทนสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็พูดว่าชาวเลมีทุนที่เป็นชีวิตเป็นทุนวัฒนธรรมการท่องเที่ยว

ในปีนี้เป็นปีที่เห็นความแตกต่างด้านการสื่อสาร มีการสื่อสารถึงกันผ่านไลน์ เฟสบุ๊ค ถ้าเรามีการสื่อสารถึงกันและกันและตัวเองก็ได้ประโยชน์จากเรื่องนี้ รู้ว่าเครือข่ายกำลังทำอะไรอยู่ ประชุมที่ไหน เช่นผู้นำชาวเลไปประชุมอะไรมาก็สื่อสารให้เพื่อนพื้นที่น้องชาวเล ภาคประชาสังคมรับทราบด้วย อย่างที่บอกว่าข้อมูลคือพื้นฐานของทุกอย่าง สมมติว่าทางผู้ว่าราชการจังหวัดพร้อมแล้วที่จะให้งบประมาณมาทำอะไรก็ตาม หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจะเข้ามาคุยกับชาวเล เราจะคุยอะไร

เพราะฉะนั้น เรื่องข้อมูล ข้อเสนอที่เป็นรูปธรรมเป็นสิ่งที่เราต้องการ การเรียบเรียงข้อมูลไว้เป็นฐานที่จะพูดคุยเจรจาได้มีความสำคัญ เราอาจคิดว่าชาวเลเป็นบุคคลทั่วไปไม่ได้มีอำนาจอะไร แต่ถ้าทุกคนมีข้อมูลทุกคนผ่านประสบการณ์ ผ่านชีวิต แล้วก็ส่งทอดข้อมูลกันเป็นเครือข่าย ทั้งเฟสบุ๊ค ทั้งไลน์ หรือสิ่งไหนที่เห็นว่ายังไม่ค่อยขยายผล แค่นี้เริ่มต้นพูดคุยกันในกลุ่มเรา เผยแพร่สิ่งดีๆ ที่เราทำ ยกตัวอย่างพื้นที่หน่วยที่เราไต่ไปเจอเรื่อยๆ

ลำเล็กที่ลอยอยู่กลางทะเล แทนที่จะเอาไปขายก็เอากลับมาแล้วสืบทอดเพื่อคืนให้กับเจ้าของ ซึ่งสังคมเราต้องการหาตัวอย่างการทำความคิดแบบนี้ แต่เราไม่ได้ถ่ายทอดไปให้คนอื่นรับทราบ เราอยู่ในกลุ่มเราเท่านั้น หรือครูแสงโสมพูดถึงว่ามีกลุ่มอาสาช่วยทำอะไรต่างๆ ถ้าอย่างนั้นสิ่งที่เราทำ ข้อมูลต่างๆ ที่เราเห็นว่าดี สร้างกระแสให้คนอื่นได้รับทราบ อาจจะไปถึงสื่อได้มากขึ้น อย่างมูลนิธิชุมชนไทก็ทำงานกับสื่อที่หลากหลาย หรือ Indigenous Media Network เครือข่ายสื่อชนเผ่าพื้นเมืองก็มี แต่เราจะทำอย่างไรให้มีการขยายผลไปเรื่อยๆ

ประเด็นเรื่องข้อมูลนั้นสำคัญมาก การเตรียมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เช่นการจัดทำเอกสารที่แจกในวันนี้ก็เป็นสรุปจากงานวันรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเลที่มีการพูดคุยกันเมื่อปีที่แล้ว ปีนี้เราพูดคุยแล้ว ปีหน้าเราก็ทำเอกสารสรุปแล้วมาดูว่าเราก้าวหน้าไปแค่ไหน ขอส่งท้ายเรื่องบุคคลสำคัญอีก 2 ท่านที่มีคุณูปการแต่ไม่ได้มาคือ ครูแดง หรือคุณเตือนใจ ดีเทศน์ ซึ่งได้รับตำแหน่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และติดตามความเคลื่อนไหวของชาวเลมาตลอด และอีกท่านคือ พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง ที่เป็นประธานคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดิน และขออ้างหลักการของท่านว่า “ตามหลักแล้วการประกาศกำหนดเขตหวงห้ามเขตป่าต้องไม่กระทบต่อวิถีชีวิต ชนบธรรมนิยมประเพณี ชุมชนที่อยู่ก่อนและดูแลใช้ประโยชน์ทรัพยากรจนสามารถที่จะประกาศเป็นพื้นที่หวงห้าม” หลักการนี้เป็นข้อมูลที่เรากำลังจะไปแสดงกับคนอื่นที่พูดว่าชาวเลบุกรุก แต่ท่านพลเอกสุรินทร์เห็นต่างออกไป

3.4.4 จากภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดย คุณปริดา คงแป้น ผู้จัดการมูลนิธิชุมชนไท

ปีนี้พวกเราชาวเลลุกขึ้นมาร่วมมือ ปรับตัวกับสถานการณ์การท่องเที่ยว หลังวงเสวนาในวันนี้ เราน่าจะตั้งวงคุยกันว่า เราจะทำให้เป็นรูปธรรมได้อย่างไร ทั้งเรื่องการท่องเที่ยว และวิถีชีวิตของชาวเล ยกตัวอย่างกรณี การฟื้นฟูการท่องเที่ยวตลาดสามชุกร้อยปี จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มูลนิธิชุมชนไทได้เข้าไปร่วมฟื้นฟู เมื่อชุมชนตลาดมีความเข้มแข็งแล้วก็สามารถอยู่ได้เอง ขณะนี้ผ่านมา 15 ปีแล้ว มีนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมตลอด โดยไม่ต้องทำอะไรเลย ชาวเลเองก็ต้องเชื่ออย่างนั้น

ที่ผ่านมาชาวเลมีปัญหาหนักสองเรื่อง หนึ่ง การต่อสู้เรื่องที่ดินและพื้นที่สุสาน สอง การต่อสู้เรื่องการทำมาหากิน ฝากด้วยว่าถ้าชาวเลฟื้นขึ้นมาได้จะพิเศษมาก อันدامนเป็นยิ่งกว่ามรดกโลกอีก เราเชื่อว่าการเสนอชื่ออันدامนเป็นมรดกโลกคงจะไม่ผ่านถ้าเราไม่ดูแลวิถีชีวิตชาวเล เพราะว่าเราให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ด้วย และรอบนี้เครือข่ายชาวเลก็จะชวนกันไปพบท่านนายกรัฐมนตรี ไม่ใช่ไปมีอบแต่เป็นการปรึกษาหารือ

อีกเรื่องคือการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เป็นเรื่องที่หน่วยงานต่างๆ จะต้องช่วยเป็นพี่เลี้ยงให้กับชาวเลเพราะพี่น้องชาวเลยังไม่เก่งเรื่องบริหารจัดการ แต่ชาวเลก็มีกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่กำลังมาหนุนเสริมฝึกฝนตลอด ดังนั้น สถานการณ์ของพี่น้องชาวเลน่าจะดีขึ้น ก่อนที่จะเข้าไปประกอบร่างกับการท่องเที่ยว แต่ว่าอีกนัยหนึ่งเราต้องคาดหวังสูงกว่านั้น เราควรเสนอให้รัฐธรรมนูญใหม่มีเรื่องเขตการคุ้มครองสิทธิทางวัฒนธรรมซึ่งจะ

เป็นพลังเสริมการท่องเที่ยวด้วย นี่เป็นประเด็นที่ทำจากข้างล่างไปถึงข้างบน และอย่างที่ทราบกันว่าขณะนี้เรามีการสื่อสารที่ดี ผ่านไลน์ เฟสบุ๊ค

เมื่อก่อนเราแก้ปัญหาที่ดินโดยขาดความพร้อมเรื่องข้อมูล อย่างกรณีปัญหาที่ดินชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ชาวเลไม่ได้อยากทะเลาะกับผู้ประกอบการ ไม่อยากให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ประกอบการกับชาวเล อยากให้ชาวเลและผู้ประกอบการในทุกพื้นที่อันดามันจับมือไปด้วยกัน ซึ่งจะเป็นเรื่องการดูแลคนที่ด้อยโอกาสกว่าเช่นชาวเลและสามารถผลักดันให้ธุรกิจการท่องเที่ยวไปได้ด้วยดี และสิ่งสำคัญที่น้องชาวเลจะต้องเข้มแข็งเพื่อไปร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ได้ และมีแนวโน้มที่ดีจากทุกจังหวัดที่ชาวเลอาศัยอยู่ว่าจะไม่มีความขัดแย้งหรือมีน้อยมาก แต่พื้นที่ที่น่าเป็นห่วงคือระนองมีปัญหาชาวเลมอแกนยังไม่มีบัตรประชาชนอีกประมาณ 500 คน ทำให้เสียสิทธิ์ขั้นพื้นฐาน หรือถูกหลอก ปีนี้เครือข่ายชาวเลก็ตั้งเป้าหมายว่าจะประสานกับกระทรวงมหาดไทยเพื่อแก้ปัญหาเรื่องการไร้สัญชาติของชาวเลที่ยังคงมีตกหล่นอยู่

3.4.5 จากภาคผู้นำท้องถิ่น โดย กำนันอาสัน เกื้อชาติ กำนันตำบลเกาะลันตาใหญ่

ประเด็นหลักๆ ที่ต้องเร่งแก้ปัญหาคือเรื่องแนวเขตพื้นที่ทำมาหากินของชาวเล ชาวเลอยู่อาศัยทำมาหากินในพื้นที่เกาะ ชายฝั่งและทะเลอันดามันมาช้านานแต่ว่าพื้นที่น้องชาวเลจะตัดไม้ ตัดหวายมาซ่อมเรือ หรือพาครอบครัวออกไปทำมาหากินวางอวน วางเครื่องมือจับปลา ก็ถูกจับ การพูดคุยทำความเข้าใจระหว่างชาวเลและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงเป็นเรื่องที่จำเป็น และในส่วนเรื่องรายได้ อาชีพของพี่น้องชาวเลที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาที่ดินที่เกิดขึ้น นายทุนจากข้างนอกเข้ามากว้านซื้อที่ดินจำนวนมากมายในเกาะลันตาใหญ่ หากคนพื้นที่แทบไม่ได้ เมื่อก่อนเราซื้อปลาราคา 20-30 บาท แต่วันนี้เราต้องซื้อแข่งกับบริษัทรถ มีเท่าไรผู้ประกอบการเหล่านี้ก็กว้านซื้อหมด

เพราะฉะนั้น การพัฒนาส่งเสริมอาชีพและรายได้ของชาวเลจึงมีความสำคัญเช่นกัน ผู้ชายชาวเลมีกิจกรรมออกทะเล ผู้หญิงอยู่บ้าน ถ้ามีการพัฒนาชุมชนมีอาชีพเสริม มีสินค้าโอท็อป พัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก และชาวเลหลายรายก็เป็นเจ้าของพื้นที่ ถ้าเรามีการส่งเสริมเรื่องการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายให้กับชุมชน ถ้าในหมู่บ้านชาวเลมีัคคุเทศก์ชาวเลที่สามารถบรรยายเรื่องราวของบ้านเราเองได้ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต การเดินทางอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน ดังนั้น ชาวเลต้องยืนหยัดต่อสู้ว่าชาวเลอยู่อาศัยพื้นที่ในแถบนี้มาก่อนไม่ใช่ผู้บุกรุกอย่างที่ถูกล่าอ้าง ในส่วนของผู้ประกอบการทั้งหลายที่อยู่ใกล้เคียง เราก็ได้พยายามพูดคุยให้สามารถอยู่ร่วมกันกับชาวเลได้ เช่น ส่งเสริมการจ้างงานชาวเลที่มีทักษะฝีมือให้มียาได้ ผู้ประกอบการหลายรายก็ยินดีรับชาวเลทำงาน ถ้าชาวเลมีทักษะฝีมือตรงกับตำแหน่งงานนั้นๆ

3.5 ข้อคิดเห็นและคำถามจากผู้ร่วมงาน

3.5.1 จิม วารี ตัวแทนชาวเลมอغلนบ้านแหลมหลา ท่าฉัตรไชย จังหวัดภูเก็ต ที่อยู่อาศัย

ของชาวเลมอغلนบ้านแหลมหลา ท่าฉัตรไชย ประมาณ 10 กว่าหลังที่บรรพบุรุษชาวเลอยู่อาศัยมานานหลายร้อยปี แต่ในวันนี้กลับมีคนมาบอกว่าชาวเลจะต้องจ่ายค่าเช่าในที่ดินที่ชาวเลอยู่มาก่อน ชาวเลก็ไม่ยอมเพราะถ้าต้องเสียค่าเช่าก็จะอยู่กันอย่างยากลำบาก แต่ตอนนี้ชาวเลมีความเดือดร้อนเรื่องไฟฟ้า เด็กๆ ไม่มีไฟฟ้าใช้สำหรับจะอ่านหนังสือ เปิดคอมพิวเตอร์ จะทำรายงานก็ต้องวิ่งรถไปโคกกลอย จังหวัดพังงา หรือ ไปตัวเมืองภูเก็ตอย่างยากลำบาก

ชาวเลเคยขอให้ผู้ใหญ่บ้านเดินเรื่องขอไฟฟ้าจากราชพัสดุ ทางราชพัสดุก็แนะนำให้ไปหาองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็บอกว่าต้องรอก่อน จึงอยากทราบความชัดเจนว่าเพราะสาเหตุใดทั้งที่พื้นที่โดยรอบมีความเจริญแล้ว ไฟฟ้าเข้าถึง แต่ทำไมจึงไม่สามารถติดตั้งไฟฟ้าให้กับชาวเลได้งบประมาณต่างๆ มีมากมาย แต่งบประมาณเหล่านั้นไม่เคยถึงชาวเล ชาวเลเขียนหนังสือไม่เป็นอ่านหนังสือไม่ออก แต่ชาวเลก็อยากรู้เหตุผล แต่ก็มีความเกรงกลัวอำนาจของผู้มีอิทธิพล จึงอยากให้ใครหรือหน่วยงานใดช่วยประสานติดตามเรื่องดังกล่าวให้ด้วย

3.5.2 ปรีดา คงแป้น ผู้จัดการมูลนิธิชุมชนไท ถ้าชาวเลยินยอมเป็นผู้เช่าในที่ดินของตนเองจะเกิดอะไรขึ้น จะมีผลผูกพันทางกฎหมายอย่างไรบ้าง ที่ดินที่ชาวเลมอغلนบ้านแหลมหลา ท่าฉัตรไชยพูดถึงนั้นชาวเลก็อยู่มานานแล้ว แต่ปัจจุบันได้เป็นที่ดินของราชพัสดุ และกลายเป็นว่าต้องพิสูจน์สิทธิระหว่างชาวเลกับราชพัสดุว่าใครอยู่มาก่อนใคร ในคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินก็เสนอให้เป็นสิทธิร่วมหรือโฉนดชุมชน ซึ่งน่าจะอยู่ระหว่างการเสนอ แต่ว่าบ้านของชาวเลบ้านแหลมหลา ท่าฉัตรไชยสืบกว่าหลังนี้ก็ยังมีความหวาดว่าเป็นที่ดินริมทะเล หลังสิ้นปี องค์การบริหารส่วนตำบลต้องการทำเป็นพื้นที่สีเขียว มีสวนสาธารณะ ก็เลยเวนคืนที่ดินไว้ ไม่ได้สร้างบ้านใหม่ และไม่ได้น้ำได้ไฟ จึงเสนอให้เครือข่ายภูเก็ตช่วยดูแลปัญหานี้ด้วย

การไปปรึกษาหารือกับผู้ว่าราชการจังหวัดที่มาดำรงตำแหน่งใหม่ก็สำคัญ ชาวเลอาจเขียนหนังสือไม่ได้อ่านหนังสือไม่ออก ก็ควรไปพูดชี้แจงเลย ซึ่งในพื้นที่ที่เป็นปัญหาของชาวเลอีกสามสิบกว่าแห่งก็ควรจะกันเป็นสิทธิร่วมหรือโฉนดชุมชน เพราะว่าถ้าหากได้เอกสารสิทธิเป็นของใครคนใดคนหนึ่งก็อาจเป็นความเสี่ยงต่อความยั่งยืนของที่ดินที่อยู่อาศัยของชาวเลในอนาคต เนื่องจากที่ดินในแถบนี้เป็นที่สนใจว่านซื้อของนักลงทุนในราคาไร่ละประมาณ 5 ล้านบาท จึงมีความพยายามในการกว้านซื้อทั้งในลักษณะเชิญชวน หรือข่มขู่ให้ขายในสารพัดวิธี เพราะฉะนั้นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินจึงเสนอว่าในระยะต่อไปควรให้เป็นสิทธิร่วมของชุมชน และเสนอว่าสื่อสาธารณะอย่าง CNN น่าจะลงไปทำข่าวก่อน แล้วไปเรียนถามท่านผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3.5.3 วิทวัส เทพสง ตัวแทนชาวเลบ้านทับตะวัน จังหวัดพังงา ในปัจจุบันจังหวัดพังงามีชาวเลอยู่ 23 ชุมชน ซึ่งได้จัดตั้งเป็นเครือข่ายชาวเลไปประสานงานกับสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย และมีการเสนอการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวิถีอัตลักษณ์ หลักสูตรภูมิปัญญา เช่น วิชาภาษาชาวเล และเรื่องการส่งเสริมทางวัฒนธรรมชาวเลที่มีอยู่มากมาย

3.5.4 เกรียงไกร ชีช่วง ตัวแทนเครือข่ายกะเหรี่ยงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ภาคตะวันตก แม้ว่าเราจะมีทะเลที่กว้างใหญ่เพียงใด มีทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นแหล่งอาหารอันหลากหลายสำหรับพวกเรา มีที่ดินที่มีมูลค่ามหาศาลและมีคนมากมายอยากได้ มีเกาะที่สวยงามที่คนไหนก็ไปอยากได้ อยากมี ทรัพยากรเหล่านี้จะไม่มีค่าเลยถ้าคนที่อยู่ตรงนั้นไม่มีสิทธิ์ ถ้าคนที่อยู่ตรงนั้นไม่มาช่วยกันไม่มาร่วมมือ นั่นหมายความว่า สิ่งที่มีของชาวเลนี้ทั้งหมดก็ไม่มีค่าเลยถ้าพี่น้องชาวเลไม่รักกัน ซึ่งการเคลื่อนไหวต่อสู้ของพี่น้องทั้งสามกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล มอแกน มอแกน และอุรักลาไยนั้นน่าประทับใจและน่าชื่นชมมาก

คนกะเหรี่ยงมีปัญหาเหล่านี้ที่ถูกพูดถึงมากกว่าสามสิบปี แต่คนกะเหรี่ยงไม่สามารถยับยั้งได้อย่างพี่น้องชาวเลที่เพิ่งถูกพูดถึงเมื่อไม่ถึงสิบปี เป็นเวลาสามสิบกว่าปีที่คนกะเหรี่ยงถูกพูดถึง แต่ยังมาทำกระบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้กันไม่ได้ขนาดนี้ จึงอยากให้เชื่อว่า เรายังมีช่องทาง มีสิทธิ์ มีเพื่อนภาคีเครือข่ายมากมาย มีมติดิคม ซึ่งมติดิคมที่เกิดขึ้นหมายความว่าสังคมโดยรวมยังเชื่อว่าไม่ว่าจะชนเผ่าชาวเล กะเหรี่ยง พวกเราดูแลป่าได้ ป่าจึงยังมีป่า มีทรัพยากรธรรมชาติให้ประกาศเป็นมรดกโลก หรือเพื่อสร้างมูลค่าต่างๆ ถ้าไม่มีพวกเรา ทรัพยากรเหล่านี้กลายเป็นเมืองไปแล้ว หหมดไปแล้ว แต่เพราะมีพวกเราชาวเล และกะเหรี่ยง กลุ่มคนที่เห็นคุณค่า ความสำคัญของพวกเราจึงสนับสนุนให้มีกฎหมายหรือพระราชบัญญัติต่างๆ มารับรองสิทธิ์ของพวกเราเพื่อเสริมให้พวกเราความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น มีการรวมกลุ่ม มีส่วนร่วมกันมากยิ่งขึ้น

ขณะนี้มติดิคมกะเหรี่ยงกับชาวเลเพียงสองกลุ่มชาติพันธุ์ก่อน แต่จริงๆ เรายังพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์กว่า 30 เผ่า เพราะฉะนั้น ชาวเล และกะเหรี่ยงต้องทำให้พี่น้องชนเผ่าอื่นๆ เห็นความพยายามในการต่อสู้ของพวกเราก่อนเพื่อกลุ่มอื่นๆ จะได้ขยับตาม สุดท้ายสิ่งที่เราทำในวันนี้ถ้าเป็นไปได้ทุกคนจะยอมรับสังคมทุกเผ่าพันธุ์ทุกศาสนา และก็จะมีความสุขในที่สุด และในวันนี้เรายังมีพี่น้องมอญ กะเหรี่ยง ไผ่ลว ปกาเกอญอ เมียน ไทยยอง ไทยจีน ทางอีสานก็มีพี่น้องกูย จังหวัดสุรินทร์ ที่มาร่วมให้กำลังใจพี่น้องชาวเลกันมากมาย วันนี้เพียงแค่การโพสต์จากโทรศัพท์เครื่องเดียว ในประเด็นว่าเด็กนักเรียนจะไปโรงเรียนต้องผ่านโรงแรมที่บ้านแหลมตง เกาะพีพีก่อน ปรากฏว่ามีคนมาดไลค์เต็มไปหมด เพราะฉะนั้น เราช่วยกันได้ มีพี่น้องเครือข่ายอื่นที่ไม่ได้มาแต่รับรู้ แล้วพวกเรายังจะทำอะไรได้อีกมากมาย สำคัญที่สุดลูกหลานตัวเล็กๆ ที่เรากำลังทำเพื่อเขา เด็กๆ รู้หรือไม่ ถ้าเด็กๆ รู้จะได้ลุกขึ้นมาเรียนรู้ สนับสนุน ฟังผู้เฒ่าผู้แก่ และจะได้ไม่ลืมรากความเป็นชาวเลของตนเอง

3.5.5 เศรษฐร์ สุนทรื ตัวแทนชาวไทยเชื้อสายมอญ เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จากที่ได้รับฟังปัญหาของพี่น้องชาวเลนั้นมีมากมายหลากหลายปัญหา ปัญหาบางอย่างอาจเกิดกับพี่น้องที่อยู่บนดอย พี่น้องที่อยู่ตามชายขอบหรือตามพื้นที่ที่ห่างไกลกันดารก็แล้วแต่ การเอารัดเอาเปรียบ ถ้าจะถามว่าพี่น้องชาติพันธุ์ภาคกลางมีปัญหาบ้างหรือไม่ เพราะดูเหมือนเป็นน้ำเดียวกันแต่ก็ยังเป็นคนละกลุ่ม ในสภาพสังคมปัจจุบัน พี่น้องเหล่านั้นก็มองตัวเองไม่ออกว่าเขาจะถูกเอารัดเอาเปรียบเช่นกัน แต่เมื่อพวกเราได้มาทำงานร่วมกับเครือข่ายตรงนี้ก็เริ่มมองตนเองออกกว่าเราประสบกับอะไรอยู่ เพียงแต่ว่าเราจะรับได้หรือไม่ได้ สิ่งที่เราเผชิญอยู่คือการละเมิดทางวัฒนธรรม เช่นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น เชิงชาติพันธุ์ที่มีกระแสความต้องการมากมาย ภาครัฐหรือภาคส่วนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวก็จะเน้นย้ำการขายวิถีอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ บางทีเราไม่เห็นด้วย เพราะบางอย่างเป็นจิตวิญญาณ เป็นความเชื่อไม่ใช่การแสดง บางอย่างคือพิธีกรรม แม้เราไม่เห็นด้วย แต่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องก็นำไปใช้เป็นจุดขาย โดยการจัดวางเรื่องราว จัดหาคน เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายแล้วก็แสดงกันไป สิ่งเหล่านี้เราจะตอบได้อย่างไร กับการถูกละเมิดทางวัฒนธรรม

3.5.6 ว่าที่ร้อยตรีสมโภชน์ ดาศรี ตัวแทนชาวกูย ชาวกูยมีพื้นเพอยู่แถบพนมดงรัก คนไทย มาเรียกเป็นพนมดงรัก ดงรักเป็นภาษาเขมรแปลว่าไม้คาน จากปราสาทวัดภูขึ้นไปประมาณ 300 กิโลเมตร มีพี่น้องกูยอยู่ที่ผังลาวประมาณ 4 แขวง เวียดนาม กัมพูชา ประมาณ 3 จังหวัด ถัดไปมีอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ รวมแล้วประชากรชาวกูยน่าจะเป็ล้านคน กูยอยู่มาประมาณ 3,000 ปีก่อนที่จะมีขอมหรือเขมรเข้ามา ก่อนที่จะมีพรรคการเมืองหนึ่งมาประกาศพื้นที่พรรค

จริงๆ แล้ว จากถิ่นที่อยู่ของพี่น้องกูยมาที่นี้คิดเป็นระยะทางกว่า 1,300 กิโลเมตร แต่ว่าเราตั้งใจมาเพื่อให้กำลังใจพี่น้องชาวเล หวังว่าเราจะเป็นอีกหนึ่งแรงที่ร่วมคล้องแขนเดินกับพี่น้องชาวเล ถ้าพี่น้องชาวเลมีปัญหา เราก็อยากมาร่วมรับรู้ ร่วมเจ็บปวด ร่วมต่อสู้กับพี่น้อง โดยส่วนตัวมีหน้าที่เป็นพนักงานคุมประพฤติ ที่บุรีรัมย์ มีตำแหน่งงานประจำแต่เมื่อมีงานของพี่น้องชาวเลก็อยากมาร่วม ถามว่าพี่น้องชาวกูยมีปัญหาหรือไม่สำหรับชาวกูยแล้วเรื่องใหญ่คือเรื่องช้าง เพราะชาติพันธุ์กูยเป็นคนเลี้ยงช้างมาแต่ดั้งเดิมแต่ได้ถูกลดบทบาทลงงานช้างของจังหวัดมีบริษัทออแกไนเซอร์ใหญ่ไปจัดงานแต่ไม่ได้พูดถึงวัฒนธรรมของชาวกูย รวมถึงเขมร ลาวที่อยู่ร่วมกันตรงนั้นอย่างสันติสุขเลย เรื่องอัตลักษณ์ของชาวกูยก็หายไป เพราะฉะนั้นถ้าพี่น้องมีเวที มีพื้นที่ให้เราเียนแสดงอัตลักษณ์ของเรา ที่ไหนมีกิจกรรมเราก็จะมาร่วมด้วย

3.5.7 กิตติศักดิ์ รัตนกระจางศรี ตัวแทนชาวเมี่ยน เมี่ยน เรียกตัวเองว่า อัวเมี่ยน คำอาจยาวไปจึงถูกลดทอนเรียกแค่ เมี่ยน แปลว่า คน หรือมนุษย์ คล้ายกับปกากะญอ ที่แปลว่ามนุษย์เช่นกัน คนอื่นเรียกพวกเราว่า เย้า ซึ่งเย้าไม่มีความหมายในภาษาเมี่ยน พวกเราดีใจที่ได้มาร่วมงานนี้ในนามของสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ซึ่งพวกเราเองก็ได้มีการรวมกลุ่มกัน เนื่องจากปัญหาที่เผชิญกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ไม่สามารถแก้ได้ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องป่าไม้ ที่ดิน เราก็เผชิญปัญหาค่อนข้างๆ กัน ตอนนี้

แนวทางแก้ไขคือเราต้องร่วมมือกันรวมกันเป็นเครือข่ายที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งตอนนี้สภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยมีเครือข่ายครอบคลุมทุกภาค ซึ่งพี่น้องชาติพันธุ์ชาวเลเองก็เป็นส่วนหนึ่ง ก็เป็นกลไกอีกอันหนึ่งที่จะเสริมพลังของพวกเราไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ตรงประเด็นและรวดเร็วขึ้น

4. สรุปความคิดเห็นต่องานรวมญาติฯ ครั้งที่ 6

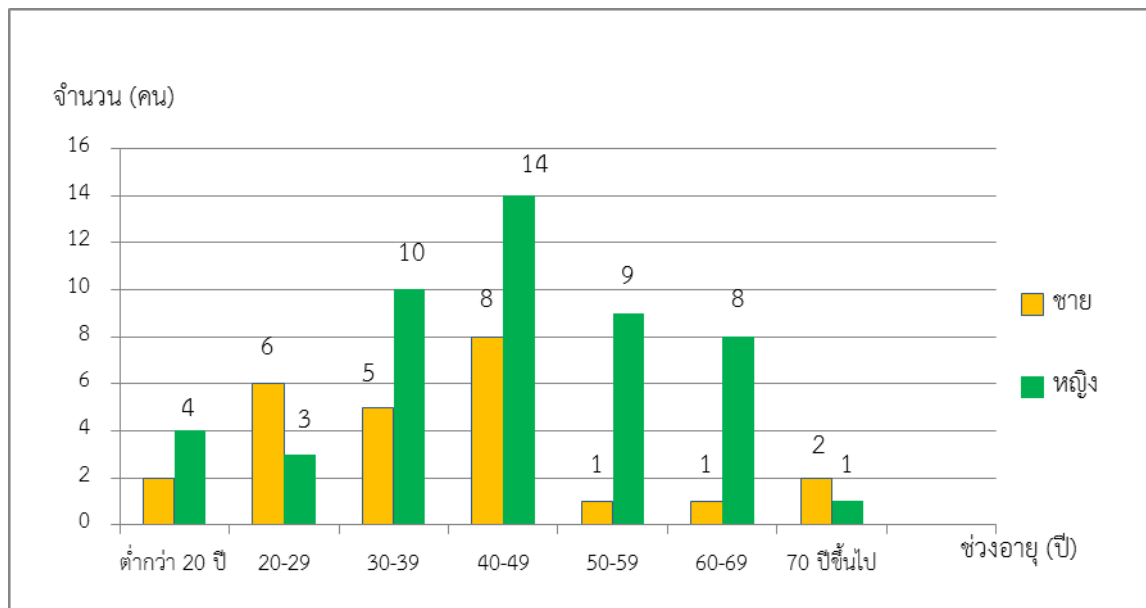
งานวันรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเลครั้งที่ 6 จัดขึ้น ณ บ้านสังกาอู ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ในระหว่างวันที่ 13-14 พฤศจิกายน 2558 โดยงานวันรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเลเริ่มจัดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2553 ณ ที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา และจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี งานวันรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเลครั้งที่ 2 และ 3 จัดขึ้นที่หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ครั้งที่ 4 จัดขึ้นที่บ้านทุ่งหว้า จังหวัดพังงา และครั้งที่ 5 จัดที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพฯ

งานในครั้งนี้ ยังเป็นงานที่สานเจตนารมณ์เดิม คือ ต้องการเปิดพื้นที่ให้ชาวเลทั้ง 3 กลุ่ม คือ อูรักลาโว้ย มอแกน และมอแกน ได้มีโอกาสพบปะญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลกัน และใช้โอกาสในงานวันรวมญาตินี้เพื่อนำเสนอวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงปัญหาต่างๆ ให้กับสังคมภายนอกได้รับรู้ นอกจากกลุ่มชาวเล 3 กลุ่มแล้ว ยังมีกลุ่มเครือข่ายชาติพันธุ์อื่น ได้แก่ ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงปกากะญอ จากจังหวัดเพชรบุรีรวมถึงกลุ่มคนภายนอกที่สนใจ ทั้งบุคคล กลุ่ม/องค์กรภาครัฐและเอกชน สื่อมวลชนแขนงต่างๆ เข้าร่วมงาน ก็เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และปัญหาระหว่างกัน รวมถึงการสะท้อนปัญหาสู่สาธารณะในอีกทางหนึ่งด้วย

คณะวิจัยโครงการนำร่องอันดามัน สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เก็บข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างผู้ที่มีส่วนร่วมงานจำนวน 75 คน โดยการใช้แบบสอบถาม เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดงานวันรวมญาติ แบบสอบถามแบ่งประเด็นเป็น 3 ส่วน โดยในส่วนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลบุคคล ในส่วนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล อาทิ ความพึงพอใจในการเข้าร่วมงานในด้านต่างๆ ความถี่ของการจัดงาน สถานที่จัดงานในครั้งต่อไป รูปแบบและความเหมาะสมของกิจกรรม และข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับงานรวมญาติฯ และในส่วนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ในส่วนที่ 4 เกี่ยวกับมติกรม.ชาวเล เขตสังคมและวัฒนธรรมพิเศษ รวมถึงข้อคิดเห็นอื่นๆ เกี่ยวกับสภาชนเผ่าพื้นเมือง /การทำงานเรื่องชาวเล/กลุ่มชาติพันธุ์/ชนพื้นเมือง โดยสรุปความคิดเห็นมีดังต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลบุคคลและความคิดเห็นเกี่ยวกับงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล ครั้งที่ 6

เพศและอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

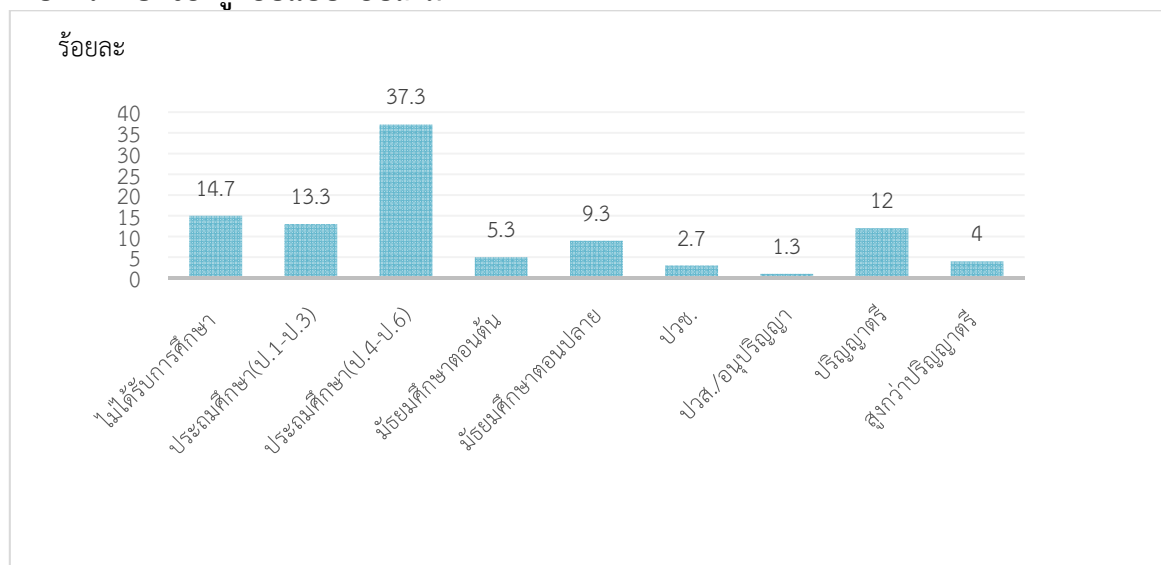
แผนภาพที่ 1 ข้อมูลเพศและอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 67 เป็นหญิง ที่เหลือร้อยละ 33 เป็นชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพรวมของผู้ร่วมงานส่วนใหญ่เป็นหญิง เจ้าภาพของงาน คือ ชุมชนชาวเลบ้านสังกาอู๋ ผู้มาร่วมงานส่วนใหญ่จึงเป็นคนในชุมชนชาวเลและชุมชนใกล้เคียงที่ทราบข่าว รวมถึงญาติชาวเลจากพื้นที่อื่นบ้าง

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้มีอายุ 40-49 ปี โดยมีผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 29 รองลงมาเป็นช่วงอายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 20 ช่วงอายุ 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 13 ช่วงอายุ 20-29 ปี และช่วงอายุ 60-69 ปี มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 12 ในขณะที่มีผู้ตอบแบบสอบถามในช่วงอายุ ต่ำกว่า 20 ปี มีร้อยละ 8 และช่วงอายุ 70 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 4 ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่อายุน้อยที่สุดคือ 11 ปี และอายุมากที่สุดคือ 79 ปี

จะเห็นได้ว่า เด็กและเยาวชนที่มาร่วมงานมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับวัยอื่นๆ และชาวเลในวัยทำงานก็ไม่มีโอกาสมาร่วมงานวันรวมญาติฯ เพราะติดงานรับจ้างและงานอื่นๆ แม้จะเป็นวันหยุดก็ตาม

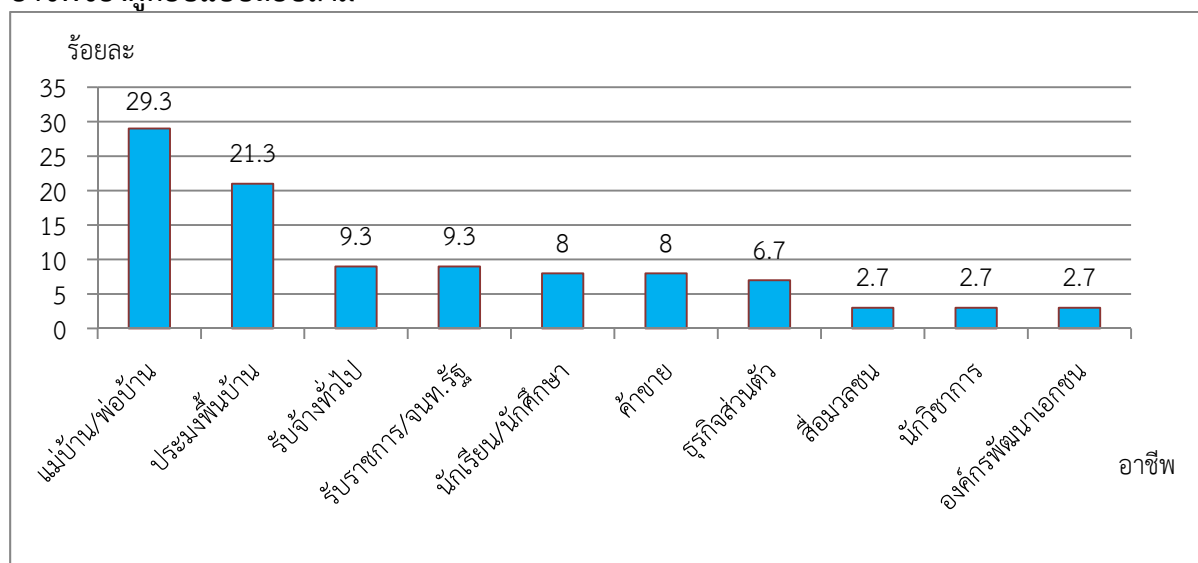
ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

แผนภาพที่ 2 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-ป.6.) คิดเป็นร้อยละ 37.3 รองลงมาไม่ได้รับการศึกษา และประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-ป.3) คิดเป็นร้อยละ 14.7 และ 13.3 ตามลำดับ ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 12 ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.1-ม.6) คิดเป็นร้อยละ 9.3 มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) คิดเป็นร้อยละ 5.3 ได้รับการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 4 ระดับ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 2.7 และได้รับการศึกษาระดับ ปวส. หรืออนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 1.3

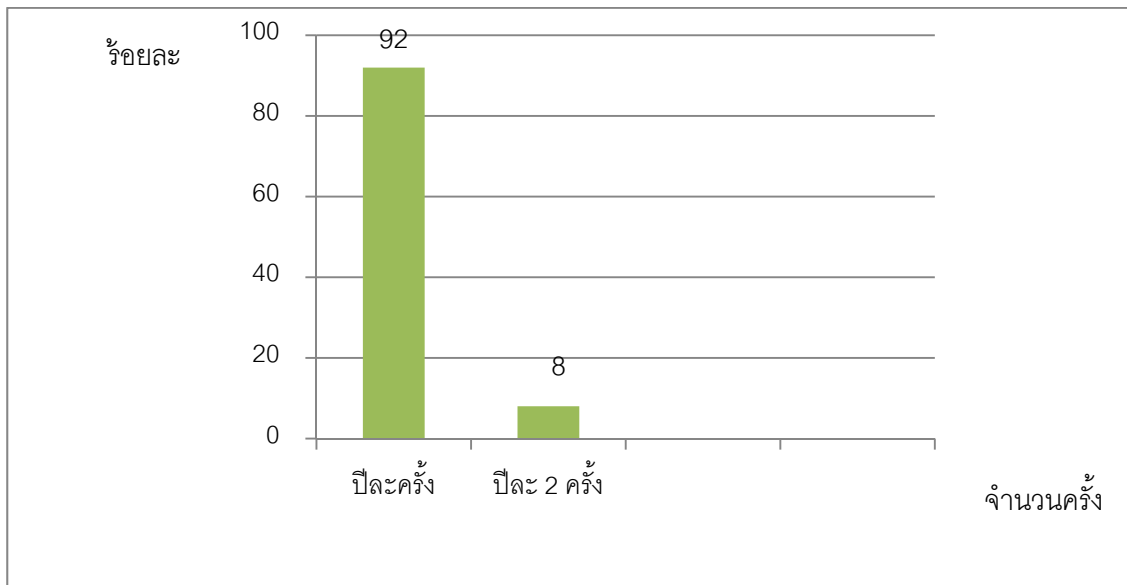
อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นแม่บ้าน/พ่อบ้าน คิดเป็นร้อยละ 29.3 รองลงมามีอาชีพทำประมงพื้นบ้าน คิดเป็นร้อยละ 21.3 มีผู้ประกอบการอาชีพรับจ้างทั่วไป รับราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ คิดเป็นร้อยละ 9.3 เท่ากัน นักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 8 เท่ากับอาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 6.7 ขณะที่อาชีพสื่อมวลชน นักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน คิดเป็นร้อยละ 2.7 เท่ากัน

4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล

จำนวนครั้งที่เหมาะสมในการจัดงาน/ปี ควรจัดบ่อยแค่ไหน

แผนภาพที่ 4 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องความถี่ในการจัดงานรวมญาติฯ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือร้อยละ 89 มีความคิดเห็นว่างานรวมญาติฯ ควรจัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง รองลงมาคือร้อยละ 8 เห็นว่าควรมีการจัดงานรวมญาติฯ ปีละ 2 ครั้งเพื่อที่จะได้กลับมาพบญาติพี่น้องกันได้บ่อยยิ่งขึ้น

ระดับความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามในการเข้าร่วมงานรวมญาติฯ

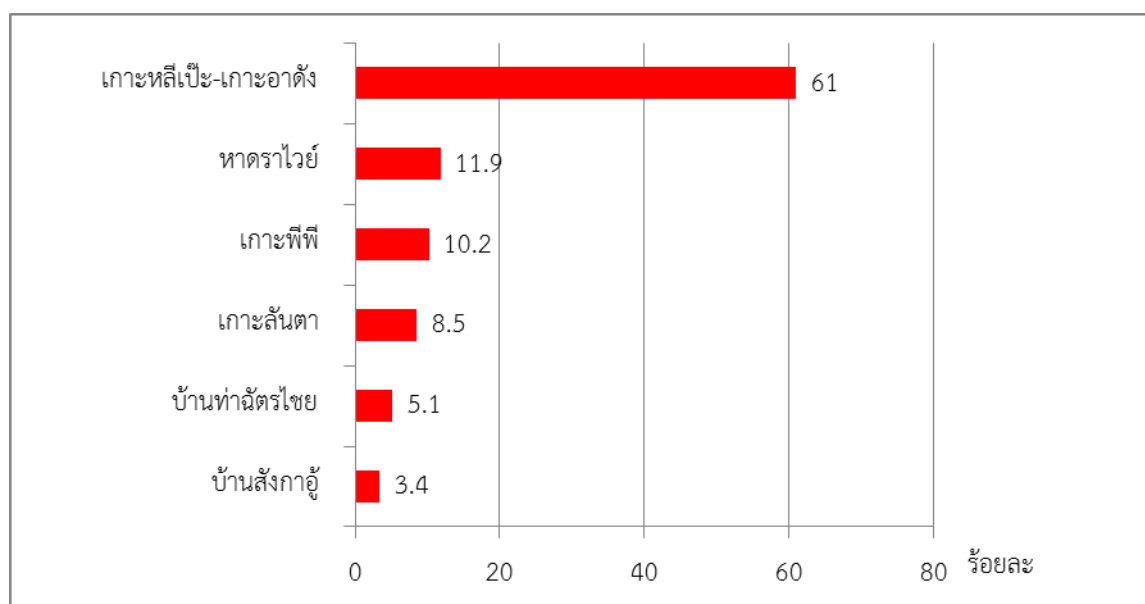
ตารางที่ 1 ระดับความพึงพอใจในการเข้าร่วมงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเลในด้านต่างๆ

(N=75)

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ (ร้อยละ)		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
การแสดงศิลปวัฒนธรรม	80.9	17.6	1.5
สถานที่	73.9	21.7	4.3
ประเด็นที่พูดคุยในงาน	58.8	38.2	2.9
อาหาร	58.0	42.0	0.0
การประสานงาน	50.7	49.3	0.0
การเดินทาง	35.7	50.0	14.3

จากตารางที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจ ระดับมากในเรื่องการแสดงศิลปวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 80.9 รองลงมา คือ ความพึงพอใจด้านสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 73.9 ความพึงพอใจด้านประเด็นที่พูดคุยในงาน มีระดับความพึงพอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 58.8 ความพึงพอใจด้านอาหาร คิดเป็นร้อยละ 58.0 ส่วนด้านการประสานงานการประชาสัมพันธ์ข่าวสารนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 50.7 และพึงพอใจมาก เรื่องความสะดวกในการเดินทางมาร่วมงาน คิดเป็นร้อยละ 35.7 ส่วนระดับความพึงพอใจปานกลางและน้อยในหัวข้อต่างๆ ดังแสดงในตาราง

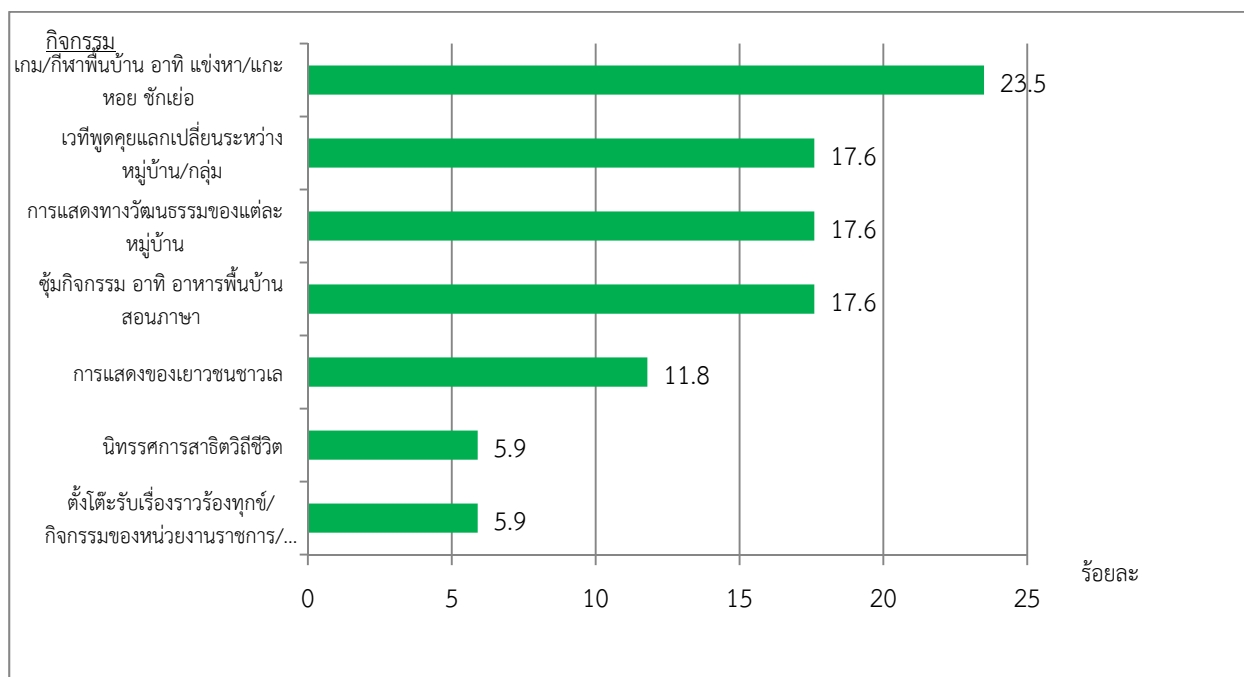
สถานที่จัดงานในครั้งต่อไป

แผนภาพที่ 5 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องสถานที่จัดงานครั้งต่อไป

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นให้จัดงานรวมญาติชาติพันธุ์ชาวเลที่เกาะหลีเป๊ะมากที่สุดถึงร้อยละ 56 รองลงมาต้องการให้จัดงานที่หาดราไวย์ คิดเป็นร้อยละ 11.9 ที่เกาะพีพี บ้านแหลมตง คิดเป็นร้อยละ 10.2 ที่เกาะลันตาหรือที่ใดก็ได้ คิดเป็นร้อยละ 8.5 จัดงานที่บ้านท่าฉัตรไชย คิดเป็นร้อยละ 5.1 และที่บ้านสังกาอู๋ ร้อยละ 3.4 ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนที่ไม่มากนัก

การเพิ่มเติมกิจกรรมในงานรวมญาติฯ

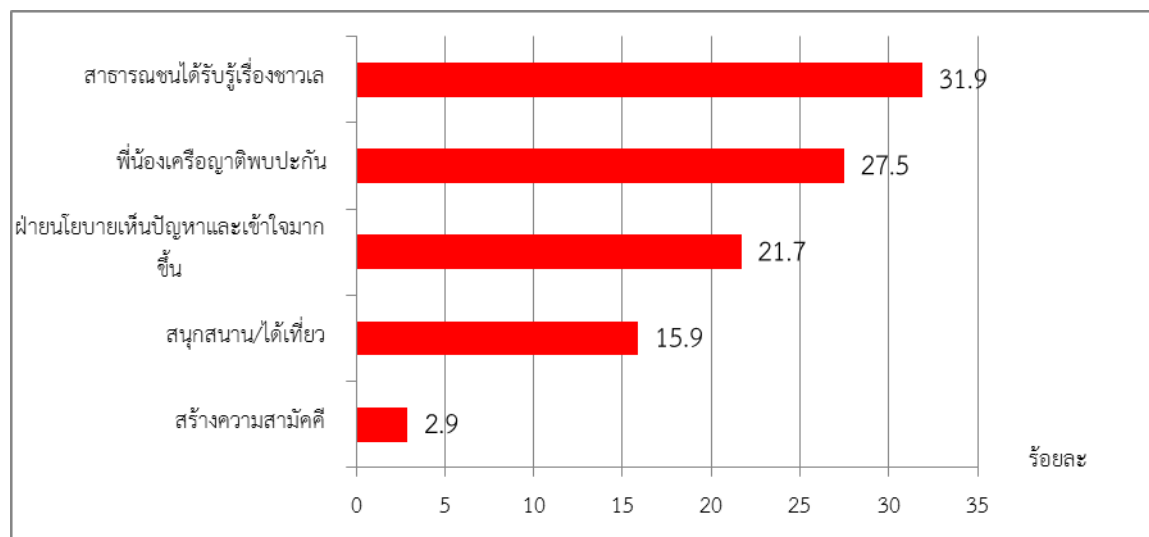
แผนภาพที่ 6 ความคิดเห็นในเรื่องกิจกรรมเพิ่มเติม

ในด้านกิจกรรมเพิ่มเติมสำหรับการจัดงานในครั้งต่อไป ผู้ตอบแบบสอบถามคิดเป็นร้อยละ 23.5 อยากให้มีกิจกรรมเพิ่มเติมสำหรับงานครั้งต่อไป คือ เพิ่มเกม/กีฬาพื้นบ้าน อาทิ แข่งขันหา/แกะหอย ชักเย่อ ฯลฯ และอีกร้อยละ 17.6 อยากให้เพิ่มเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างหมู่บ้าน/กลุ่ม การแสดงวัฒนธรรมแต่ละหมู่บ้าน และชุมนุมกิจกรรม อาทิ อาหารพื้นบ้าน สอนภาษา ในสัดส่วนที่เท่ากัน อยากให้เพิ่มการแสดงของเยาวชนชาวเล คิดเป็นร้อยละ 11.8 ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 5.9 ต้องการให้เพิ่มเติมกิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ กิจกรรมมรดกหรือการตั้งโต๊ะรับเรื่องราวร้องทุกข์ กิจกรรมของหน่วยงานราชการหรือกิจกรรมพิเศษอื่นๆ นิทรรศการสาธิตเกี่ยวกับวิถีชีวิต

เหตุผลที่ผู้เข้าร่วมต้องการให้มีกิจกรรมเพิ่มเติม เพราะเห็นว่างานรวมญาติฯเป็นการรวมตัวของชาวเลทั้ง 3 กลุ่ม ทำให้ได้พบปะเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความสามัคคี เช่น ในกิจกรรมกีฬาพื้นบ้าน การแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรมชาวเล ทำให้เกิดการเรียนรู้ และทำให้ชาวเลและผู้สนใจเข้าใจถึงเรื่องราว ปัญหา วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวเลที่สะท้อนผ่านเสียงพูด การแสดง และข้อมูลต่างๆ ภายในงาน ทั้งนี้ทำให้เยาวชนชาวเลเองซึ่ง

เป็นเจ้าของเรื่องราว เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนตนเองและกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองมากขึ้น สามารถสะท้อนเรื่องราวตนเองสื่อสารสู่สาธารณะได้

ผลสำคัญที่ได้รับจากการจัดงาน

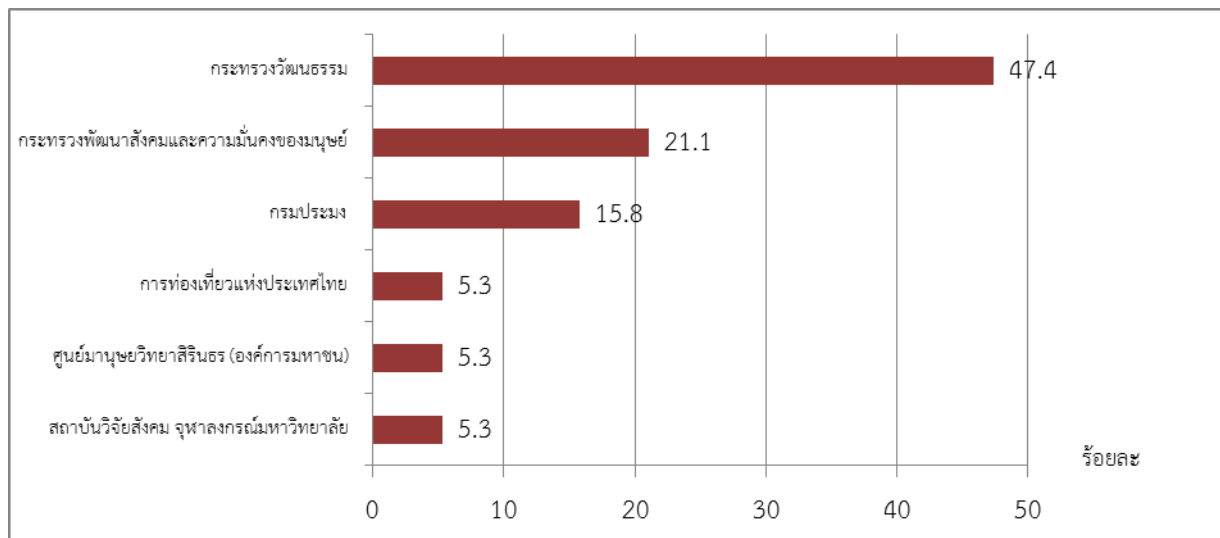
แผนภาพที่ 7 ผลสำคัญที่สุดที่ได้รับจากการจัดงาน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ผลที่ได้รับมากที่สุดจากการจัดงาน คือ สาธารณชนได้รับรู้เรื่องชาวเล รู้จักชาวเลมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 31.9 รองลงมา คือ พี่น้อง เครือญาติได้พบปะกัน คิดเป็นร้อยละ 27.5 ฝ่ายนโยบายเห็นปัญหาและเข้าใจมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 21.7 สนุกสนานได้เที่ยวและสร้างความสามัคคี คิดเป็นร้อยละ 15.9 และ ร้อยละ 2.9 ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะอื่นๆ เช่น อยากให้มีการจัดงานที่ใช้เวลามากกว่านี้ เพราะจะได้ให้คนที่มาร่วมงาน มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนกับชาวเลมากขึ้น มีความเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐควรร่วมงานและใส่ใจปัญหาชาวเลมากกว่าที่เป็นอยู่ นอกเหนือจากการที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรและองค์กรอื่นร่วมทำงานกับชาวเล เพราะหน่วยงานรัฐจะได้เห็นวิถีชีวิต เข้าใจปัญหาที่ชาวเลประสบมากขึ้น และผู้เข้าร่วมงานได้พักร่วมกับชาวเล จะได้เรียนรู้วิถีชาวเล ความเป็นอยู่ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ นอกจากนี้ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติมในเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความร่วมมือของชาวเลและกลุ่มต่างๆ ให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนด้วย

4.3 ข้อคิดเห็นเรื่องการทำงานในประเด็นชาวเล

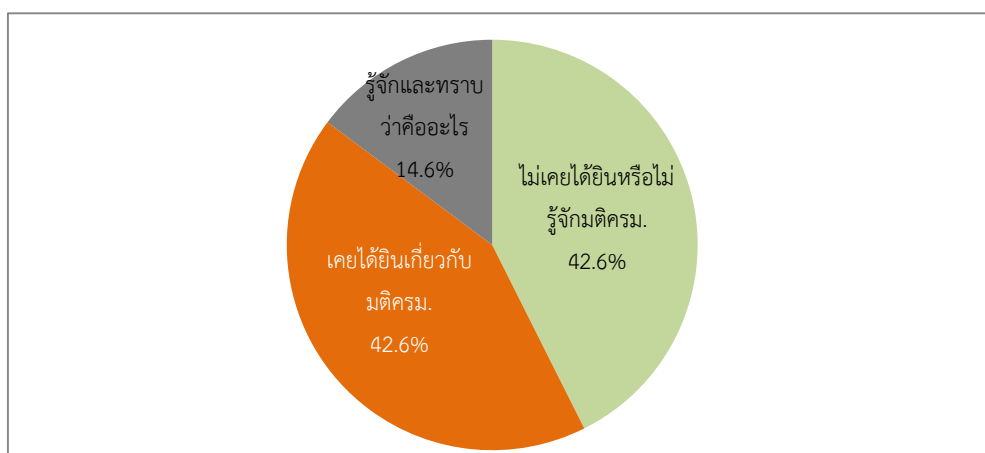
หน่วยงานรัฐใดที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชาวเล

แผนภาพที่ 8 หน่วยงานรัฐใดที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมากที่สุด

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เห็นว่าหน่วยงานรัฐที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลมากที่สุด คือ กระทรวงวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 47.4 รองลงมา คือ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คิดเป็นร้อยละ 21.1 กรมประมง คิดเป็นร้อยละ 15.8 ในขณะที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รวมถึงสถาบันวิชาการ เช่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) และสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำงานเกี่ยวข้องกับชาวเล คิดเป็นร้อยละ 5.3 เท่ากัน ซึ่งเท่ากับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ส่วนที่ 4 เรื่องมิติ ครม.ชาวเล และเขตสังคมและวัฒนธรรมพิเศษ

แผนภาพที่ 9 การสำรวจความรู้ในเรื่อง มติ ครม.

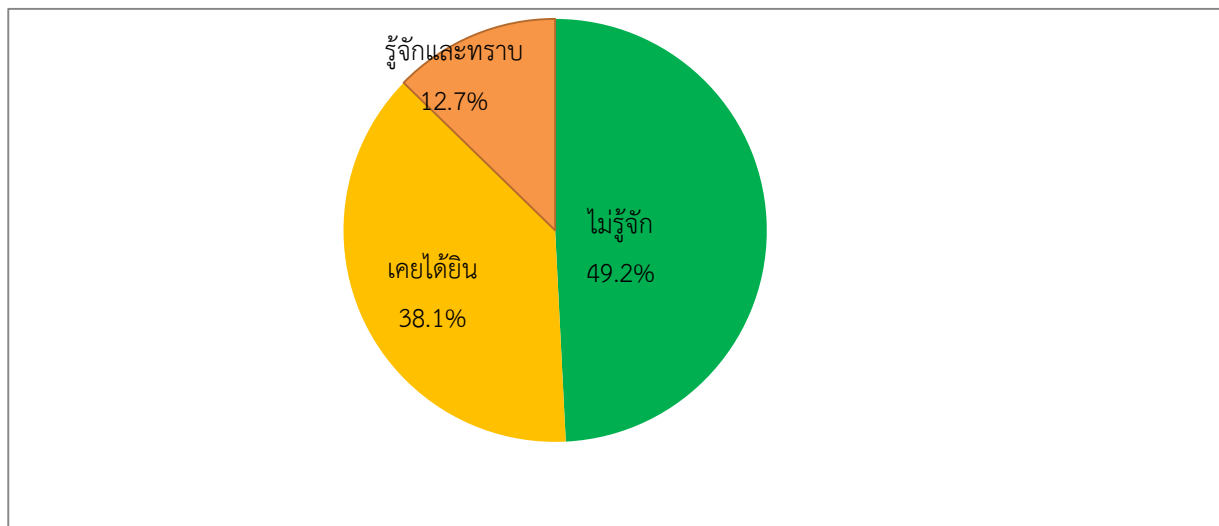
จากการสอบถามผู้เข้าร่วมงานจำนวน 75 คนในประเด็นเกี่ยวข้องกับมติ ครม. พบว่ามีผู้เคยได้ยินเกี่ยวกับ มติ ครม. คิดเป็นร้อยละ 42.6 เท่ากับผู้ไม่เคยได้ยินหรือไม่รู้จัก มติ ครม. นอกจากนี้พบว่าร้อยละ 14.6 เท่านั้นที่ รู้จักและทราบข้อมูลว่า มติ ครม. คืออะไร

ผู้ตอบแบบสอบถาม 75 คน ให้เหตุผล รู้จักและทราบว่า มติ ครม. เป็นนโยบายที่ดูแลฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล แต่หากถามในเชิงเหตุผลของ มติ ครม. ที่มีต่อชุมชน พบว่า ร้อยละ 51.6 มองว่ายังเป็นเพียงแค่ นโยบายที่ช่วยได้ ไม่มาก แต่ยังคงดีว่าไม่มีอะไรปกป้องและทำให้คนภายนอกรู้จักและเข้าใจชาวเลมากขึ้น รองลงมาคือ ร้อยละ 35.5 มองว่า มติ ครม. สามารถช่วยแก้ไขปัญหาให้ชุมชนชาวเลได้ ในขณะที่ส่วนน้อย คิดเป็นร้อยละ 12.9 มองว่าเป็น แค่ นโยบาย ไม่ได้ผลในทางปฏิบัติ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จึงมีความเข้าใจเกี่ยวกับ มติ ครม. ว่าเป็นนโยบายที่ดูแลฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล เกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่อยู่อาศัย ทำมาหากิน ทั้งทางบกและทะเล เรื่องพื้นที่สุสาน มติ ครม. ชาวเล จะสามารถ ช่วยแก้ปัญหาที่ดิน ที่ทำกินทางประมงได้ ทำให้หน่วยงานภาครัฐและหลายภาคส่วนรับทราบและเข้าใจปัญหา ชาวเลมากขึ้น และมีบางส่วนเสนอแนะว่ากระบวนการต่างๆ ของมติ ครม. ชาวเลนั้นต้องมีความต่อเนื่องและ ทำงานประสานภาคีหลายภาคส่วนร่วมสนับสนุน จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาชาวเลได้

ความรู้เรื่องเขตสังคัมและวัฒนธรรมพิเศษ

(N=75)

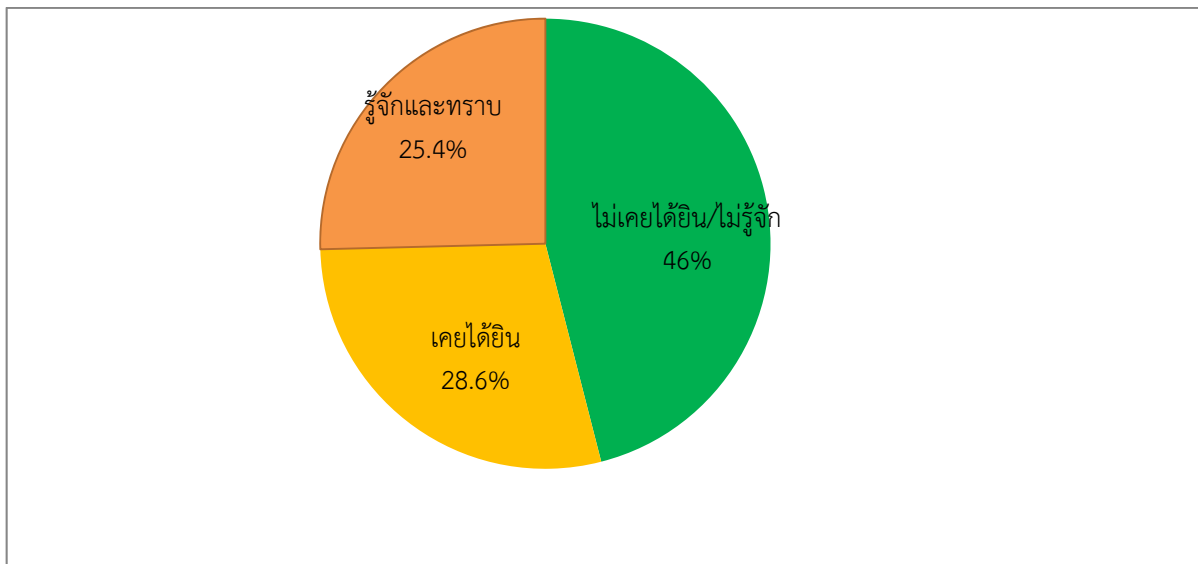
แผนภาพที่ 10 การสำรวจความรู้เรื่องเขตสังคัมและวัฒนธรรมพิเศษ

จากการสำรวจความคิดเห็นจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 75 คนพบว่า ร้อยละ 49.2 ไม่รู้จักเขต
สังคมและวัฒนธรรมพิเศษ ร้อยละ 38.1 ที่เคยได้ยินข่าวหรือมีผู้กล่าวถึง และมีเพียงร้อยละ 12.7 ที่รู้จักและ
ทราบข้อมูลเขตสังคมและวัฒนธรรมพิเศษ

วิธีที่ทำให้ชาวเลรับรู้เรื่อง มติ ครม. เขตสังคมและวัฒนธรรมพิเศษ

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นเกี่ยวกับวิธีการที่จะทำให้ชาวเลรับทราบเรื่องมติ ครม. เขตสังคมและ
วัฒนธรรมพิเศษ คือ การจัดทำสื่อ เช่น วิดีทัศน์ แผ่นพับ โปสเตอร์/การประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ โทรทัศน์
หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ผ่านบุคคล ผู้นำ แกนนำเยาวชน จัดเวทีประชุม/วงพูดคุยในชุมชนตาม
พื้นที่ต่างๆ จัดอบรมทำพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษต้นแบบหน่วยงานต้องทำความเข้าใจให้ความรู้กับคนในชุมชน

ความรู้เกี่ยวกับสภาชนเผ่าพื้นเมือง

แผนภาพที่ 11 การสำรวจความรู้เกี่ยวกับสภาชนเผ่าพื้นเมือง

จากการสำรวจความคิดเห็นจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 75 คนพบว่า ร้อยละ 46 ไม่รู้จักสภา
ชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ร้อยละ 28.6 เคยได้ยินข่าวหรือมีผู้กล่าวถึง และมีจำนวนร้อยละ 25.4 ที่รู้จัก
และทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย

สภาชนเผ่าพื้นเมืองควรมีบทบาทอย่างไรในการทำงานเรื่องชาวเล กลุ่มชาติพันธุ์ ชนพื้นเมือง

สภาชนเผ่าพื้นเมือง คือ	สภาชนเผ่าพื้นเมืองควรมีบทบาทอย่างไร
-การรวมตัวของเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองเป็นสภาชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อพูดคุย ร่วมดูแลกัน เรียกร้องสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองทั่วประเทศ -เป็นการรวมตัวกันของชนเผ่าพื้นเมืองกว่า 30 กลุ่มชาติพันธุ์ทั่วประเทศ เพื่อแก้ปัญหาชนเผ่าร่วมกัน -เป็นสภาที่ตั้งขึ้นโดยรวมเครือข่ายจากหลายชนเผ่าหลายภาคส่วน ร่วมลงความเห็นและตั้งคณะกรรมการพื้นที่เพื่อการรวมตัว พัฒนา แก้ไขปัญหาทั้งสถาบัน โครงสร้าง กระบวนการ -สภาของชนเผ่าประกอบไปด้วย 38 เผ่า มี ผู้แทน 190 คน กรรมการบริหาร 15 คน -ชาวเลเป็นส่วนหนึ่งของสภา -เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองที่ทำงานขับเคลื่อนผลักดันเกี่ยวกับชนเผ่าพื้นเมือง	-ควรหนุนเสริมกิจกรรมและเชื่อมร้อยในการแก้ไขปัญหาวาเลในระดับนโยบายและรายประเด็นปัญหา -ต้องนำปัญหามาแก้ไขจึงจะเป็นสภาที่มีประโยชน์และส่งเสริมความเป็นชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย -ทำงานเคลื่อนไหวเรื่องชนเผ่าพื้นเมือง เป็นตัวแทนและเป็นผู้ดำเนินการขับเคลื่อน ผลักดันเชื่อมระหว่างชาติพันธุ์แต่ละชนเผ่าและผลักดันด้านนโยบาย -เป็นสภาที่คอยช่วยเหลือและช่วยให้กำลังใจแนวทางเรียกร้องสิทธิของตนเอง -เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับทุกกลุ่มชาติพันธุ์ -ช่วยในเรื่องการนำปัญหาวาเลเสนอแก่สภา ยกระดับการทำงานร่วมกับชาวเลให้กลายเป็นวาระในการขับเคลื่อน เพื่อเป็นต้นแบบของการทำงานด้านสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง -เป็นกลไกขับเคลื่อนในการปกป้องรักษาสิทธิ เป็นปากเสียง เป็นองค์กรกลางขับเคลื่อนและนำเสนอปัญหาของพี่น้องชนเผ่าเพื่อนำไปสู่การแก้ไขระดับนโยบาย -เป็นภาคีร่วมในการจัดงานได้ หากรัฐให้การรับรองสภาอย่างเป็นทางการ จะได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาชนเผ่าได้ตรงจุด -ให้สมาชิกสภา เสนอปัญหาไปยังสภาเพื่อให้ดำเนินการตามประสงค์ของกลุ่มต่างๆ

5. ข้อเสนอการปฏิรูปเพื่อส่งเสริมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เข้มแข็ง:กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล²

การผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญที่สุดในปี พ.ศ. 2559 คือ “ข้อเสนอการปฏิรูปเพื่อส่งเสริมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เข้มแข็ง : กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล” โดยคณะกรรมการการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านสังคมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ซึ่งที่ประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) มีมติเห็นชอบรายงานนี้ในวันที่ 12 กรกฎาคม 2559 ด้วยคะแนนเสียง 138 เสียง ไม่เห็นด้วย 3 เสียง งดออกเสียง 17 เสียง จากผู้เข้าร่วมประชุม 158 คน

หลังจากนั้น คณะกรรมการการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านสังคมยังได้เข้าพบและปรึกษาเรื่องการขับเคลื่อนเรื่องนี้กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ในวันที่ 13 ตุลาคม 2559 และยังได้ปรึกษาเรื่องการแผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย

รายละเอียดของเรื่องนี้ โยงไปถึงสภาพปัญหาสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ซึ่งมีจำนวน 56 กลุ่ม ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ใน 67 จังหวัด มีประชากรกว่า 6 ล้านคน ในปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ มีวิถีคิดและปรัชญาการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมือนกับสังคมใหญ่ กำลังประสบปัญหาล้ำล้นคือการกลายเป็นกลุ่มชายขอบและเปราะบาง ขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ถูกกีดกันออกจากสิทธิในการใช้และเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ถูกผลักเข้าสู่กิจกรรมที่ผิดกฎหมายและต้องทำงานที่เสี่ยงอันตราย ขาดความมั่นใจและภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม และถูกดูแคลนจากบุคคลที่ไม่เข้าใจในวิถีวัฒนธรรม ฯลฯ ปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มประสบอยู่มีรายละเอียดและความเข้มข้นของปัญหาแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ประสบปัญหาและเป็นข่าวนมากที่สุดในปี 2559 นี้คือชาวเล ซึ่งถูกขับไล่ของจากถิ่นที่อยู่อาศัย เพราะการพัฒนาพื้นที่ การเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว การจับจองครอบครอง

² สรุปรายข้อมูลจากเอกสาร “ข้อเสนอการปฏิรูปเพื่อส่งเสริมชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เข้มแข็ง : กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล” โดยคณะกรรมการการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านสังคมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล รวมทั้งมาตรการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่ได้เตรียมวางแผนกันพื้นที่สำหรับชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม การขาดกรรมสิทธิ์ที่ดินส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและสวัสดิการอื่นๆ เช่น ชุมชนชาวเลที่หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต มีสาธารณูปโภคที่จำกัด บ้านบางหลังต้องใช้เทียนหรือตะเกียงเพราะไม่มีไฟฟ้า ต้องใช้น้ำบ่อซึ่งเป็นน้ำกร่อย ซึ่งบ่อน้ำที่ใช้ได้ก็ต้องข้ามถนนไปตักน้ำ/อาบน้ำ/ซักผ้าและต่อมาบ่อก็ถูกถมไปเพราะมีเอกชนอ้างว่าอยู่บนที่ดินของตน ชาวเลที่ยากจนต้องใช้ชายหาดเป็นที่ขับถ่ายเพราะไม่มีห้องส้วม ปัญหาเหล่านี้ทำให้ชุมชนราไวย์มีสภาพไม่ต่างจากสลัมแห่งหนึ่งในเมืองใหญ่ พื้นที่ที่เคยใช้สอยร่วมกันที่เรียกได้ว่าพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ทางจิตวิญญาณ ก็หดแคบลงและเกิดกระบวนการกีดกันมากขึ้น

5.1 สถานการณ์ที่สะท้อนความรุนแรงของปัญหาชาวเล

เหตุการณ์ที่สะท้อนความรุนแรงของปัญหา คือการปะทะกันระหว่างชาวเลในชุมชนราไวย์กับกลุ่มชายฉกรรจ์ซึ่งเข้ามาในพื้นที่ในวันที่ 27 มกราคม 2559 มีการใช้เครื่องจักรบรรทุกหินก้อนใหญ่พยายามที่จะหลงปิดเส้นทางและบริเวณที่ชาวเลใช้ประจํา รวมทั้งพื้นที่ประกอบพิธีกรรม และมีการทำร้ายร่างกายชาวเลหลายคน โดยก่อนหน้านี้ก็มีความพยายามต่างๆ ที่จะให้ชาวเลออกไปจากพื้นที่บริเวณนั้น มีคดีฟ้องร้องทำให้ชาวเลหลายคนครอบครัวแพ้คดีและต้องอพยพออกจากบ้านไปอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง (โปรดดูภาคผนวก ก) หลังจากนั้นก็เกิดเหตุปะทะกันอีกหลายครั้ง

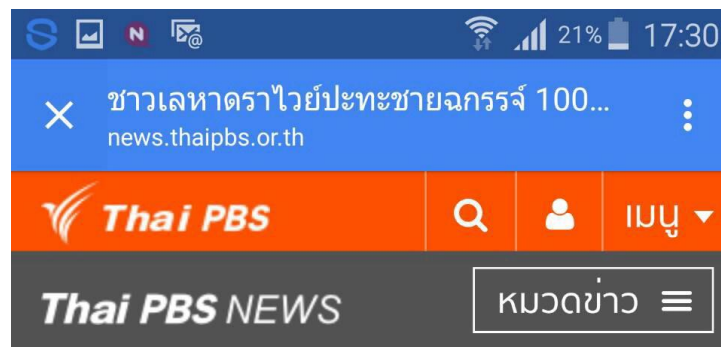
การมีคดีความและการต้องเดินทางไปขึ้นศาลทำให้ชีวิตและการทำมาหากินที่ยากลำบากอยู่แล้วยังมีปัญหาที่หนักหน่วงเพิ่มขึ้น หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว ตัวแทนชาวเลราไวย์ได้เดินทางไปร้องขอความเป็นธรรมจากหลายช่องทาง ไม่เพียงแต่ชุมชนชาวเลที่ราไวย์เท่านั้นที่ประสบปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น ชุมชนชาวเลในพื้นที่อื่นก็เผชิญกับปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ชุมชนที่เผชิญปัญหาเรื่องที่ดินและที่ทำกินอย่างหนักหน่วงมี ชุมชนชาวเลราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ชุมชนชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ชุมชนชาวเลเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ ชุมชนชาวเลบ้านแหลมตึกแก เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต ฯลฯ เมื่อยังไม่เกิดความรุนแรงหรือมีการบาดเจ็บล้มตายขึ้น ปัญหามักจะไม่ได้ได้รับความสนใจ

การเพิกเฉยต่อปัญหาและปล่อยให้ยืดเยื้อต่อมา เป็นการบ่มเพาะให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจสังคม รวมทั้งการเสื่อมถอยของวัฒนธรรม ยิ่งไปกว่านั้น ยังลุกลามบานปลายเป็นปัญหาความขัดแย้งแตกแยกที่รุนแรงมากขึ้น โดยปกติชาวเลมีนิสัยรักสงบและไม่ต้องการมีเรื่องราวกับผู้อื่น เมื่อเกิดปัญหาที่บีบคั้นสภาพจิตใจและความเป็นอยู่มากขึ้น จึงต้องยืนหยัดต่อสู้และเรียกร้องถึงสิทธิ์ในการอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์พื้นที่ด้านทำมาหากิน ด้านจิตวิญญาณ และพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมของชุมชน

ปรัชญาชีวิตของชาวเลแต่เดิมไม่ได้ต้องการเป็นเจ้าของหรือมีกรรมสิทธิ์อย่างถาวร นอกจากนั้น วัฒนธรรมที่ไม่มีลายลักษณ์อักษรและความไม่เข้าใจเรื่องกฎหมาย รวมไปถึงอคติทางชาติพันธุ์ที่ผู้คนภายนอกมักมีต่อชาวเล ทำให้ปัญหาเหล่านี้มีอยู่ต่อเนื่องเรื่อยมา หากชาวเลกลายเป็นผู้ต้องคดีและต้องรับโทษ จะกลายเป็นการซ้ำเติมเหยื่อที่รับเคราะห์อยู่แล้ว และทำให้ผู้คนชายขอบถูกมองว่าเป็นบุคคลที่กระทำผิดหรืออาชญากร ตอกย้ำให้

เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม รัฐบาลจึงควรพิจารณาการปฏิรูปเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน พื้นที่ทำมาหากิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชาวเลเป็นการเร่งด่วน

เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องที่จำกัดอยู่เพียงกรณีของชาวเลราไวเท่านั้น การทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรอบที่ 2 ของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2559 (Thailand UPR 2016) ได้คัดเลือกเอากรณีชาวเลราไวเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า “คนในชนบทส่วนใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อย ไม่มีหลักฐานมากเพียงพอที่จะพิสูจน์ยืนยันกรรมสิทธิ์ในที่ดิน”

หน้าหลัก > ภูมิภาค

ชาวเลหาดราไวย์ปะทะชายฉกรรจ์ 100 คน หลังถูกปิดเส้นทางสัญจร

🕒 14:56 / 📅 25 พฤษภาคม 2559 / 👁 38

f แชร์ 122 G+ 0

ทวิต

5.2 หลักการในการแก้ปัญหาและการขับเคลื่อนการปฏิรูป

5.2.1 หลักการความมั่นคงของมนุษย์ ในปัจจุบัน “ความมั่นคงของมนุษย์” (human security) เป็นพื้นฐานสำคัญของ “ความมั่นคงของรัฐ” (national security) เพราะความรู้สึกมั่นคงในชีวิตและ

การมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่อาศัยในสังคมที่มีความเป็นธรรม จะเป็นสิ่งที่สร้างสมบ่มเพาะให้เกิดความมั่นคงแห่งรัฐได้ ในที่สุด มุมมองและนโยบายของรัฐได้ปรับเปลี่ยนมาให้ความสนใจอย่างจริงจังเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ โดยการก่อตั้ง “กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์” ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม การสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน

สำนักงานสภาพัฒนาการสังคมแห่งชาติได้ให้ความสำคัญกับความมั่นคงของประชาชนมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2554 มีประกาศกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานสภาพัฒนาการสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีการจัดตั้ง “สำนักยุทธศาสตร์ความมั่นคงจังหวัดชายแดนภาคใต้และชนต่างวัฒนธรรม” นอกจากจะให้ความสำคัญกับปัญหาความมั่นคงจังหวัดชายแดนภาคใต้และการจัดการความขัดแย้งแล้ว ยังมีพันธกิจเรื่องประเพณี วิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชนต่างวัฒนธรรมในภูมิภาคต่างๆ และการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ รวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

5.2.2 หลักการเรื่องความสำคัญของวัฒนธรรม ปัญหาชาวเลไม่ใช่เรื่องเฉพาะพื้นที่และไม่ใช่ปัญหาเฉพาะของประเทศไทย ประเทศต่างๆ ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์และผู้คนต่างวัฒนธรรมต่างก็พยายามที่จะ “จัดการ” กับความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ องค์การสากล เช่น องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization หรือ UNESCO) ได้เสนอแนวคิดเรื่อง “นโยบายด้านวัฒนธรรม” ที่เรียกร้องให้รัฐบาลยอมรับเรื่องการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมและเสรีภาพทางวัฒนธรรมมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1969 ส่วน โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme หรือ UNDP) ได้ยกเรื่องวัฒนธรรมเป็นประเด็นสำคัญ และรายงานการพัฒนาคน (Human Development Report) ในปี พ.ศ. 2547 ได้ให้ชื่อหัวข้อรายงานว่า “เสรีภาพทางวัฒนธรรมในโลกแห่งความหลากหลายวันนี้” และให้ความเห็นว่าเสรีภาพทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับอิสรภาพของมนุษย์และเป็นรากฐานสำคัญของการทำให้คนมีศักยภาพ มีโอกาสเลือก และทำให้เกิดการพัฒนาคนอย่างแท้จริง

5.2.3 หลักการเรื่องสิทธิชุมชนพื้นเมือง ประเทศไทยได้รับรอง “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของชนพื้นเมือง” ที่สหประชาชาติได้ประกาศไว้ตั้งแต่ปี 2007 (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples หรือ UNDRIP) สิทธิหลักๆ ของชุมชนพื้นเมือง ได้แก่ สิทธิในที่ดิน เขตแดน และทรัพยากร สิทธิในการกำหนดตนเอง สิทธิในการมีฉันทามติโดยอิสระ ล่วงหน้า และได้รับการบอกแจ้ง (Free Prior Informed Consent หรือ FPIC) สิทธิในการพัฒนา สิทธิในเขตวัฒนธรรม และสิทธิในการเข้าถึงข้อสนเทศ

สิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองเป็นสิทธิทางวัฒนธรรมร่วม (collective rights) สำหรับกรณีกุุ่มชาติพันธุ์ชาวเลและกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบที่ถูกเบียดขับจากแผ่นดินที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำมาหากิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณนั้น มีมาตราในปฏิญญาที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือ มาตรา 25 และ 26 ซึ่งระบุไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

“มาตรา 25 ชนเผ่าพื้นเมือง มีสิทธิธำรงรักษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์ด้านจิตวิญญาณที่มีลักษณะเฉพาะกับที่ดิน เขตแดน น้ำ และชายฝั่งทะเล และทรัพยากรอื่นๆ ที่พวกเขาเป็นเจ้าของตามประเพณี หรือเคยครอบครองและใช้ประโยชน์ และดำรงความรับผิดชอบของตนในการส่งเสริมสิ่งเหล่านี้สู่คนรุ่นต่อไป

มาตรา 26

- 1) คนเช่าพื้นเมือง มีสิทธิในที่ดิน เขตแดน และทรัพยากร ซึ่งพวกเขาครอบครองและเป็นเจ้าของตามประเพณี หรือเคยใช้ หรือเคยได้รับมาก่อน
- 2) คนเช่าพื้นเมือง มีสิทธิเป็นเจ้าของ ใช้ พัฒนา และควบคุมที่ดิน เขตแดน และทรัพยากรที่พวกเขาครอบครองอยู่ด้วยเหตุผลของการเป็นเจ้าของตามประเพณี หรือการประกอบอาชีพ หรือการใช้ตามประเพณีรูปแบบอื่นๆ รวมทั้งที่คนเช่าพื้นเมืองได้รับมาโดยวิธีอื่น
- 3) รัฐจักต้องให้การยอมรับและคุ้มครองในทางกฎหมายต่อที่ดิน เขตแดน และทรัพยากรเหล่านี้ การยอมรับดังกล่าวนั้น จักต้องกระทำโดยการให้ความเคารพต่อจารีตประเพณี และระบบการถือครองที่ดินของคนเช่าพื้นเมืองที่เกี่ยวข้อง”

5.2.4 หลักการเรื่องเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ซึ่งเป็นวาระการพัฒนาแห่งสหประชาชาติภายหลังปี 2015 ที่จะเป็นทิศทางหลักในการพัฒนาของประเทศไทยโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้รับรองเป้าหมายนี้ โดยเน้นการจัดความยากจนและความหิวโหยในทุกพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ สร้างสังคมที่มีความสงบสุข ยุติธรรม และครอบคลุมหัวใจของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนนี้จะเน้นการพัฒนาที่ไม่ทอดทิ้งใครไว้เบื้องหลัง (Inclusive development principles) และในกรณีชาวเลหาดราไวย์ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนว่า “...ต้องหาทางออกให้ได้ หรือกันว่าจะทำอย่างไรให้ชาวบ้านมีที่อยู่อาศัยที่ไม่ได้รับผลกระทบดังกล่าว...” (ประชาชาติธุรกิจ 26 เมษายน 2559 จากเว็บไซต์ http://m.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1461661749)

5.2.5 หลักการ “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลปัจจุบันและเป็นประเด็นสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายฉบับที่ผ่านมา พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้นำเสนอแนวคิดนี้ในการประชุมสหประชาชาติสมัยสามัญ ณ สหรัฐอเมริกา ในช่วงกันยายน-ตุลาคม 2558 อีกทั้งย้ำว่ารัฐบาลต้องให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาความยากจน โดยน้อมนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและยึดหลักประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง เพื่อให้ประชาชนจากทุกภาคส่วนได้ประโยชน์อย่างเท่าเทียม ต้องลดความเหลื่อมล้ำทั้งมิติทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ที่แท้จริง

5.2.6 หลักการ “สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” ที่จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลรักษาความเป็นชุมชนและยังสืบทอดวิถีวัฒนธรรม/ภาษาไว้ได้ รัฐธรรมนูญ 3 ฉบับที่ผ่านมา ก็ล้วนแต่รับรองสิทธิดังกล่าว ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปีพุทธศักราช 2540 ฉบับปีพุทธศักราช 2550 และในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ฉบับปีพุทธศักราช 2557 ซึ่งแม้ว่าฉบับล่าสุดนี้จะไม่ได้ระบุเรื่องสิทธิชุมชนไว้แต่ก็ได้ปฏิเสธสิทธิดังกล่าว ร่างรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2559 ระบุในมาตรา 43 ว่า “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

1) อนุรักษ์ฟื้นฟูหรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

2) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

3) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรือลดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

4) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน”

5.3 แนวทางและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาชาวเลที่เคยมีมา

5.3.1 มติคณะรัฐมนตรี 2 มิถุนายน 2553 เรื่องการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักการแนวนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลตามที่กระทรวงวัฒนธรรมเสนอและได้มอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนดังกล่าวไปปฏิบัติ โดยมี “คณะกรรมการบูรณาการนโยบายเพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตและแก้ไขปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล” ที่มีบทบาทในการเสนอนโยบาย แผนงาน ให้คำแนะนำ ให้การสนับสนุน และร่วมกันค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค นโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล กำหนดนโยบายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนชาวเลและวางแผนเพื่อขยายผลไปสู่การฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมของชุมชนพื้นเมืองอื่นๆ รวมทั้งวางวิสัยทัศน์เกี่ยวกับชุมชนพื้นเมืองในประเทศไทย รวมทั้งผลักดันให้ชุมชนชาวเลที่มีวัฒนธรรมเข้มแข็งเป็นพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมและส่งเสริมให้เกิดการถอดบทเรียนจากพื้นที่ที่นำร่องมาเป็นแนวทางในการสร้างดุลยภาพระหว่างการใช้ประโยชน์ของชุมชนกับการอนุรักษ์พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ

มติคณะรัฐมนตรีฉบับนี้มีแนวทางที่ก้าวหน้ามาก โดยมองภาพรวมเรื่องที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน การช่วยเหลือด้านสาธารณสุข การแก้ปัญหาสัญชาติ การส่งเสริมด้านการศึกษา การแก้ปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ การส่งเสริมด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวเล การส่งเสริมชุมชน การจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการทำงานของเครือข่ายชาวเล และที่สำคัญที่สุดคือการพิจารณากำหนดพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อกลุ่มชาติพันธุ์

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการและคณะวิจัยหลายชุด

คณะกรรมการแก้ปัญหาที่ดิน ที่ทำกิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล ซึ่งมีพลเอก สุรินทร์ พิกุลทอง เป็นประธาน คณะกรรมการดังกล่าวได้จัดประชุมหลายครั้ง และกรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งร่วมเป็นกรรมการแก้ปัญหาที่ดินฯ ได้เสนอการค้นพบหลักฐานจากการสืบสวนสอบสวน การวิเคราะห์ด้าน

นิติวิทยาศาสตร์ ด้านแผนที่/ภาพถ่ายทางอากาศ และด้านโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาวเลหาดราไวย์ ซึ่งพบว่าชาวเลได้อยู่อาศัยบริเวณหาดราไวย์มายาวนาน และสอดคล้องกับข้อมูลจากผู้แทนชุมชนราไวย์และมูลนิธิชุมชนไทได้รวบรวมไว้

คณะกรรมการสิทธิ สถานะ และกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งมีคุณเตือนใจ ดีเทศน์ เป็นประธานได้ลงพื้นที่ชุมชนชาวเลราไวย์เพื่อติดตามสถานการณ์ รวมทั้งร่วมประชุมกับหลายภาคส่วน รวมทั้งผู้แทนบริษัทเอกชน แต่ก็ไม่ได้ข้อยุติ อันที่จริงแล้ว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติคณะแรกมีรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน เรื่องสิทธิในที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินกรณีชุมชนชาวเลหาดราไวย์ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน เรื่องสิทธิในที่ดิน กรณีหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ตและมีข้อเสนอแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548

รายงานวิจัย “คล้ายปม คดีที่ดินคนจน” โดย รองศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์ และคณะ ซึ่งมีกรณีที่ดินหลายกรณีรวมถึงชุมชนหาดราไวย์ คณะวิจัยมีข้อเสนอที่เป็นทางออกของปัญหาสำหรับชุมชนชาวเลราไวย์ คือ การตรวจสอบการออกเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ไม่เป็นธรรม การคุ้มครองสิทธิในการมีที่ทำกินในทะเล การช่วยให้ชาวเลเข้าถึงสาธารณูปโภคและบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ และการเยียวยาชุมชนชาวเล

รายงานการพิจารณาศึกษากรณีทหารเรือและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติตะรุเตาเข้าบุกรุกทำลาย และรื้อถอนอาสินของชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน การยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีข้อเสนอหลักคือขอให้ชะลอการใช้อำนาจในการเข้าจับกุมหรือแจ้งความดำเนินคดีกับราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณเกาะหลีเป๊ะ และให้มีการกั้นพื้นที่ใช้ประโยชน์โดยราษฎรบริเวณเกาะหลีเป๊ะ ออกจากอุทยานแห่งชาติตะรุเตา

5.4 แนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างชุมชนชาติพันธุ์เข้มแข็งในอนาคต

5.4.1 เร่งรัดการขับเคลื่อนมติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล 2 มิถุนายน 2553 ซึ่งได้ระบุหน่วยงานที่รับผิดชอบไว้แล้ว แต่ต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการขึ้นมาใหม่เพื่อทำงานแทนชุดที่สิ้นสภาพลง โดยคณะกรรมการจะมีบทบาทเสนอแนะนโยบาย แผนงาน ให้คำแนะนำ ให้การสนับสนุน และร่วมกันค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค แผนนโยบายในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล นอกจากนั้น จะต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยยกเรื่องปัญหาที่อยู่อาศัย พื้นที่สาธารณะและจิตวิญญาณของชุมชนมาเป็นอันดับแรก และในระหว่างที่มีการฟ้องคดี ต้องให้มีหน่วยงานที่ดูแลเรื่องการคุ้มครอง รวมทั้งช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ประสบปัญหาอย่างทันท่วงที ส่วนปัญหาที่สำคัญอันดับที่สองคือการทำมาหากินที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม ปัญหาอันดับที่สามคือสถานะทางทะเบียนราษฎร และปัญหาอันดับที่สี่คือการศึกษาและสาธารณสุข

5.4.2 ผลักดันการพัฒนาพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชาวเล โดยกำหนดพื้นที่นำร่องการดำเนินงานเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเพื่อชุมชนเข้มแข็ง โดยวิเคราะห์ประสบการณ์ปัญหาอุปสรรค บทเรียนที่ได้ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนพื้นที่นำร่อง การจัดกระบวนการชุมชนเพื่อสร้างพลังทางปัญญาและความเข้มแข็งให้ชุมชน สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันอย่างเท่าเทียม และการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดรูปแบบการคุ้มครองทางวัฒนธรรมกำหนดแผนด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมชุมชน แผนการจัดการด้านวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อที่จะขยายผลและปรับปรุงให้การดำเนินงานส่งเสริมเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่จะสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ความเข้มแข็งของชุมชน และความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมได้ในที่สุด

5.4.3 ขยายผลเรื่องการคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ที่เผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เช่น ชุมชนกะเหรี่ยง ซึ่ง นอกจากมติคณะรัฐมนตรีเพื่อการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลแล้ว ยังมีมติคณะรัฐมนตรีเพื่อการฟื้นฟูวิถีชีวิตกะเหรี่ยง 3 สิงหาคม 2553 ซึ่งมีเป้าหมายในการแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา สาธารณสุข ฯลฯ รวมทั้งให้กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงดำรงรักษาภาษาและวัฒนธรรม ทั้งยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในภาวะเสี่ยงและต้องการการดูแลอีกหลายกลุ่ม/ชุมชน

5.4.4 ทบทวนและผลักดันการขับเคลื่อนแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ในประเทศไทย

(พ.ศ. 2558-2560) ที่ได้พัฒนาขึ้นโดยกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากชาวเลและกะเหรี่ยงแล้ว ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบที่ยังไม่ได้รับการปกป้องคุ้มครองอีกหลายกลุ่ม เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยส่วนใหญ่มีถิ่นฐานในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร มีฐานะยากจน ขาดบริการขั้นพื้นฐาน คุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ มีวิถีชีวิตพึ่งพาธรรมชาติซึ่งมีข้อจำกัดมากขึ้นทุกที การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จะเป็นการยกระดับให้เกิดความเท่าเทียมกันมากขึ้นในสังคม ทำให้ผู้ที่เคยเป็นชายขอบได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานและบริการสาธารณะเพิ่มมากขึ้น มีความมั่นคงในชีวิต ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้มากขึ้นและสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้เกิดความมั่นคงของประเทศได้ต่อไป

5.5 แนวทางการแก้ปัญหาโดยลำดับตามความเร่งด่วน

5.5.1 การแก้ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ในมติคณะรัฐมนตรีฯ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องมี “การสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ด้วยการจัดทำโฉนดชุมชนเพื่อเป็นเขตสังคมและวัฒนธรรมพิเศษสำหรับกลุ่มชาวเล โดยให้มีการพิสูจน์สิทธิในที่อยู่อาศัยของชุมชนผ่านภาพถ่ายทางอากาศและด้วยวิธีอื่นๆ ที่ไม่ใช่เอกสารสิทธิแต่เพียงอย่างเดียว” โดยหน่วยงานหลักในการดำเนินงานคือ กระทรวงมหาดไทย (มท.) และ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับข้อพิจารณาของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงเรื่องที่อยู่อาศัยฯ ซึ่งประธานฯ ได้มีหนังสือเป็นทางการถึงปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2559 ระบุข้อพิจารณากรณีที่ดินหาดราไวย์ ว่าหลักฐานแสดงให้เห็นว่ามีการแจ้งสิทธิ ส.ค.1 โดยไม่ได้สอบสวนสิทธิของผู้อยู่อาศัยเดิมคือชาวเล ที่ครอบครองและใช้ประโยชน์โดยชอบ จึงควรยกเลิกเอกสารสิทธิทั้งหมดที่ทับพื้นที่ที่ชาวเลอาศัยและใช้ประโยชน์ สำหรับความเสียหายของผู้ถือโฉนดที่ดินที่มีใช้เป็นผู้แจ้ง ส.ค.1 สมควรได้รับการชดเชยจากรัฐตามความเหมาะสมและเป็นธรรม เพราะเอกสารสิทธิออกโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเนื่องจากชาวเลราไวย์อยู่รวมเป็นชุมชนโดยไม่ยึดถือที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของคนใดคนหนึ่ง ควรจัดเป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษของชนเผ่าดั้งเดิม โดยจัดบ้านพักอาศัยตามวิถี มีความมั่นคงถูกสุขลักษณะ และมีสาธารณูปโภคตามความจำเป็น และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ส่วนกรณีที่ดินชุมชนชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล เนื่องจากปัญหาที่มีความซับซ้อน จะต้องมีการพิสูจน์การครอบครองและการใช้ประโยชน์ โดยอาศัยภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2493 ประกอบกับหลักฐานอื่นๆ เช่น ผลอาสินและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ส่วนที่ดินของรัฐที่ได้คืนมาหลังจากการตรวจสอบ ควรนำมาจัดเป็นที่พักอาศัยตามวิถีชีวิตของชาวเล สร้างสถานที่ราชการเพื่อดูแลประชาชนในด้านสาธารณูปโภค สาธารณสุข อำนวยความปลอดภัยทั้งชีวิตและร่างกาย และจัดผังเมืองให้สะดวกแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว

5.5.2 การแก้ปัญหาพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชาวเล โดยเฉพาะที่ฝั่งศพ ควรจะออกและตรวจสอบการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงของการฝั่งศพ (น.ส.ล.) และโฉนดที่ดินที่อยู่รอบ น.ส.ล. นั้นอย่างละเอียด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวเล สำหรับปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยพื้นที่สำคัญทางจิตวิญญาณและพื้นที่สาธารณะ หน่วยงานที่จะมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาที่มีดังตารางด้านล่างนี้

หน่วยงาน	หน่วยงานย่อย	การดำเนินงาน
กษ.	สปก.	สนับสนุนการดำเนินงานเรื่องที่ดิน
มท.	กรมที่ดิน	ตรวจสอบและแก้ไขปัญหาเอกสารสิทธิ์ ชดเชยเยียวยาผู้เสียหาย
	กรมการปกครอง	ร่วมดำเนินงานแก้ไขปัญหาในท้องที่และดูแลรับรองความปลอดภัยและสงบเรียบร้อย
ทส.	กรมทรัพยากรชายฝั่งฯ	ดำเนินงานและประสานในเรื่องที่ดิน/ทรัพยากรที่อยู่ในความดูแลของหน่วยงาน
	กรมอุทยานฯ	
	กรมเจ้าท่า	
ยธ.	กรมคุ้มครองสิทธิฯ	คุ้มครองรวมทั้งช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ประสบปัญหา
	กรมสอบสวนคดีพิเศษ	สืบค้นและพิสูจน์หลักฐานที่เกี่ยวข้อง
พม.	กรมพัฒนาชุมชน	เก็บข้อมูลและประสานเรื่องบริการ/ความจำเป็นพื้นฐาน
สปน.	สำนักงานโฉนดชุมชน	ดำเนินงานและประสานในเรื่องกรรมสิทธิ์ส่วนรวม
วธ.	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด	เตรียมข้อมูลและดำเนินงานเรื่องพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม
	กรมส่งเสริมวัฒนธรรม	
	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรฯ	
ท้องถิ่น	อปท.	จัดหาสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะที่เหมาะสม จัดการเรื่อง น.ส.ล.

5.5.3 การแก้ปัญหาเรื่องการทำมาหากินที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม

การทำมาหากินโดยการประมง มติคณะรัฐมนตรีฯ ระบุว่าให้ชาวเลสามารถประกอบอาชีพประมง หาทะเลตามเกาะต่าง ๆ โดยเสนอผ่อนปรนในการประกอบอาชีพประมงที่ใช้อุปกรณ์ดั้งเดิมในการเข้าไปทำมาหากินในพื้นที่อุทยานและเขตอนุรักษ์อื่น ๆ และกันพื้นที่จอด ช่อมเรือ เส้นทางเข้า-ออกเรือ เนื่องจากส่วนมากทับซ้อนพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว ในขณะนี้ มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยจัดวางปรึกษาหารือกับผู้แทนชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่องการกำหนดชนิดและประเภทเครื่องมือประมงที่อยู่ในข่ายเครื่องมือประมงพื้นบ้านหรือประมงดั้งเดิมตามวิถีชีวิตของชาวเล กำหนดชนิดและปริมาณของสัตว์น้ำที่สามารถจับได้ในพื้นที่อนุรักษ์ กำหนดพื้นที่ผ่อนปรนสำหรับชาวเลในการทำประมง กำหนดกลุ่มบุคคลและการออกบัตรที่จะเข้าไปทำประมงในพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งควรมีการเร่งดำเนินงานเพื่อให้ชาวเลได้มีความมั่นคงทางด้านอาชีพ

การส่งเสริมอาชีพทางทะเลและมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน การทำมาหากินโดยการประมงมีข้อจำกัดเรื่องทรัพยากรทางธรรมชาติ เทคโนโลยี และทุน ในขณะเดียวกัน พื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามันก็มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่สูงมาก แต่ชาวเลไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย จึงต้องมีแผนและการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมอาชีพทางทะเลที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวได้ รวมทั้งสร้างเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมชุมชน

สำหรับการส่งเสริมอาชีพทางทะเลและมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน หน่วยงานที่จะมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาที่มีดังตารางด้านล่างนี้

หน่วยงาน	หน่วยงานย่อย	การดำเนินงาน
กก.	กรมการท่องเที่ยว	สร้างเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมชุมชน
	ททท.	
กษ.	กรมประมง	ดำเนินงานและประสานในเรื่องพื้นที่และการทำมาหากินชายฝั่งทะเล/เกาะ
ทส.	กรมทรัพยากรชายฝั่งฯ	
	กรมอุทยานฯ	
วธ.	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด	เตรียมข้อมูลและดำเนินงานเรื่องการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน
	ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรฯ	

5.5.4 การแก้ปัญหาเรื่องสถานะทางทะเบียนราษฎร

ในขณะนี้ ยังมีชาวมอแกนที่ยังไม่ได้รับการกำหนดสถานะบุคคลอยู่ 503 คน และอาจจะยังมีทั้งชาวมอแกน มอแกน อุรักลาไยผู้ตกสำรวจอีกจำนวนหนึ่ง ที่ผ่านมา มีข้อเสนอในที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการฯ เพื่อผลักดันการดำเนินงานตามมติคณะรัฐมนตรี ปี พ.ศ. 2553 ในเรื่องสัญชาติ ดังนี้ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการระดับอำเภอโดยมีตัวแทนจากภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม 2) มีจุดบริการประชาชนเคลื่อนที่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยให้กรมการปกครองระดับอำเภอลงพื้นที่ เพื่อรับคำขอเกี่ยวกับสัญชาติของชาวเล เพราะการเดินทางของชาวเลจะมีค่าใช้จ่ายสูง 3) มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เรื่องกฎระเบียบให้แก่ชาวเลทราบ

ส่วนผู้ที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎรนั้น กระทรวงมหาดไทยยังไม่เปิดให้มีการสำรวจเพิ่มเติม จึงเสนอให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเก็บข้อมูลจัดทำเป็นทะเบียนเบื้องต้นไว้ก่อน ซึ่งจะถือได้ว่าเป็นบุคคลที่เคยแสดงตนต่อราชการ และในระหว่างนี้ ให้มีการกำหนดสิทธิพื้นฐานในการรักษาพยาบาลสำหรับผู้ที่ถือบัตรบุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียนและบุคคลที่ตกหล่นจากการสำรวจ โดยพิจารณาถึงวิถีที่ยกย่ายบอຍครั้ง

สำหรับการแก้ไขปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรนั้น หน่วยงานที่จะมีบทบาทมีดังตารางด้านล่างนี้

หน่วยงาน	หน่วยงานย่อย	การดำเนินงาน
มท.	กรมการปกครอง	เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการแก้ไขปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎร
สธ.	สำนักปลัดฯ	ดำเนินงานและประสานในเรื่องสุขภาพและการรักษาพยาบาลสำหรับบุคคลที่ยังไม่ได้รับสิทธิ
	สถานพยาบาลภายใต้ สธ.	
วธ.	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด	เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดสถานะต่อไป

5.5.5 การแก้ปัญหาการศึกษาและสาธารณสุข

ชุมชนชาวเลหลายแห่งต้องเผชิญปัญหาความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัย และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรมที่รวดเร็ว ทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชนปรับตัวยาก หลายคนไม่อยากไปโรงเรียน บ้างก็ลาออกกลางคันเพื่อที่จะช่วยพ่อแม่ทำงาน หรือบางส่วนก็มีคู่ครองตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น ซึ่งทำให้โอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพมีน้อย

นอกจากนั้น วิธีการบริโภคและสิ่งยั่วยวนต่างๆ ก็ทำให้เกิดรายจ่ายมากขึ้น ในขณะที่รายได้มีไม่เพียงพอ ดังนั้น จะต้องมีการส่งเสริมโอกาสและสร้างแรงจูงใจด้านการศึกษาและด้านอาชีพ ในขณะเดียวกัน การอยู่อาศัยในชุมชนที่แออัด ขาดแคลนสาธารณูปโภค อีกทั้งต้องเผชิญกับความเครียดและแรงกดดันต่างๆ มีผลต่อสุขภาพของผู้คนในชุมชน การดูแลด้านสาธารณสุขจึงเป็นสิ่งสำคัญ

สำหรับการแก้ไขปัญหาการศึกษาและสาธารณสุขนั้น หน่วยงานที่จะมีบทบาทมีดังตารางด้านล่างนี้

หน่วยงาน	หน่วยงานย่อย	การดำเนินงาน
มท.	กรมการปกครอง	ประสานและสนับสนุนงานด้านการศึกษาและสาธารณสุขของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
สธ.	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	ดูแลและส่งเสริมสุขภาพและงานด้านสาธารณสุขชุมชน
ศธ.	กรมสามัญศึกษา	ส่งเสริมโอกาสและสร้างแรงจูงใจด้านการศึกษาและด้านอาชีพ
	กรมการศึกษานอกโรงเรียน	
ท้องถิ่น	อปท.	ประสานและสนับสนุนงานด้านการศึกษาและสาธารณสุขของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.5.6 การผลักดันการพัฒนาพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชาวเล โดยกำหนดพื้นที่นำร่องการดำเนินงานเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลและขยายผลไปยังกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ส่วนชุมชนกะเหรี่ยงได้ประกาศพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษนำร่องใน 4 พื้นที่ คือ 1) บ้านห้วยหินลาดใน อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย 2) บ้านมอวาคี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ 3) บ้านเลตองคุ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก และ 4) ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

5.5.7 การขยายผลเรื่องการคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ที่เผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ดังที่กล่าวแล้วว่ายังมีกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบอีกหลายกลุ่ม ซึ่งอยู่ในภาวะเสี่ยงและต้องการการดูแล เช่น กลุ่มกะเหรี่ยง ซึ่งได้เคยมีมติคณะรัฐมนตรี 2553 เพื่อแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ จึงควรใช้แนวทางการแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนการคุ้มครองกลุ่มชาวเลเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับปรับใช้ในการทำงานกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

5.5.8 การทบทวนและผลักดันการขับเคลื่อนแผนแม่บทการพัฒนา กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2558-2560) ที่ได้พัฒนาขึ้นโดยกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์

โดยเฉพาะกลุ่มที่มีถิ่นฐานในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร มีฐานะยากจน คุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ ชาวเลเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ประชากรไม่มากนัก แต่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงที่สุดกลุ่มหนึ่ง จึงถือว่าเป็นกลุ่มนาร่อง หากสามารถจะแก้ปัญหาให้ลุล่วงได้ ก็จะสามารถคลี่คลายสู่การแก้ปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ได้

บรรณานุกรม

- คณะทำงานติดตามและประเมินผล คณะอนุกรรมการบูรณาการทางวิชาการ. กรอบของรัฐธรรมนูญปี 2550 ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใน **ทบทวนแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินป่าไม้**. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://www.dnp.go.th/fca16/file/libs6785tqzodm4.ppt> วันที่ 23 พฤษภาคม 2559.
- คณะอนุกรรมการด้านสิทธิ และคณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านที่ดินและป่า. 2558. **เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “สิทธิชุมชนและสิทธิการพัฒนา: องค์ความรู้สู่ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์”** ณ ห้องประชุม วายุภักษ์ 3 โรงแรมเซ็นทราศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 17-19 มิถุนายน 2558.
- โครงการนำร่องอันดามัน และหน่วยวิจัยชนพื้นเมืองและทางเลือกการพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2556. **แนวทางแก้ไขปัญหาความมั่นคงของมนุษย์และชุมชน---พื้นที่นำร่องของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล**. เอกสารชุดย่อยตั้ง หมายเลข 2.
- จิระวรรณ บรรเทาทุกข์. 2554. บทความพิเศษ: มติ ครม.ฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล: สิ่งท้าทายบนเส้นด้ายแห่งความเข้าใจ ใน **วารสารวิจัยสังคม ฉบับชาวเลอุรักลาโว้ย ปีที่ 34 ฉบับที่ 2/2554**.
- มาลี สิทธิเกรียงไกร. 2556. **โครงการวิจัยพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษตามมติคณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 2553**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม (ม.ก.ส.) และสมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (ศ.ว.ท.). 2558. **ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนเผ่าพื้นเมือง**. เชียงใหม่: บริษัท สำนักพิมพ์เอไอพีพี จำกัด.
- มูลนิธิชุมชนไท. 2555. **วิกฤตวิถีชาวเล**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชุมชนไท.
- มูลนิธิเพื่อการประสานความร่วมมือของชนเผ่าพื้นเมืองเอเชีย. 2557. **อะไรคือสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง ใน คู่มือปฏิบัติสำหรับคนทำสื่อว่าด้วยประเด็นชนเผ่าพื้นเมืองในเอเชีย**. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ เอไอพีพี.
- รัฐบาลไทย. 2558. “นายกรัฐมนตรีน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง เสนอเป็นแนวคิดในการกำหนดวาระการพัฒนาแห่งสหประชาชาติภายหลังปี 2015”. **ข่าวทำเนียบรัฐบาล** ศุกร์ 18 กันยายน 2558. สืบค้นจาก <http://www.thaigov.go.th/index.php/th/government-th1/item/95635-95635.html>.
- โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. 2004. **รายงานการพัฒนาคน -เสรีภาพทางวัฒนธรรมในโลกแห่งความหลากหลายวันนี้**. นิวยอร์ก: โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ.
- สำนักข่าวชายขอบ. 2559. **ทวงถามเขตวัฒนธรรมพิเศษกะเหรี่ยงตามมติครม. 53 ชาวปกาเกอะญอร่วมกันทำบุญกินข้าวใหม่ฯสะท้อนวิถี-วัฒนธรรมดั้งเดิม หวั่นถูกรุกไล่จากรัฐทั้งเขื่อน-อุทยานฯ**. สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://transbordernews.in.th/home/?p=11430> วันที่ 23 พฤษภาคม 2559.
- สำนักข่าวชายขอบ. 2559. **ข่าวต่างๆ จาก “เกาะติดปัญหาที่ดินราไว”** สืบค้นจากเว็บไซต์ transbordernews.in.th

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน. 2558. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิง
เทคนิคด้านนิเวศทางทะเลของชาวประมงพื้นบ้าน.

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2557. เอกสารการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
“บูรณาการแก้ปัญหาชาวเลสู่การปฏิรูปประเทศ” ในวาระงาน “รวมญาติชาติพันธุ์ชาวเล” ครั้งที่ 5
ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพมหานคร วันที่ 10-11 พฤศจิกายน 2557.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2557. แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ภาคผนวก ก

สาระสำคัญของมติคณะรัฐมนตรี 2 มิถุนายน 2553 เรื่องการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล

สาระสำคัญของเรื่อง --กระทรวงวัฒนธรรมรายงานว่า

1. ปัจจุบันมีชุมชนชาวเลใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมกันประมาณ 10,000 คน ชาวเลส่วนใหญ่อยู่อาศัยบริเวณเกาะหรือชายฝั่งทะเลจึงได้รับผลกระทบจากสึนามิมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่ที่ตั้งและลักษณะของชุมชนบวกกับแรงปะทะของคลื่น ภายหลังเหตุการณ์สึนามิเรื่องราวของชาวเลเป็นที่รับรู้มากขึ้นเพราะการนำเสนอของสื่อมวลชน และองค์กร หน่วยงาน มูลนิธิต่าง ๆ เข้าไปช่วยเหลือและทำงานกับกลุ่มนี้ สาธารณชนให้ความสนใจในวิถีวัฒนธรรมชาวเลมากขึ้นทำให้ชาวเลมีภาพลักษณ์ดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันปัญหาที่สะสมมานาน ได้แก่ ปัญหาเรื่องที่ดินและการทำมาหากินกลับมีความรุนแรงและเข้มข้นขึ้นทั้งที่เป็นผู้อยู่อาศัยและทำมาหากินในบริเวณเกาะและชายฝั่งอันดามันมานาน แต่ชาวเล ส่วนใหญ่กลับพบว่าผืนดินที่เคยอยู่อาศัยและทำมาหากิน รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกจับจองครอบครองหรือประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองทำให้การทำมาหากินยากลำบากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการไม่ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและไม่ได้รับบริการพื้นฐาน เช่น สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิในการเดินทางออกนอกพื้นที่ ฯลฯ และปัญหาการขาดความมั่นใจและภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งทำให้เกิดปัญหาด้านจิตใจและสังคมตามมา

2. กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการขับเคลื่อนการฟื้นฟูวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวเลให้ยั่งยืนด้วยการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ชุมชนและรากฐานทางวัฒนธรรมชาวเลมีความเข้มแข็งทั้งในการดำรงชีวิตและการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเป็นประธาน ผู้แทนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ พังงา ภูเก็ต ระนอง และสตูลเป็นกรรมการ และผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เป็นกรรมการและเลขานุการ

3. คณะกรรมการอำนวยการฯ ได้มีการประชุมครั้งที่ 1/2552 เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2552 ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาปัญหาอันเป็นวิกฤตสำคัญที่มีผลกระทบต่อการดำเนินวิถีชีวิตชาวเลที่มีภูมิลำเนาในบริเวณจังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ ระนอง และสตูล ที่ประกอบด้วย 5 ปัญหาหลัก ดังนี้

- 3.1 ปัญหาเรื่องที่ทำกินและที่อยู่อาศัย
- 3.2 ปัญหาเรื่องให้การศึกษากับชาวเลรวมทั้งการจัดทำหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น
- 3.3 ปัญหาเรื่องฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมรวมทั้งการพัฒนาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง
- 3.4 ปัญหาเรื่องส่งเสริมสุขภาพและบริการสาธารณสุข

3.5 ปัญหาเรื่องจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน

คณะกรรมการอำนวยการฯ จึงได้มีมติให้มีการบริหารจัดการแบบบูรณาการในระดับจังหวัด โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลระดับจังหวัด 5 จังหวัด คือ จังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ ระนอง และสตูล ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ส่วนราชการและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนชาวบ้านเป็นกรรมการ และวัฒนธรรมจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ เพื่อทำหน้าที่ฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลที่กำลังเสื่อมถอยลงอย่างรวดเร็วทั้ง 5 จังหวัด

4. คณะอนุกรรมการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเลทั้ง 5 จังหวัด ได้ดำเนินการช่วยเหลือชาวเลและได้เสนอมาตรการต่างๆ มายังกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งคณะกรรมการอำนวยการฯ ได้รวบรวมข้อเสนอแนะและมาตรการต่างๆ ตามที่ คณะอนุกรรมการดังกล่าวเสนอ และกำหนดมาตรการในการฟื้นฟูและช่วยเหลือชาวเล ประกอบด้วย มาตรการฟื้นฟูระยะสั้นและมาตรการฟื้นฟูระยะยาว ดังนี้

4.1 มาตรการการฟื้นฟูระยะสั้น ดำเนินการภายในระยะเวลา 6-12 เดือน

4.2 มาตรการการฟื้นฟูระยะยาว ดำเนินการภายในระยะเวลา 1-3 ปี

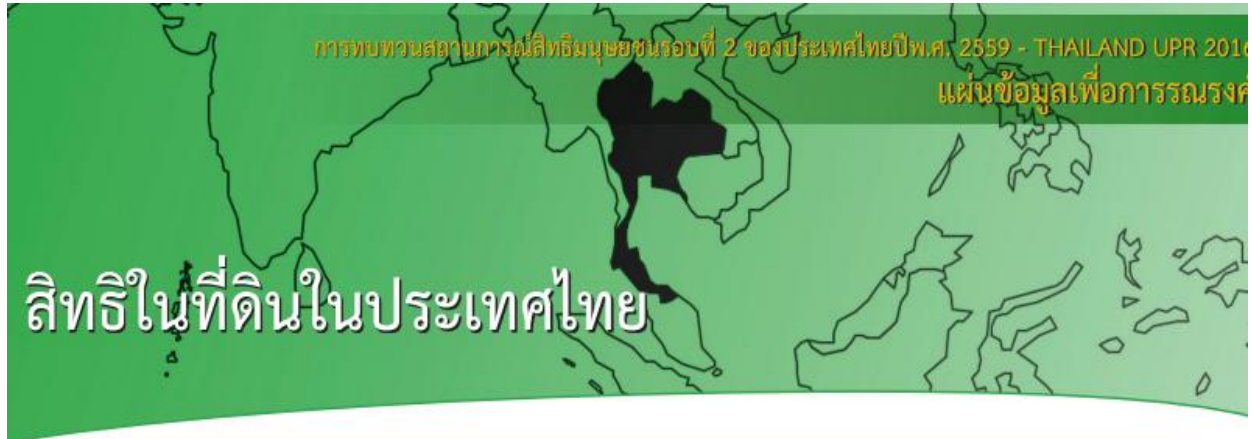
มติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล 2 มิถุนายน

1. มาตรการฟื้นฟูระยะสั้น ดำเนินการภายใน 6-12 เดือน	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
1.1 การสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ด้วยการจัดทำโฉนดชุมชนเพื่อเป็นเขตสงวนและวัฒนธรรมพิเศษสำหรับกลุ่มชาวเล โดยให้มีการพิสูจน์สิทธิ์ในที่อยู่อาศัยของชุมชนผ่านภาพถ่ายทางอากาศและด้วยวิธีอื่นๆ ที่ไม่ใช่เอกสารสิทธิ์แต่เพียงอย่างเดียว และให้แต่งตั้งอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดิน เพื่อการพิสูจน์ที่ดิน ชุมชนชาวเลเป็นการเฉพาะ	กระทรวงมหาดไทย (มท.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.)
1.2 การให้ชาวเลสามารถประกอบอาชีพประมง หาทรัพยากรตามเกาะต่างๆ ได้ และเสนอผ่อนปรนพิเศษในการประกอบอาชีพประมงที่ใช้อุปกรณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาวเลในการเข้าไปทำมาหากินในพื้นที่อุทยานและเขตอนุรักษ์อื่นๆ และกันพื้นที่จอด ซ่อมเรือ เส้นทางเข้า-ออกเรือ เนื่องจากส่วนมากทับซ้อนพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว มีความขัดแย้งกันเป็นระยะ รวมถึงการควบคุมเขตการทำประมงอวนลากและอวนรุนให้เป็นไปตามข้อตกลงอย่างแท้จริง (รुक้าเขตประมงชายฝั่ง)	ทส. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กษ.)
1.3 การช่วยเหลือด้านสาธารณสุขเพื่อฟื้นฟูสำหรับผู้ได้รับผลกระทบจากการประกอบอาชีพหาปลา/ดำนํ้าทำให้เกิดโรคน้ำหนึบ และการมีปัญหาด้านสุขภาพ	กระทรวงสาธารณสุข (สธ.)
1.4 การช่วยแก้ปัญหาสัญชาติในกลุ่มชาวเลที่ไม่มีบัตรประชาชน	มท.
1.5 การส่งเสริมด้านการศึกษาแก่เด็กและสนับสนุนทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง	กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.)

1. มาตรการฟื้นฟูระยะสั้น ดำเนินการภายใน 6-12 เดือน	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
พร้อมกับจัดตั้งการศึกษาพิเศษ/หลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน เนื่องจากเด็กขาลออกจากโรงเรียนก่อนจบการศึกษาภาคบังคับ	
1.6 การแก้ปัญหาอคติทางชาติพันธุ์และให้มองชาวเลอย่างมีศักดิ์ศรีมีความเป็นมนุษย์	วธ.
1.7 การส่งเสริมด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวเลและสนับสนุนงบประมาณจัดกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น ส่งเสริมให้มีโรงเรียนสอนภาษาวัฒนธรรมในชุมชน ส่งเสริมให้มีการสอนศิลปวัฒนธรรมชาวเลในหลักสูตรสามัญส่งเสริมชมรมท้องถิ่นในโรงเรียน เช่น ชมรมภาษา ชมรมร้องเง้ง ส่งเสริมการใช้สื่อที่หลากหลาย สื่อบุคคล สื่อพื้นบ้าน สื่อสมัยใหม่ ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น	วธ. ศธ.
1.8 ชุมชนที่มีกลุ่มองค์กรที่เข้มแข็งอยู่แล้ว ขอให้ภาครัฐดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และส่งเสริมชุมชนให้เกิดกิจกรรมที่มีความต่อเนื่อง	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)
1.9 การจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการทำงานของเครือข่ายชาวเล ให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมและให้มีงบประมาณส่งเสริม "วันนัดพบวัฒนธรรมชาวเล" เพื่อจัดกิจกรรมและการพบปะแลกเปลี่ยน (ในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี) โดยขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยชุมชนขอเป็นหลักในการจัดกิจกรรมดังกล่าว	พม. วธ.
2. มาตรการการฟื้นฟูในระยะยาว ดำเนินการภายใน 1-3 ปี	หน่วยงานรับผิดชอบ
2.1 พิจารณากำหนดพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษที่เอื้อต่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะสังคมวัฒนธรรมจำเพาะ	ทส.มท.พม.ศธ.วธ.

เอกสารเรื่องสิทธิที่ดินในประเทศไทย -แผ่นข้อมูลเพื่อการรณรงค์

จากการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรอบที่ 2 ของประเทศไทย Thailand UPR 2016

สรุปย่อการประเมินจากการรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในรอบแรก

ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินปรากฏชัดเด่นมากขึ้นในไทย ภายหลังปี 2551 จำนวนเกษตรกรและคนยากจนที่สูญเสียที่ดินได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะเป็นผลมาจากภาระหนี้สิน พร้อมกันนั้นยังมีปัญหาจำนวนเกษตรกรรายย่อยมากขึ้นที่ถูกเก็บค่าเช่าที่ดินอย่างไม่เป็นธรรม อีกทั้งกฎหมายและนโยบาย โดยเฉพาะในแง่ของการประกาศรับรองกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ทับซ้อนกันของรัฐ การขยายตัวของพื้นที่เกษตร (เนื่องจากนโยบายด้านเกษตรกรรมและการค้า) การไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจนสำหรับที่ดินซึ่งเป็นของรัฐ และการที่ชุมชนไร้ที่ดินไม่สามารถเข้าถึงและครอบครองที่ดิน เนื่องจากการกระจุกตัวของกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และเนื่องจากที่ดินมีราคาสูง ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญ ส่งผลให้มีการบุกรุกเข้าไปในที่ดินของรัฐและพื้นที่ป่ามากขึ้น ในระหว่างการทบทวนตามกระบวนการ UPR กรณีประเทศไทยเมื่อปี 2554 ไม่มีประเทศใดให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินเลย ในรายงานระดับประเทศก่อนจะมีการทบทวนตามวาระเมื่อปี 2554 รัฐบาลไทยระบุถึงความสำคัญกับการช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยที่มีรายได้น้อย สามารถเอาชนะปัญหาความยากจนโดยผ่านนโยบายหลายประการ รวมทั้งการออกโฉนดชุมชน

นับแต่การที่รัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 รัฐบาลได้ประกาศใช้มาตรการใหม่หลายประการ ซึ่งยิ่งคุกคามต่อโอกาสการดำรงชีพของประชาชน โดยให้อำนาจหน่วยงานราชการมากขึ้นในการบริหารจัดการที่ดินและจำกัดสิทธิของชุมชนที่จะปกป้องที่ดินของตนเอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) รายงานว่าได้รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชน ซึ่งได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของรัฐเพื่อปราบปรามการบุกรุกป่า อันเป็นผลมาจากประกาศคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และผู้ที่ถูกบังคับให้ต้องออกจากที่ดินของตนเองโดยไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเพียงพอ

ความท้าทายสำคัญเกี่ยวกับสิทธิในที่ดิน

1. คนในชนบทส่วนใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อย ไม่มีหลักฐานมากเพียงพอที่จะพิสูจน์ยืนยันกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เอกสารสิทธิหรือเอกสารพิสูจน์การทำกิน (น.ส.3ก) เป็นเอกสารจำเป็นเพื่อพิสูจน์ความมีกรรมสิทธิ์/การใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น หากปราศจากเอกสารเหล่านี้ บุคคลย่อมเสี่ยงจะถูกเวนคืนที่ดิน ทั้งๆ ที่เป็นที่ดินที่ได้ทำกินมาเป็นเวลานาน
2. มีการใช้มาตรการด้านกฎหมายกับชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งประกาศเป็นพื้นที่ป่า คำสั่งคสช.ฉบับที่ 64/2557 และ 66/2557 ตามแผนแม่บทป่าไม้ แผนปฏิบัติการฉบับที่ 10 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า และคำสั่งคสช.ฉบับที่ 4/2557 ให้อำนาจทางการในการจับกุมและดำเนินคดีกับบุคคลในข้อหาลักลอบตัดต้นไม้และบุกรุกที่ดินอย่างผิดกฎหมาย รวมทั้งการยึดที่ดินและทำลายพืชผลของพวกเขา
3. การเอาผิดทางอาญากับการเข้าร่วมการชุมนุมอย่างสงบเพื่อประท้วงต่อต้านการเวนคืนที่ดิน กฎอัยการศึกและมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 คำสั่งคสช.ฉบับที่ 3/2558 และประกาศคสช.ฉบับที่ 7/2557 ต่างถูกใช้เพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมและสิทธิพื้นฐานอื่นๆ เป็นเหตุให้ผู้ได้รับผลกระทบไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรม
4. การตอบโต้อย่างรุนแรงต่อผู้ทำงานปกป้องสิทธิในที่ดิน ผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนที่ช่วยเหลือชุมชนชายขอบในการปกป้องสิทธิในที่ดินของตน ตกเป็นเป้าการข่มขู่ คุกคาม และอาจถูกสังหาร รวมทั้งการบังคับบุคคลให้สูญหาย
5. การดำเนินโครงการพัฒนาใด ๆ โดยไม่มีขั้นตอนการปรึกษาหารือกับสาธารณะและทำการประเมินผลกระทบล่วงหน้าอย่างเพียงพอหรือไม่มีขั้นตอนปฏิบัติบนเลย แม้ว่าพระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ.2551 จะกำหนดให้ต้องมีการปรึกษาหารือกับผู้ที่ได้รับผลกระทบเกี่ยวกับเงื่อนไขของโครงการพัฒนาใดๆ ในที่ดิน เพื่อประโยชน์ในทางเกษตรกรรม เศรษฐกิจ และทรัพยากร แต่โดยปกติแล้วแทบไม่ได้รับการให้ความสำคัญกับความเห็นของคนในพื้นที่เลย

คนในชนบทส่วนใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อย ไม่มีหลักฐานมากเพียงพอที่จะพิสูจน์ยืนยันกรรมสิทธิ์ในที่ดิน:

เอกสารสิทธิ์หรือเอกสารพิสูจน์การทำกิน (นส.3ก) เป็นเอกสารจำเป็นเพื่อพิสูจน์ความมีกรรมสิทธิ์/การใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น หากปราศจากเอกสารเหล่านี้ บุคคลย่อมเสี่ยงจะถูกเวนคืนที่ดิน ทั้ง ๆ ที่เป็นที่ดินที่ได้ทำกินมาเป็นเวลานาน

ประชาชน 800,000 คนต้องอาศัยอยู่ในที่ดินของรัฐ มีเพียง 50 คนซึ่งคิดเป็น 10% ของประชากร ครอบครองที่ดินส่วนบุคคลกว่า 90%

การต่อสู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลเพื่อปกป้องที่ดินของบรรพชนในภูเก็ต: กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล (หรือที่เรียกว่ามอแกน) ต้องต่อสู้มาเป็นเวลานานเพื่อไม่ให้ถูกขับไล่ออกจากที่ดินที่ตกทอดมาจากบรรพชน พวกเขาอาศัยอยู่ในที่ดินที่มีราคาสูงในภูเก็ตซึ่งบรรพค่านักธุรกิจเป็นผู้ถือครองเอกสารสิทธิ์ในที่ดินเหล่านั้น ในเดือนกุมภาพันธ์ 2556 ศาลจังหวัดภูเก็ตมีคำสั่งให้ครอบครัวชาวเลเดือดร้อนครอบครัวออกจากที่ดินของตนเอง อย่างไรก็ตาม การสอบสวนคดีพิเศษพบว่าชุมชนเหล่านั้นอยู่ในที่ดินดังกล่าวมาอย่างน้อย 100 ปี โดยเป็นการพิสูจน์จากดีเอ็นเอในหลุมศพ แม้ว่าพวกเขาจะไม่มีเอกสารสิทธิ์อย่างเป็นทางการก็ตาม ในเดือนพฤศจิกายน 2557 กระทรวงยุติธรรมมีข้อเสนอให้กรมที่ดินพิจารณายกเลิกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินจำนวน 11 ไร่ของนักธุรกิจหลายคน ซึ่งเป็นที่ดินของชุมชนชาวมอแกน โดยยังมีที่ดินอีกแปลงหนึ่งจำนวน 10 ไร่ในพื้นที่เดียวกันซึ่งอยู่ระหว่างการสอบสวน ในปัจจุบัน มีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลจำนวน 1,042 คนหรือประมาณ 210 ครอบครัวอาศัยอยู่ในชุมชนนี้ พวกเขาต่างเป็นคนยากจนและส่วนใหญ่เป็นชาวประมง

ต้นเดือนมกราคม 2559 กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลซึ่งอาศัยอยู่ในหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ถูกบริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ขับไล่ออกจากที่ดิน โดยพวกเขาถือเอกสารสิทธิ์สำหรับที่ดินที่ตกทอดมาจากบรรพชนของชุมชนเหล่านี้ ในวันที่ 28 มกราคม 2559 รองนายกรัฐมนตรีสั่งการให้หน่วยงานต่าง ๆ สอบสวนความเป็นมาของเอกสารสิทธิ์ในที่ดินของบริษัทเหล่านี้ และจำแนกได้ว่าได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่หลังจากเกิดเหตุการณ์ปะทะกันของชุมชนชาวเล หนึ่งวันก่อนหน้านั้นมีกลุ่มผู้ขายประมาณ 100 คนที่ได้รับการว่าจ้างจากบริษัท Baron World Trade Company ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน ให้ทำการปิดทางเข้าไปยังที่ดินของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล บริเวณหาดราไวย์ เป็นเหตุให้เกิดการปะทะกันของทั้งสองฝ่าย และมีผู้ได้รับบาดเจ็บหลายคน

ในเดือนกุมภาพันธ์ 2559 กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลประมาณ 30 คนได้ยื่นเรื่องร้องเรียนกับรองนายกฯ ขอความสนับสนุนในการแก้ปัญหาข้อพิพาทในที่ดินกับบริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ผู้นำชาวเลเรียกร้องกรมที่ดินให้ยกเลิกเอกสารสิทธิ์ที่ออกให้กับบริษัท ซึ่งทับซ้อนกับที่ดินจากบรรพชนของพวกเขาบนหาดราไวย์จำนวน 19 ไร่ แต่จนถึงปัจจุบันยังไม่มีมีการแก้ปัญหาดังกล่าว

ข้อมูลเหล่านี้จัดทำโดยสททพันธกษัตริย์ภาคใต้ (สทค.) และ Focus on the Global South เป็นส่วนหนึ่งของการเสนอข้อมูลร่วมกันของกลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน มูลนิธิยุติธรรมเพื่อสันติภาพ และกลุ่มจับตาปัญหาที่ดิน <http://focusweb.org/sites/www.focusweb.org/files/UPR%20%20cycle%20review%20.pdf>

ภาคผนวก ค

แนวคิดเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์ โดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทำไมควรจะต้องมีเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์?

ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ มีวิถีชีวิตที่ไม่เหมือนกับสังคมใหญ่ กำลังประสบปัญหาคล้ายคลึงกันคือการกลายเป็นกลุ่มชายขอบ ขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ถูกกีดกันออกจากสิทธิในการใช้และเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ถูกผลักเข้าสู่กิจกรรมที่ผิดกฎหมายและต้องทำงานที่เสี่ยงอันตราย ขาดความมั่นใจและภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม และถูกดูแคลนจากบุคคลที่ไม่เข้าใจในวิถีวัฒนธรรม ฯลฯ ปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มประสบอยู่มีรายละเอียดและความเข้มข้นของปัญหาแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ภายหลังเหตุการณ์สึนามิ ปัญหาเรื่องที่ดินได้รับการเปิดเผยและติดตามมากขึ้นเพราะมีการอ้างกรรมสิทธิ์ในที่ดินชายฝั่งทะเล มีการไล่รื้อฟ้องร้องเรื่องการบุกรุก การขาดกรรมสิทธิ์ที่ดินส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและสวัสดิการอื่นๆ เช่น ชุมชนชาวเลที่หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต มีสาธารณูปโภคที่จำกัด บ้านบางหลังต้องใช้เทียนหรือตะเกียงเพราะไม่มีไฟฟ้า ต้องใช้น้ำบ่อซึ่งเป็นน้ำกร่อย และต้องใช้ชายหาดเป็นที่ขับถ่ายเพราะไม่มีห้องส้วม

การเพิกเฉยต่อปัญหาและปล่อยให้ยืดยาวต่อมา เป็นการบ่มเพาะให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจสังคม รวมทั้งการเสื่อมถอยของวัฒนธรรม ยิ่งไปกว่านั้น ยังลุกลามบานปลายเป็นปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากกรณีชุมชนชาวเลหาดราไวย์ที่มีการส่งกลุ่มคนภายนอกเข้าไปทำร้ายผู้คนในชุมชนที่พยายามปกป้องผืนดินที่ได้ใช้ประโยชน์กันมาอย่างต่อเนื่อง กลุ่มที่เป็นชาติพันธุ์ชายขอบที่ต้องเผชิญกับปัญหาความมั่นคงของที่อยู่อาศัยและการทำมาหากินอยู่แล้ว ก็ยังเป็นกลุ่มเปราะบางที่รับผลกระทบต่างๆ ตามมาอีกมากมาย

แต่เดิมนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติสามารถจะเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างอิสระ และทำให้เกิดวิถีวัฒนธรรมรวมทั้งความรู้พื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์และทำให้ดำรงฐาน “เศรษฐกิจพอเพียง” ไว้ได้อย่างมีศักดิ์ศรี แต่ในปัจจุบันนี้ ทั้งที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติถูกจับจองครอบครอง ถูกเร่งรัดให้เกิดการพัฒนา หรือประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครอง อีกทั้งระบบกฎหมายในปัจจุบันยึดเอามุมมองกรรมสิทธิ์เป็นที่ตั้ง ในขณะที่หลายกลุ่มชาติพันธุ์มีระบบคิดว่าทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ป่า แม่น้ำลำธาร พื้นที่ชายฝั่ง หาดทราย รวมทั้งสิ่งมีชีวิต

เป็นสิ่งที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ทุกคนสามารถจะเข้าถึงและใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้โดยหลักสิทธิชุมชนและการเอื้อเฟื้อ
ต่อกัน การอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์มาอย่างต่อเนื่องก็น่าจะเป็นเครื่องรับรองสิทธิในตัวเองอยู่แล้ว

เขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์คืออะไร?

การแก้ไขปัญหาเรื่องสิทธิในที่ดิน และการสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ควรจะใช้
แนวคิดเรื่อง**เขตคุ้มครองทางวัฒนธรรม** แนวคิดที่คล้ายกันนี้ คือเขตวัฒนธรรมพิเศษ ได้มีการรับรองในเชิง
นโยบายแล้ว โดยระบุว่าเป็นแนวคิดที่จะต้องดำเนินงานตามมติคณะรัฐมนตรีเรื่องการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล
(2 มิถุนายน 2553) และมติคณะรัฐมนตรีเรื่องการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกระเหรี่ยง (3 สิงหาคม 2553)

แนวคิดเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมหรือเขตวัฒนธรรมพิเศษ ครอบคลุม **พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยหรือพื้นที่ตั้งของชุมชน** ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเป็นกลุ่มชุมชน พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยนั้นมีความหมายมากกว่า “บ้าน”
และ “ครอบครัว” แต่ครอบคลุมไปถึงความเป็น “ชุมชน” ซึ่งมีภาษา ขนบประเพณี คุณค่าและกติการ่วมกัน
เขตคุ้มครองวัฒนธรรมจะสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและความเข้มแข็งให้ชุมชน หากเป็นพื้นที่ที่มีการโต้แย้ง
เรื่องสิทธิ ควรจะมีการตรวจสอบ พิสูจน์ และคุ้มครองสิทธิโดยคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชน ซึ่ง “เอกสารสิทธิ”
ไม่ควรจะเป็นหลักฐานเดียวที่ใช้ในการพิจารณาเรื่องสิทธิในที่ดินและที่อยู่อาศัยของชุมชนชาติพันธุ์

เขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมครอบคลุม **พื้นที่ทำมาหากิน** ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ
ธรรมชาติ แนวคิดนี้สนับสนุนการดำรงชีพที่มีรากฐานอยู่บนความรู้ความเชี่ยวชาญของกลุ่มชาติพันธุ์ และยัง
เน้นการคุ้มครอง **พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือพื้นที่ทางจิตวิญญาณ** ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่ง
เหนือธรรมชาติ และเป็นรากฐานของกติกาเพื่อความเคารพในธรรมชาติ และเคารพในสิทธิของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

เขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมจะเน้นการปกป้องคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งวิถีวัฒนธรรมที่เปราะบางและ
ที่กำลังถูกรุกไล่โดยแรงผลักดันจากการพัฒนาหรือการอนุรักษ์แบบสุดโต่งและเร่งรีบ ซึ่งการคุ้มครองทาง
วัฒนธรรมนี้ไม่ได้เป็นไปเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมายอย่างเดียว แต่เป็นไปเพื่อที่สังคมไทยโดยรวมจะได้รักษาคุณค่า
ทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งได้รับการสะสมบ่มเพาะกันมายาวนาน อีกทั้งเป็นแนวทางการปฏิรูปที่รัฐไทยจะได้
แสดงให้เห็นประชาคมโลกได้เห็นถึงความพยายามที่จะคุ้มครองสิทธิของกลุ่มด้อยโอกาส ที่มีความเปราะบาง และ
ไม่สามารถปกป้องตนเองได้ตามลำพัง

แนวทางการดำเนินงานเรื่องเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์ควรจะเป็นอย่างไร?

กลุ่มชาติพันธุ์หลายชุมชนในประเทศไทยได้ประกาศ “เขตสังคมวัฒนธรรมพิเศษ” ขึ้นเองแล้ว เช่น ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินลาดใน จังหวัดเชียงราย และชุมชนชาวอุรักลาโว้ยบ้านสังกะอู้ เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ แต่ความพยายามนี้ยังไม่ได้ได้รับการรับรองและสนับสนุนอย่างเป็นทางการและอย่างจริงจังจากภาครัฐ

การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมอาจจะแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากบริบทและความพร้อมของชุมชนมีความแตกต่างกัน โดยควรจะมีการกำหนดพื้นที่นำร่องเพื่อที่จะได้วิเคราะห์ประสบการณ์ ปัญหาอุปสรรค รวมทั้งบทเรียนที่ได้ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนพื้นที่นำร่อง การจัดกระบวนการชุมชนเพื่อสร้างพลังทางปัญญาและความเข้มแข็งให้ชุมชน การสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันอย่างเท่าเทียม และการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดรูปแบบการคุ้มครองทางวัฒนธรรมกำหนดแผนด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมชุมชน แผนการจัดการด้านวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อที่จะขยายผลและปรับปรุงให้การดำเนินงานส่งเสริมเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่จะสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ความเข้มแข็งของชุมชน และความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมได้ในที่สุด

มีข้อควรระวังเกี่ยวกับการกำหนดเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมฯ บ้างหรือไม่

การดำเนินงานเรื่องเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมต้องหลีกเลี่ยงการอพยพโยกย้ายชุมชนออกจากพื้นที่ที่เคยอยู่อาศัยและทำมาากินมายาวนาน เพราะมีบทเรียนมากมายจากประเทศต่างๆ เช่นการจัดตั้งนิคมอินเดียแดง (Indian reservation) ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการโยกย้ายชุมชนดั้งเดิมเพื่อไปอยู่ในนิคมที่เป็นพื้นที่ ห่างไกลแห้งแล้ง กันดาร ฯลฯ ทำให้ยากต่อการปรับตัว ชุมชนหลายแห่งมีปัญหาการว่างงาน อดายมุข และโรคพิษสุราเรื้อรัง และกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมในที่สุด ปัจจัยหลักที่ทำให้การจัดการล้มเหลวก็คือความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมชุมชน

นอกจากนั้น ไม่ควรดำเนินการในลักษณะสูตรตายตัวที่ทำเหมือนกัน รูปแบบเดียวกันในทุกพื้นที่ทุกชุมชน แต่จะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นและปรับใช้ให้สอดคล้องสภาพวิถีวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน การกำหนดเขตและแนวทางของเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมไม่ควรที่จะรวบรัดหรือมีการสร้างกฎกติกาโดยหน่วยงานหรือองค์กรหนึ่งใด และต้องมีการป้องกันการครอบงำด้านความคิดจากหน่วยงานหรือองค์กร โดยเฉพาะส่วนที่เน้นเรื่องมูลค่าทางเศรษฐกิจ มิฉะนั้น วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์จะถูกนำมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือใช้เชิงพาณิชย์จนกระทั่งส่งผลกระทบในที่สุด

ภาคผนวก ง

คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหา ความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล

คำสั่งสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๑๑๖ /๒๕๕๗

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน
และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล

ตามที่กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลได้ร้องเรียนขอให้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อกำกับดูแล ติดตาม และเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล นั้น

เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และได้แนวทางในการปฏิบัติโดยเร็ว จึงแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	พลเอก สุรินทร์ พิกุลทอง	ประธานกรรมการ
๑.๒	ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติศักดิ์ ปกรติ	รองประธานกรรมการ
๑.๓	ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด	กรรมการ
๑.๔	ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๑.๕	ผู้แทนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
๑.๖	ผู้แทนกระทรวงวัฒนธรรม	กรรมการ
๑.๗	ผู้แทนกรมการปกครอง	กรรมการ
๑.๘	ผู้แทนกรมที่ดิน	กรรมการ
๑.๙	ผู้แทนกรมธนารักษ์	กรรมการ
๑.๑๐	ผู้แทนกรมประมง	กรรมการ
๑.๑๑	ผู้แทนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	กรรมการ
๑.๑๒	ผู้แทนกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	กรรมการ
๑.๑๓	ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	กรรมการ
๑.๑๔	ผู้แทนกรมป่าไม้	กรรมการ
๑.๑๕	ผู้แทนกรมเจ้าท่า	กรรมการ
๑.๑๖	ผู้แทนศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)	กรรมการ
๑.๑๗	ผู้แทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)	กรรมการ
๑.๑๘	ผู้ว่าราชการจังหวัดระนอง	กรรมการ
๑.๑๙	ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล	กรรมการ
๑.๒๐	ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา	กรรมการ
๑.๒๑	ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่	กรรมการ
๑.๒๒	ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต	กรรมการ
๑.๒๓	ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานการออกหนังสือสำคัญ กรมที่ดิน	กรรมการ

/๑.๒๔ พันตำรวจโท...

๑.๒๔	พันตำรวจโท ประวุธ วงศ์สีนิล	กรรมการ
๑.๒๕	นางนฤมล อรุโณทัย	กรรมการ
๑.๒๖	นายณฤพล บุญชื่น	กรรมการ
๑.๒๗	นางปริดา คงแป้น	กรรมการ
๑.๒๘	นายไมตรี จงไกรจักร์	กรรมการ
๑.๒๙	นายจันทน์ จิตรนิรัตน์	กรรมการ
๑.๓๐	ผู้แทนชุมชนชาวเลในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง จังหวัดละ ๑ คน	กรรมการ
๑.๓๑	ผู้ประสานงานศูนย์กฎหมายและสิทธิชุมชนพื้นที่อื่นตามัน	กรรมการ
๑.๓๒	ผู้อำนวยการศูนย์บริการประชาชน	กรรมการ
	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	และผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๓๓	เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการประชาชน	กรรมการ
	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี จำนวน ๒ คน	และผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๓๔	เจ้าหน้าที่กระทรวงวัฒนธรรม	กรรมการ
		และผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๓๕	เจ้าหน้าที่กรมที่ดิน	กรรมการ
		และผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ ตรวจสอบข้อเท็จจริงและปัญหาในเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนชาวเล ในพื้นที่ ๕ จังหวัด และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา

๒.๒ อำนาจการ และติดตามผลการดำเนินการของส่วนราชการ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๓ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานได้ตามความเหมาะสม

๒.๔ เชิญผู้แทนส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐและบุคคล เข้าร่วมประชุมชี้แจงข้อเท็จจริง ให้ข้อมูล รวมทั้งจัดส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหา

๒.๕ ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ รวมทั้งคณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้อยู่ภายใต้คณะกรรมการชุดนี้ ที่มีได้เป็นข้าราชการหรือพนักงานของรัฐที่ได้รับค่าเช่าที่พัก และค่าพาหนะเดินทาง ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามความจำเป็นในการสนับสนุนการปฏิบัติงานตามระเบียบของทางราชการ โดยเบิกจ่ายจากงบประมาณของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

(หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล)
ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก จ

ข้อเสนอจากคณะกรรมการแก้ไขปัญหาฯ ถึงปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (20 มิถุนายน 2559)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกินและพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล
ศูนย์บริการประชาชน โทร. ๐ ๒๐๔๓ ๔๔๔๓

ที่ นร ๐๑๐๕-๐๔/๖๔๖๑

วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๙

เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล

เรียน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

คณะกรรมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล ขอรายงานภาพรวมการดำเนินงานเพื่อโปรดทราบและพิจารณา สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

๑. ความเป็นมา

๑.๑ คณะรัฐมนตรีในการประชุม เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ ลงมติเห็นชอบหลักการ “แนวนโยบายการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล” ตามที่กระทรวงวัฒนธรรมเสนอ สรุปได้ ดังนี้

๑.๑.๑ มาตรการฟื้นฟูระยะสั้น เช่น เรื่องการให้ชาวเลสามารถประกอบอาชีพประมงหาทรัพยากรตามเกาะต่าง ๆ ได้ และเสนอผ่อนปรนเป็นกรณีพิเศษในการประกอบอาชีพประมงที่ใช้อุปกรณ์ดั้งเดิมของกลุ่มในการเข้าไปทำมาหากินในพื้นที่อุทยานและเขตอนุรักษ์ต่าง ๆ รวมถึงกรณีอื่น ๆ ที่มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ

๑.๑.๒ มาตรการระยะยาว เรื่องเขตวัฒนธรรมพิเศษ อยู่ในขั้นตอนการศึกษาแนวคิดเขตวัฒนธรรมจากต่างประเทศ เพื่อนำมากำหนดแนวทางในการดำเนินการต่อไป

ทั้งนี้ ได้มอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนดังกล่าวไปเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป โดยให้กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับความเห็นของกระทรวงการคลัง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานงบประมาณ รวมทั้งความเห็นของคณะรัฐมนตรีไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปด้วย ดังนี้

(๑) การจัดทำโฉนดชุมชนสำหรับกลุ่มชาวเล อาจมีปัญหาเกี่ยวกับเอกสารสิทธิโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่เป็นเขตอุทยานและป่าชายเลน ดังนั้น กระทรวงวัฒนธรรมจึงควรพิจารณากำหนดแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจนเหมาะสมร่วมกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย

(๒) การแก้ไขปัญหาสัญชาติสำหรับกลุ่มชาวเลที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นำเรื่องนี้เสนอสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ เพื่อพิจารณาในสภาพความมั่นคงแห่งชาติต่อไป (เอกสาร ๑)

๑.๒ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๖๖/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙ แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกินและพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล โดยมีพลเอก สุรินทร์ พิภพทอง ประธานกรรมการ นักวิชาการภาคประชาชน ผู้แทนหัวหน้าส่วนราชการ ผู้แทนสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ผู้ว่าราชการจังหวัดระนอง สตูล พังงา กระบี่ และภูเก็ต และตัวแทนภาคประชาชนร่วมเป็นกรรมการ มีผู้อำนวยการศูนย์บริการประชาชนเป็นกรรมการและเลขานุการ มีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและปัญหา

การจำกัดอุปกรณ์ กำหนดจุด กำหนดระยะเวลาและกำหนดปริมาณจับสัตว์น้ำ เป็นการกระทบบวิถีชีวิตของชาวเลทั้ง ๆ ที่มีกฎหมายอื่นใช้บังคับอยู่แล้ว

๒.๒.๓ พื้นที่ทางจิตวิญญาณของชาวเล

พื้นที่ทางจิตวิญญาณของชาวเล ได้แก่ ที่ฝั่งศพ พื้นที่นอนหาด พื้นที่ศาลเคารพ (บาไล) ได้รับผลกระทบจากการออกเอกสารสิทธิเข้ามาทับหรือเบียดโดยเฉพาะที่ฝั่งศพที่มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแล้ว จะมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว ๆ ท่างกลางโดนดที่ดินซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่า การออกโดนดที่ดินนั้นทับเข้ามาในบริเวณที่ฝั่งศพ นอกจากนี้ หลายแห่งที่ออกโดนดทับทางเดินสาธารณะเข้าสู่ที่ฝั่งศพ มีการสร้างรั้วปิดกั้น ทำให้ชาวเลเข้าไปในที่ฝั่งศพไม่ได้ ชายหาดหลายแห่งที่ชาวเลใช้เป็นพื้นที่ทำพิธีนอนหาดก็ถูกบุกรุกจนไม่สามารถเข้าไปใช้ทำพิธีได้ดังเดิม

๓. ข้อพิจารณา

คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า การแก้ไขปัญหาที่ดินของชาวเลไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และที่ทางจิตวิญญาณ จำเป็นต้องใช้ข้อเท็จจริงทั้งทางลึกและทางกว้างประกอบกับข้อกฎหมาย โดยคำนึงถึงการใชกฎหมายเพื่อรักษาความเป็นธรรมตามสภาพความเป็นจริงตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ไม่ใชกฎหมายเพื่อรักษากฎหมาย) โดยตรวจสอบสืบค้นข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อเท็จจริงจะเป็นตัวกำหนดว่า ที่ดินหรือพื้นที่บริเวณนั้นเป็นสิทธิโดยชอบของใครตามกฎหมาย

๓.๑ ชุมชนชาวเลราไวย์ จังหวัดภูเก็ต

๓.๑.๑ เมื่อปรากฏหลักฐานทั้งพยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานบุคคล และภาพถ่ายทางอากาศเป็นที่ประจักษ์ว่า ชาวเลอุรักราไวย์ที่หาดราไวย์เป็นชุมชนดั้งเดิมของจังหวัดภูเก็ต คู่กับชุมชนเผ่าซาไกและอยู่มานานกว่า ๔๐๐ ปี (ก่อนที่ชาวจีนอพยพมาอยู่ที่ภูเก็ต) และได้ครอบครองและทำประโยชน์ในพื้นที่โดยทำการปลูกบ้านเป็นที่ยู่อาศัย ทำสวนมะพร้าว ทำข้าวไร่ มีที่ฝั่งศพ มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (บาไล) มีบ่อน้ำโบราณ ที่ดินบริเวณนี้จึงเป็นสิทธิโดยชอบของชาวเล การที่มีบุคคลภายนอกมาแจ้งสิทธิ ส.ค.๑ และต่อมาได้มีการออกโดนดที่ดินทับที่ชุมชนชาวเลราไวย์ โดยไม่มีการสอบสวนสิทธิว่า ชาวเลที่อาศัยอยู่จะคัดค้านการแจ้ง ส.ค.๑ หรือการออกโดนดที่ดินดังกล่าวหรือไม่ จึงเป็นการออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบสมควรยกเลิกเอกสารสิทธิทั้งหมดที่ทับพื้นที่ที่ชาวเลครอบครองใช้ประโยชน์โดยชอบ และคืนสิทธิให้กับชุมชนชาวเล ซึ่งสิทธินี้เป็นสิทธิที่มีอยู่เดิมของชาวเลมิใช่สิทธิที่เรียกร้องใหม่ สำหรับความเสียหายของผู้ถือโดนดที่ดินที่มีไ้เป็นผู้แจ้งส.ค.๑ สมควรได้รับการชดเชยจากรัฐตามความเหมาะสมและเป็นธรรม เพราะเอกสารสิทธิออกโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๓.๑.๒ เนื่องจากชาวเลราไวย์อยู่อาศัยกันแบบรวมกลุ่มเป็นชุมชนโดยไม่ยึดถือที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของคนใดคนหนึ่งหรือครอบครัใดครอบครัหนึ่ง แต่อยู่กันแบบเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สมควรจัดเป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษของชนเผ่าดั้งเดิม โดยจัดให้มีบ้านพักอาศัยตามวิถีของชุมชนชาวเลอุรักราไวย์ ที่มั่นคงสุขลักษณะ และมีสาธารณูปโภคตามความจำเป็นเหมาะสมให้สามารถอยู่อาศัยได้อย่างมั่นคงถาวรตลอดไป ทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ตและทะเลอันดามันอีกด้วย

๓.๒ ชุมชนชาวเลเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล

๓.๒.๑ เนื่องจากปัญหาที่ดินบนเกาะหลีเป๊ะมีความซับซ้อน ได้แก่ ปัญหาระหว่างชาวเลด้วยกัน ปัญหาระหว่างเจ้าของรีสอร์ทกับชาวเล และปัญหาระหว่างชาวเลกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา ประกอบกับปัญหาทางด้านเอกสาร ส.ค.๑ ที่มีข้อความกระทบถึงสิทธิของผู้แจ้ง ส.ค.๑ และมีการแจ้งหลักฐานทับที่อยู่อาศัยของชาวเลด้วยกัน นอกจากนี้ ปัจจุบันมีการบุกรุกขยายที่ดินมากกว่าหลักฐาน

ที่เคยครอบครองและทำประโยชน์ไว้ ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิชาวเลและรัฐ ทั้งยังมีการอพยพชาวเลที่เกาะอื่น มาไว้ที่เกาะหลีเป๊ะ โดยกรมป่าไม้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ดังกล่าวแล้ว เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย สมควรที่จะใช้ภาพถ่ายทางอากาศที่เก่าที่สุด คือ ภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ การครอบครองการใช้ประโยชน์ ประกอบกับหลักฐานอื่น เช่น ผลอาสิน (ต้นมะพร้าว) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น ชื่ออ่าว ชื่อเกาะ เป็นต้น

๓.๒.๒ ที่ดินของรัฐที่ได้คืนมาจากการตรวจสอบตามข้อ ๓.๒.๑ เห็นควรนำมา จัดเป็นที่พักอาศัยตามวิถีชีวิตของชาวเล สร้างสถานที่ราชการเพื่อดูแลประชาชนในด้านสาธารณสุข โภค สารานุสุข และอำนวยความสะดวกทั้งชีวิตและร่างกาย นอกจากนี้ ควรจัดผังเมืองให้เกิดความสะดวกกับ ประชาชนและนักท่องเที่ยว

๓.๓ พื้นที่ทางจิตวิญญาณของชาวเล โดยเฉพาะที่ฝั่งศฟ ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงตามข้อ ๒.๒.๓ นั้น สมควรที่จะได้ทำการตรวจสอบการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงของที่ฝั่งศฟ (น.ส.ล.) และ โฉนดที่ดินที่อยู่รอบ น.ส.ล. นั้น อย่างละเอียด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของ ชาวเล

๔. ข้อเสนอ

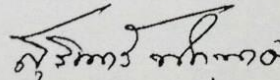
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ดังนี้

๔.๑ กรุณาให้ความเห็นชอบตามที่พิจารณาในข้อ ๓.

๔.๒ นำเรียนรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (หม่อมหลวง ปนัดดา ดิศกุล) เพื่อกรุณาพิจารณาด้วย

๔.๓ ให้คณะกรรมการฯ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

พลเอก

(สุรินทร์ พิฎลทอง) /

ประธานกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย
พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ทางจิตวิญญาณของชุมชนชาวเล

เห็นชอบ ตามข้อ

ภาคผนวก ฉ

สรุปย่อแผนแม่บทการพัฒนาชนกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2558-2560)

ที่จัดทำโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1. ในประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ใน 67 จังหวัด จำนวน 56 กลุ่ม มีประชากรประมาณ 6,100,000 คน หรือร้อยละ 9.68 ของประชากรทั้งประเทศ
2. ช่วงสำคัญในการพัฒนาชนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนพื้นที่สูง

ปี พ.ศ.	ลักษณะงาน
2502	มีการตั้ง “คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา”
2512	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้ง “โครงการหลวง” เพื่อช่วยเหลือในด้านมนุษยธรรม การศึกษา การส่งเสริมอาชีพโดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม
2532/2535	มติคณะรัฐมนตรีและนโยบายแก้ไขปัญหาความมั่นคงของชาติเกี่ยวกับชาวเขาและการปลูกพืชเสพติด มุ่งเน้นการจัดตั้งถิ่นฐานถาวร การสำรวจสถานะบุคคล การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการแก้ไขปัญหายาเสพติด
2536	มติคณะรัฐมนตรีให้สำรวจข้อมูลชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อจัดทำแผนแม่บทในระดับชาติและระดับจังหวัด และมีการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ
2545	การปฏิรูประบบราชการ ส่งผลให้โครงสร้างงานบริหารของหน่วยงานต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป ขาดหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน
2550	มีปณิธานสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนพื้นเมือง ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์รวมตัวเพื่อให้เกิดการส่งเสริมสิทธิอย่างจริงจัง

3. หลักการเหตุผลในการจัดทำแผน

- 1) กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยส่วนใหญ่มีถิ่นฐานในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร มีฐานะยากจน ขาดบริการขั้นพื้นฐาน คุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์ มีวิถีชีวิตพึ่งพาธรรมชาติซึ่งมีข้อจำกัดมากขึ้นทุกที
- 2) การน้อมนำแนวพระราชดำริมาปรับใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ ยึดแนวพระราชดำริและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพคนกลุ่มชาติพันธุ์ให้ได้รับสิทธิตามกฎหมาย
- 3) เน้นการดำเนินงานที่ต่อเนื่องในหลายเรื่องที่เป็นองค์รวมของชีวิต สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีความมั่นคงในชีวิต ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้
- 4) สถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและส่งผลกระทบต่อชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์
- 5) การปรับกระบวนการดำเนินการทั้งการพัฒนากระบวนการข้อมูล มีการระบุผู้รับผิดชอบในทุกระดับ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่สังคม

4. แผนพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2558-2560)

1) **วิสัยทัศน์** “กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ได้รับการพัฒนาเพื่อมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้ ดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตนเองและได้รับสิทธิทางวัฒนธรรม ได้รับการยอมรับพร้อมก้าวสู่กระบวนการพัฒนาส่วนรวมและก้าวสู่สากล”

2) **วัตถุประสงค์** เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยได้รับการพัฒนาและคุ้มครองสิทธิความเป็นบุคคลทางกฎหมายและการตั้งถิ่นฐาน ยกระดับความเป็นอยู่และพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้มีโอกาสเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ รวมถึงการรักษาอัตลักษณ์

3) **กลุ่มและพื้นที่เป้าหมาย** แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ตามลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ กลุ่มชุมชนบนพื้นที่สูง (จำนวน 20 จังหวัดในพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลางตะวันตก) กลุ่มตั้งถิ่นฐานในทะเล (ชาวเลจำนวน 5 จังหวัด รวม 41 ชุมชน) กลุ่มตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบ และกลุ่มตั้งถิ่นฐานในป่า

4) **ยุทธศาสตร์และแนวทางดำเนินงาน** (1) การสืบสานการพัฒนาชุมชนตามแนวพระราชดำริ (2) การคุ้มครองสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (3) การพัฒนาความเป็นอยู่เพื่อพัฒนาอาชีพและรายได้ (4) การพัฒนาคนและคุณภาพชีวิตคน (5) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (6) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

5) **การบริหารจัดการแผนไปสู่การปฏิบัติ** ใช้ “แผนปฏิบัติการ” และ “แผนปฏิบัติงานประจำปี” เป็นเครื่องชี้นำการดำเนินงาน ประสาน จัดสรรทรัพยากรดำเนินงานและติดตามประเมินผล มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ 3 ชุด (1) “คณะกรรมการกลุ่มชาติพันธุ์แห่งชาติ” ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายอำนวยการและศูนย์กลางในการบูรณาการดำเนินงาน (2) “คณะกรรมการขับเคลื่อนและดำเนินงานพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ในประเทศไทย” มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นประธานทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง การบูรณาการ ดำเนินงาน ขับเคลื่อน อนุมัติแผนงาน/โครงการและติดตามประเมินผลการดำเนินงาน และ (3) “คณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ระดับจังหวัด” มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ทำหน้าที่ขับเคลื่อนดำเนินงานและประสานงานในระดับจังหวัด

6) **งบประมาณ** ใช้งบประมาณจาก (1) งบประมาณปกติตามภารกิจของหน่วยงานต่างๆ (FUNCTION) (2) งบประมาณเชิงพื้นที่ เช่น งบตามแผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัดที่จัดสรรแก่พื้นที่พิเศษ (3) งบประมาณองค์กรส่วนท้องถิ่น (งบฯ อบจ. อบต.) (4) งบประมาณเฉพาะเรื่อง (AGENDA) เช่น งบ กปร. งบพัฒนาเสริมสร้างความมั่นคง (5) งบประมาณอื่นๆ เช่น งบสนับสนุนจากภาคเอกชน งบช่วยเหลือจากต่างประเทศ

ภาคผนวก ข
จดหมายขอให้แก้ปัญหาชาวเล

ที่ชุมชนชาวเลบ้านราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2559

เรื่อง ขอให้สนับสนุนการแก้ปัญหาของชาวเลอย่างยั่งยืน

เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. เอกสารความเป็นมาและลำดับเหตุการณ์ของชุมชนชาวเลบ้านราไวย์

2. เอกสารการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณด้านข้างชุมชนหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต

ตามที่มีชายฉกรรจ์กว่า 100 คน บุกรุกทำไร่ชาชาวเล ชุมชนบ้านราไวย์ และนำรถบรรทุกก้อนหินขนาดใหญ่ มาเทปิดเส้นทางเข้า-ออก ของชุมชน ในขณะที่มีผู้หญิงและเด็กจำนวนมากนั่งอยู่จนเป็นเหตุให้ชาวเลกว่า 30 คน ได้รับบาดเจ็บนั้น ชาวเลบ้านราไวย์ขอเรียนให้ท่านทราบว่าพื้นที่บริเวณหาดราไวย์เป็นที่อยู่อาศัย ทำกิน ของชาวเล บ้านราไวย์มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษมากกว่า 7 ช่วงอายุคน หรือนับระยะเวลามากกว่า 300 ปี โดยมี 3 ชนเผ่า คือ มอแกน มอกลน และอุรักลาไวย์ อาศัยในพื้นที่เดียวกัน จำนวน 252 หลังคาเรือน 2,063 คน เพื่อให้เกิดการ แก้ปัญหาที่ตรงกับความจริง ให้กระทรวงวัฒนธรรมเร่งดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ขอให้กระทรวงวัฒนธรรมสนับสนุนการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนในที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน พื้นที่ทางจิตวิญญาณ เพื่อรักษาวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล

2. ขอให้กระทรวงวัฒนธรรมเร่งดำเนินการฟื้นฟูทำขอบเขตสุสาน/พื้นที่ทางจิตวิญญาณของชาวเล ทั้ง 24 แห่ง ในอันดามันให้เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม

3. ขอให้บรรจุเขตคุ้มครองทางวัฒนธรรมตามแนวทางข้อเสนอของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในรัฐธรรมนูญ และเร่งดำเนินการสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ต้นแบบ

4. ขอให้แก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนชาวเลบ้านราไวย์เป็นพื้นที่ต้นแบบในการคุ้มครองทางวัฒนธรรมของชาวเล

จึงเรียนเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

ผู้แทนชาวเลบ้านราไวย์

แนะนำสิ่งพิมพ์/เอกสารใหม่

หนังสือทักษะวัฒนธรรมชาวเล “ร้อยเรื่องชาวเล มอแกน มอแกน และอูรักลาโว้ย ผู้กล้าแห่งอันดามัน” แนะนำให้รู้จักกับชาวเลในประเทศไทย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความเป็นอยู่ การทำมาหากิน หัตถกรรม นิทาน ศิลปะ-ดนตรี ความเชื่อ-พิธีกรรม และสถานการณ์โดยรวมของชาวมอแกน มอแกน และอูรักลาโว้ย หนังสือเล่มนี้เป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของเพื่อนร่วมสังคม และสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจรวมทั้งเห็นคุณค่า เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะทักษะทางวัฒนธรรมไม่ใช่เพียงสมรรถนะที่จะสื่อสารและสัมพันธ์กับชาวต่างชาติต่างภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังเป็น การรู้เท่าทันถึงสถานะความเสี่ยงที่จะมีผลต่อวัฒนธรรมอันเปราะบางด้วย หนังสือนี้ได้รับการสนับสนุนการจัดทำโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) (2557)

ผู้สนใจ สามารถดาวน์โหลดเอกสารนี้ได้ที่ <http://www.andaman.cusri.chula.ac.th>

หนังสือเรื่อง “ชีวิตพวกเราชาวทะเล” เป็นหนังสือสำหรับเด็ก ประกอบด้วยบทสั้นๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวมอแกน จำนวน 10 บท และของชาวอูรักลาโว้ย 10 บท มีทั้งเรื่องการทำมาหากิน หัตถกรรม พิธีกรรม สัตว์ทะเล และนิทาน บทเหล่านี้บันทึกออกมาใน 4 ภาษา คือภาษามอแกน ภาษาอูรักลาโว้ย ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ทุกหน้ามีลายเส้นที่วาดโดยเด็กๆ ชาวมอแกนและอูรักลาโว้ย ต้นฉบับจัดทำโดยการสนับสนุนจาก UNESCO และฉบับแรกจัดพิมพ์โดยการสนับสนุนจากรัฐบาลอังกฤษ (2542) การจัดพิมพ์ครั้งที่สองสนับสนุนโดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553) และการจัดพิมพ์ครั้งที่สามสนับสนุนโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) (2556)

ผู้สนใจ สามารถดาวน์โหลดเอกสารนี้ได้ที่ <http://www.andaman.cusri.chula.ac.th>

หนังสือ “เอกสารต่อยอด หมายเลข 3 – แนวคิดเขตสังคมและวัฒนธรรมพิเศษกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล” ให้ภาพกว้างๆ เกี่ยวกับแนวคิดเขตสังคมและวัฒนธรรมพิเศษของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ตัวอย่างการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของชนพื้นเมือง แนวทางการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมเขตสังคมและวัฒนธรรมพิเศษ ข้อควรระวังเกี่ยวกับการกำหนดเขตสังคมวัฒนธรรมพิเศษ และพื้นที่นาร่อง หนังสือฉบับแรก สนับสนุนการจัดพิมพ์โดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2555.) และการจัดพิมพ์ครั้งที่สองสนับสนุนโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) (2556)

ผู้สนใจ สามารถดาวน์โหลดเอกสารนี้ได้ที่ <http://www.andaman.cusri.chula.ac.th>

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 0-2218-7366, 0-2218-7376 โทรสาร 0-2255-2353
www.andaman.cusri.chula.ac.th
เพจ ข่าวดร้าวชาวเล